

**ARGUMENTOINNIN PAATOS-TEKIJÄ
POLIITTISESSA TEKSTISSÄ**
**Suomalaisten ja saksalaisten parlamentaarikkojen
argumentointia parisuhdelakiesityksestä**

Minna Kellokumpu
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (saksa)
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2008

Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (saksa)

KELLOKUMPU, MINNA: Argumentoinnin paatos-tekijä poliittisessa tekstissä.
Suomalaisten ja saksalaisten parlamentaarikkojen argumentointia parisuhdelaki-
esityksestä.

Pro gradu -tutkielma 69 s., liitteet 13 s., saksankielinen lyhennelmä 13 s.
Kevät 2008

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisin argumentointikeinoin poliittisessa tekstissä pyritään vaikuttamaan viestin vastaanottajaan. Argumentoinnin analysoimisen keskipisteenä tutkielmassa on argumentoinnin tehokeinoista paatos eli vaikuttaminen viestin vastaanottajan tunteisiin ja mielentilaan.

Analysoitava aineisto koostuu kahdesta suomalaisten parlamentaarikkojen parisuhdelakiesitystä puoltavasta tekstistä ja kahdesta sitä vastustavasta tekstistä sekä kahdesta saksalaisten parlamentaarikkojen sikäläistä vastaavaa lakiesitystä puoltavasta ja kahdesta sitä vastustavasta tekstistä. Osa teksteistä on kirjallisessa muodossa olevia parlamentaarikkojen parlamentissa käyttämiä puheenvuoroja ja osa on parlamentaarikkojen kirjoittamia lehtiartikkeleita. Tekstit ovat peräisin Suomen ja Saksan parisuhdelakiesitysten käsittelyajalta vuosilta 2000–2001. Analyysi perustuu mm. Perelmanin (2007, 41–141) esittelemiin päätöksensaavuttamiskeinoihin.

Tutkimustulokset osoittivat, että parisuhdelakiesitystä puoltavissa teksteissä esiintyi päätöksensaavuttamiskeinoista eniten tukeutumista auktoriteetteihin. Myös kielellisiä vaikuttamisen keinoja, kuten kielikuvia, vastakkainasettelua, puhuttelua, toistoa, kärjistystä ja liioittelua käytettiin paljon. Esikuviin ja arvoihin vedottiin myös usein. Vastapuoli pyrittiin muutaman kerran esittämään epäedullisessa valossa, mutta se tehtiin varsin maltillisin ilmauksin.

Analyysin mukaan parisuhdelakiesitystä vastustavissa teksteissä tukeuduttiin useimmiten auktoriteetteihin. Päätökseen pyrittiin myös esittämällä uhkakuvia tilanteesta, jossa parisuhdelaki olisi hyväksytty sekä esittämällä vastapuoli epäedullisessa valossa. Vaikuttavan kielen keinoista käytettiin voimakkaan kielteisesti tai myönteisesti latautuneita sanoja ja ilmauksia, kielikuvia, liioittelua, kärjistystä ja toistoa. Lisäksi esitettiin muutamia retorisia kysymyksiä ja käytettiin havainnollistamista.

Merkittävimpänä erona suomalaisten ja saksalaisten parlamentaarikkojen paatoskeinoja tarkasteltaessa voitiin todeta se, että suomalaiset käyttivät auktoriteettina kristillisyyttä paljon enemmän kuin saksalaiset. Arvoihin vedotessaan saksalaiset puolestaan vetosivat suomalaisia huomattavasti voimakkaammin avioliittoinstituutioon.

Avainsanat: argumentointi, paatos, poliittinen teksti, parisuhdelaki

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	2
2 POLIITTISET TEKSTIT	5
2.1 YLEISTÄ	5
2.2 POLITIIKAN JA KIELEN SUHTEISTA.....	6
2.3 POLITIIKAN KIELI JA SEN VAIKUTUSKEINOJA	9
3 RETORIIKKA JA ARGUMENTOINTI	10
3.1 RETORIIKAN ALKUJUURET	10
3.2 UUSI RETORIIKKA	13
3.3 RETORIIKKA SUOMESSA JA SAKSASSA	16
3.4 YLEISTÄ ARGUMENTOINNISTA	18
3.5 LOGOS, EETOS JA PAATOS	21
3.6 KEINOJA PAATOKSEN SAAVUTTAMISEKSI.....	23
4 TUTKIMUSAINEISTO	26
4.1 PARISUHDELAIN TAUSTAA SUOMESSA JA SAKSASSA.....	26
4.2 AINEISTON VALINNAN PERUSTEET	27
4.3 ANALYYSIMENETELMÄ.....	27
4.4 PAATOS SUOMALAISTEN PARLAMENTAARIKKOJEN TEKSTEISSÄ	28
4.4.1 <i>Parisuhdelakiesityksen puolesta</i>	28
4.4.2 <i>Parisuhdelakiesitystä vastaan</i>	33
4.5 PAATOS SAKSALAISTEN PARLAMENTAARIKKOJEN TEKSTEISSÄ	41
4.5.1 <i>Parisuhdelakiesityksen puolesta</i>	41
4.5.2 <i>Parisuhdelakiesitystä vastaan</i>	48
5 TULOKSET JA PÄÄTELMÄT	54
5.1 PAATOS-KEINOT PARISUHDELAKIESITYKSEN PUOLESTA.....	54
5.2 PAATOS-KEINOT PARISUHDELAKIESITYSTÄ VASTAAN.....	58
5.3 SUOMALAISTEN JA SAKSALAISTEN TEKSTIEN YHTÄLÄISYYKSIÄ JA EROJA	62
6 LÄHTEET	66
LIITTEET	69
DEUTSCHE KURZFASSUNG	

1 JOHDANTO

Tutkielman aihetta pohtiessani päädyin valitsemaan aihealueeksi *poliittisen tekstin*. Poliittisella tekstillä ja politiikan kielellä tarkoitan vaikuttamaan pyrkivää tekstiä ja kieltä sekä tekstiä, joka liittyy läheisesti valtiollisten tai yhteiskunnallisten asioiden hoitamiseen ja niistä päättämiseen. En erottele tässä tutkielmassa puhetta ja kirjoitettua tekstiä, vaan tarkoitan teksti-sanalla molempia. Poliittisuuteen kuuluvat keskeisesti sellaiset asiat kuin eduskunta, puolue ja vaalit (Palonen 1979, 27). Tältä pohjalta aloin miettiä, mikä ja millainen olisi se poliittinen teksti, johon perustuen voisin tutkielmani tehdä. Tutkielmaa aloitellessani Suomen eduskunnassa oltiin juuri käyty kiivasta ja värikästä keskustelua parisuhdelakiesityksestä, ja siihen liittyen lopulta valitsinkin aineiston, koska kyseinen asia oli niin tuore ja yhteiskunnallisesti merkittävä. Erinomaisena tutkielmani kannalta näin sen, että Saksassa vastaavasta laista käytiin keskustelua lähes samanaikaisesti: siellä parisuhdelaki (Lebenspartnerschaftsgesetz) astui voimaan elokuussa 2001 – Baijerissa tosin kolme kuukautta muuta maata myöhemmin – eli seitsemän kuukautta ennen Suomen parisuhdelakia.

Parisuhdelain nostattamat tunteet julkisessa keskustelussa ovat näiden vuosien aikana jo selvästi viilentyneet, mutta yhä edelleen Suomessa keskustellaan ja väitellään muun muassa siitä, miten luterilaisen kirkon pitäisi suhtautua rekisteröityihin parisuhteisiin tai rekisteröidyssä parisuhteessa elävän henkilön toimimiseen kirkon virassa. Suomen luterilaisessa kirkossa ei ole olemassa kirkollisten toimitusten kaavaa samaa sukupuolta olevien parisuhteiden kirkolliselle siunaamiselle. Useimmissa kirkoissa asiasta on erilaisia näkemyksiä, ja yhteisestä kannasta ei ole päästy yksimielisyyteen. Saksassa puolestaan on viime aikoina puhuttanut homoseksuaalien virkamiesten ja sotilaiden erilainen kohtelu heterovirkamiehiin ja -sotilaisiin verrattuna. Esimerkiksi rekisteröidyssä parisuhteessa toisen osapuolen kuollessa jälkeen jäänyt ei saa samanlaisia tukia kuin heteroavioliitossa olleet saavat. Näin ollen rekisteröityyn parisuhteeseen ja parisuhdelakiin liittyvä argumentointi on edelleen ajankohtainen aihe sekä Suomessa että Saksassa.

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisin argumentointikeinoin poliittisessa tekstissä pyritään vaikuttamaan viestin vastaanottajaan. Argumentoinnin tutkimus voi painottua formaaliseen suuntaan, jolloin arvioidaan argumenttien pätevyyttä, asiasisältöä, loogista rakennetta ja keskinäisiä suhteita, tai retoriseen suuntaan, jolloin on kysymys esimerkiksi kielikuvien ja muiden retoristen keinojen merkityksestä vakuuttavuuden lähteenä. Tarkastelen tässä tutkielmassa argumentointia retorisesta näkökulmasta, minkä vuoksi käsittelen hieman myös retoriikkaa, erityisesti ns. uutta retoriikkaa.

Argumentoinnin analysoimisen keskipisteenä tutkielmassa on argumentoinnin tehokeinoista päätös eli vaikuttaminen tekstin vastaanottajan tunteisiin ja mielentilaan. Keskityn juuri päätökseen, koska julkisesta keskustelusta päätellen parisuhdelakiesitys herätti aikanaan moneen muuhun lakiesitykseen ja parlamentin käsittelemään asiaan verrattuna tavallista enemmän tunteita myös parlamentaarikkojen keskuudessa, ja näin ollen on oletettavaa, että tarkastelun kohteena olevissa teksteissä käytetään runsaasti päätöksellisiä argumentointikeinoja. Minua kiinnostaa lisäksi se, onko suomalaisilla ja saksalaisilla parlamentaarikoilla toisistaan poikkeavia päätösargumentteja parisuhdelakiesityksen puolesta tai sitä vastaan ja onko argumentoinnissa eroja siitä näkökulmasta, miten paljon mitään keinoa käytetään pyrittäessä vaikuttamaan tekstin vastaanottajien mielentilaan ja tunteisiin.

Lähestyn tutkimuskohdetta aineistolähtöisesti ja teen analyysin tarkastelemalla sekä parlamentaarikkojen käyttämiä puheenvuoroja parlamentissa että heidän kirjoittamiaan artikkeleita joissakin lehdissä. Analysoitava aineisto seuloutui laajemmasta materiaalista ensisijaisesti tekstin pituuden ja sisällön perusteella: valitsin aineistoksi sopivan pituiset tekstit – tämän tutkielman tarkoitusta varten liian pitkiä tekstejä oli tarjolla hyvin runsaasti – ja sanamuodoltaan ja tehokeinoiltaan sellaiset, jotka edustivat kokonaisuutena mahdollisimman hyvin. En halunnut rajata analysoitavia parisuhdelakiesityksestä ilmaistuja mielipiteitä pelkästään puhuttuun tai pelkästään kirjoitettuun muotoon, vaan käsittelen niitä molempia teksteinä. Tutkielman aineistoon on valikoitunut sattumanvaraisesti puhuttuja

ja kirjoitettuja mielipiteitä edellä mainitsemieni valintaperusteiden mukaisesti. En siis ole valinnut tiettyä määrää kirjoituksia ja tiettyä määrää kirjoitettuja puheita, vaan tekstin pituus ja sisältö ovat ratkaisevia valintaperusteita.

Tutkielmani aluksi käsittelen poliittisiin teksteihin liittyviä yleisiä piirteitä lähinnä Aristoteleen näkemysten pohjalta. Esittelen muutamia erilaisia politiikan määritelmiä ja tarkastelen kielen merkitystä politiikassa sekä lyhyesti politiikan kielen vaikutuskeinoja.

Sen jälkeen kolmannessa luvussa tarkastelen retoriikan ja argumentoinnin käsitteitä. Perehdyn aluksi retoriikan syntyyn antiikin Kreikassa ja esittelen antiikin aikalaisten käsityksiä retoriikasta. Käyn lyhyesti läpi retoriikan aseman muuttumisen antiikista meidän aikaamme tultaessa ja käsittelen tarkemmin ns. uutta retoriikkaa ja sille keskeistä viestintätilanteen yleisön merkitystä. Sitten luon katsauksen retoriikan asemaan ja kehitykseen erityisesti Suomessa ja Saksassa. Retoriikkaosuuden jälkeen käsittelen tässä luvussa argumentointia yleisesti ja argumenttien jaottelua. Luvun lopuksi esittelen argumentoinnin keinoista Aristoteleen kolmijaon mukaisen logoksen, eetoksen ja päätoksen, perehdyn tämän tutkielman kannalta niistä merkittävimpään eli päätökseen ja esittelen keinoja päätoksen saavuttamiseksi.

Tutkielman empiirinen osa alkaa luvusta neljä, jonka aluksi teen lyhyen yhteenvedon Suomen ja Saksan parisuhdelakien taustoista. Sen jälkeen esittelen aineiston, määrittelen aineiston valinnan perusteet ja kuvaan analyysimenetelmää. Varsinainen analyysi alkaa alaluvusta 4.4. Analysoin edellisessä luvussa esittelemiini päätöksensaavuttamiskeinoihin nojaten ensin suomalaisten parlamentaarikkojen tekstit parisuhdelakiesityksen puolesta ja sitä vastaan ja sitten saksalaisten parlamentaarikkojen tekstit samalla tavalla.

Luvussa viisi kokoaan yhteen analyysin tulokset sekä tarkastelen sitä, onko suomalaisten ja saksalaisten parlamentaarikkojen keinoissa päätoksen saavuttamiseksi eroja ja käyttävätkö suomalaiset jotakin keinoa enemmän kuin saksalaiset ja päinvastoin.

2 POLIITTISET TEKSTIT

2.1 Yleistä

Teoksessaan *Retoriikka* Aristoteles mainitsee puhetaidon päälajeina poliittisen puheen, oikeuspuheen ja juhlapuheen. Hän erottelee puhetyypit asian, kohderyhmän ja käsiteltävän asian ajankohdan mukaan. Poliittisen puheen tärkein päämäärä on suositaa jonkin asian tekemistä tai tekemättä jättämistä. Ajallisesti poliittisessa puheessa viitataan aina tuleviin tapahtumiin, siis tuntemattomaan, joten niissä on Aristoteleen mielestä puhuttava esimerkein, jotka on valittu menneisyydestä. Näin käsitteet ovat viestin vastaanottajalle helpommin ymmärrettävissä ja hän käsittää paremmin, mistä puheessa on kyse. Aristoteleen mukaan hyvä puhe, niin poliittinen kuin muukin, vakuuttaa kolmella keinolla, jotka ovat logos, eetos ja paatos. (Aristoteles 1997, 16–17, 151.) Käsittelen näitä termejä ja niiden merkitystä tarkemmin tutkielman luvussa 3.5. Vaikka Aristoteles kirjoittaa nimenomaan puhujasta ja puheesta, hänen näkemyksiään voidaan mielestäni soveltaa yhtä hyvin myös kirjoittajaan ja kirjoitukseen, siis yleensä viestin lähettäjään ja viestiin, tekstiin.

Kuten jo johdannossa mainitsin, poliittinen teksti tarkoittaa tässä tutkielmassa *vaikuttamaan pyrkivää* tekstiä ja tekstiä, joka käsittelee valtiollisia tai yhteiskunnallisia asioita. Poliitiikan tutkija Jukka Kanervan mukaan poliittinen teksti pyrkii olemaan ”vetoamus lukijansa vapauteen, vapaaseen harkintaan kohti poliittista tekoa. Poliittinen teksti on avoin: sen luonteeseen kuuluu aina viittaus fyysiseen toimintaan, ulkopuolelle oman itsensä”. Vaikka poliittinen teksti kehottaakin toimintaan, kieltä ei voida sivuuttaa, sillä kaikki toiminta tapahtuu kielen avulla. (Kanerva 1990, 9.)

Tekstin, niin poliittisen kuin muunkin, rakenteella on viestin tehokkuuden ja toimivuuden kannalta erittäin tärkeä merkitys. Jos teksti noudattelisi optimaalista mallia vaikuttavuuden kannalta, siinä olisi viisi erilaista osaa. Ensimmäisen osan eli johdannon (antiikin retoriikassa *exordium* tai *prooemium*) tarkoitus on herättää viestin vastaanottajien kiinnostus

esitettävän tekstin aihetta ja myös esittäjää kohtaan. Toisesta osasta voidaan käyttää nimitystä 'kertomus' (*narratio*), ja siinä esitetään aikajärjestyksessä se, mitä asiassa on siihen mennessä ilmennyt, miten ongelma on syntynyt tai miten esittäjä on päätenyt ratkaisuunsa. Kertomuksen jälkeen tulee todisteluosuus (*probatio*). Se sisältää viestin lähettäjän väittämän tai mielipiteen sekä todisteet ja perustelut sen tueksi. Väittämän jälkeen tekstissä tulee vastatodistelu (*refutatio*), jossa esitetään vastine kuvitelluille vastaperusteluille tai vastustajan jo esittämille perusteluille. Tekstin viimeinen osa on lopetus (*peroratio*), johon sisältyy kehoitus tehdä jotakin tai jättää jotakin tekemättä. (Hägg 2001, 40–41; Torkki 2007, 147) Näin rakennettua tekstiä voidaan siis pitää (poliittisen) tekstin prototyypinä, mutta aina eri osat eivät ole selkeästi erotettavissa tai niitä kaikkia ei välttämättä ole tekstissä. Tämän tutkielman kannalta merkittäviä ovat probatio- ja refutatio-osat, joihin aineiston analyysiosuudessa huomio keskitetään.

2.2 Poliitiikan ja kielen suhteista

Poliitiikan (myös filosofian ja retoriikan) syntyjuuret ovat antiikin Kreikassa. Sikäläistä kaupunkivaltiota kutsuttiin nimellä *polis*, ja siitä on johdettu sana *politiikka*, joka tarkoitti poliiksen hallitsemista. Aristoteleen mielestä kreikkalainen kaupunkivaltio oli täydellisin ihmisten muodostama yhteisö, koska sen päämäärä oli ”korkeimman ja täydellisimmän hyvän tavoittaminen ihmisen rationaalisen ja sosiaalisen olemuksen kannalta”. Aluksi kaupunkivaltiot olivat maatalousvaltaisia monarkioita, mutta muuttuivat sitten kauppaa käyviksi demokratioiksi. Kauppiaat havittelivat tietenkin menestystä liiketoimissaan ja poliittista valtaakin, sillä poliittista menestystä arvostettiin suuresti antiikin Kreikassa. Demokraattisissa kaupunkivaltioissa päätökset tehtiin julkisesti keskustelemalla, koska kirjoitettua viestintää ei ollut. Jos julkisissa keskusteluissa halusi päästä päämääräänsä ja saada tahtonsa läpi, poliittisen uran luomisesta puhumattakaan, oli kyettävä suostuttelemaan ja vakuuttamaan muut keskustelun osapuolet oman näkemyksensä paremmuudesta verrattuna muihin mielipiteisiin. Pelkkä syntyperään tai asemaan vetoaminen ei tämän tavoitteen saavuttamiseksi riittänyt, vaan

tarvittiin kykyä puhua ja esiintyä luottamusta herättävällä tavalla. Aristoteles kirjoitti, että koska politiikassa valinnat ja kiistat ovat väistämättömiä, on pakko turvautua argumentaatioon. Poliitikka ja kieli siis ovat hänen mielestään kiinteässä yhteydessä toisiinsa. (Sihvola 1997; Rasinkangas 2002; Aristoteles 1991, 7, 230; Perelman 2007, 13.)

Pekosen (1991, 45–47) mukaan politiikka ”ei ole mikään materiaallinen tavara tai hyödyke, vaan jotakin abstraktia, joka on puhuttava joka kerta esiin” ja se on ”toimintaa konfliktin ratkaisemiseksi, säatelemiseksi tai ehkäisemiseksi mm. puheen avulla”. Palosen (1988, 12) määritelmä politiikasta puolestaan on, että se on ”yhteiskunnallisten rakenteiden muuttamista konkreettisten asiakysymysten ratkaisujen kautta”. Useimmiten tavallinen kansalainen tietää politiikasta jotakin lähinnä poliitikkojen puheiden ja kirjoitusten, sanomalehtien tai tv-uutisten kautta. Poliitikka mielletään siis puheeksi, sanotuksi, joka on joko itse kuultu tai luettu painettuna jostakin.

Modernin parlamentaarisen politiikan yksi olennainen osa on kamppailu symbolisesta vallasta. Ne poliittiset voimat, joiden kieltä puhutaan ja joiden määritelmä tilanteesta ja todellisuudesta on vallitseva, ovat vahvoilla. Kieli ja retoriikka, joka onnistuu määrittelemään, mistä jossakin tapahtumassa on kysymys, ketkä ovat keskeisiä toimijoita, mitkä vaihtoehdot ovat yleensä mahdollisia, ketkä ovat sankareita ja ketkä konnia, on Pekosen mukaan ’auktorisoitua kieltä’. Hän toteaa myös, että ”kuvatessaan asioita auktorisoitu kieli ja puhetapa ei vain ilmaise, vaan myös auktorisoi ja legitimoii”. Tekstin esittäjän – olipa kyseessä puhuja tai kirjoittaja – motiivina on pyrkimys vaikuttaa vastaanottajaan ja saada hänet ymmärtämään tekstin viesti juuri niin kuin esittäjä on sen tarkoittanut. Kielioppisäännöt tai sanojen täsmälliset sanakirjoissa esiintyvät merkitykset eivät ole tärkeitä. Vaikuttaminen tarkoittaa tässä tapauksessa vakuuttamista, ja Pekosen mukaan ytimekkäästi ”retoriikka on vakuuttamisen tekniikka”. (Pekonen 1991, 54.)

Siitä, mikä merkitys kielellä on politiikassa, on olemassa erilaisia käsityksiä. Yhden näkemyksen mukaan kieli on poliittisen toiminnan tärkein osa, ja kaikki poliittinen toiminta on kielellistä toimintaa. Toista ääripäätä edustaa näkemys,

että kieli on vain sivuseikka ja välttämätön apuväline poliittisessa toiminnassa: tärkeintä ovat poliittisen toiminnan ei-kielelliset tekijät, kunhan vain viesti saavuttaa tavoitteensa. Joka tapauksessa kieli ja politiikka kuuluvat yhteen, sillä poliittista yhteiskuntaa ja valtasuhteita ei ole olemassa ilman kieltä. (Holly 1990, 4–5, 10–12; Palonen 1988, 10.)

Ajateltaessa kielen merkitystä politiikassa tärkeimpänä voidaan pitää kielen kahta näkökulmaa: kommunikatiivista ja funktionaalista. Kommunikatiivinen näkökulma tarkoittaa, että viestin lähettäjällä on jokin tavoite lähettäessään viestiään ja hän pyrkii viestimään niin, että viestin vastaanottaja havaitsee ja ymmärtää tämän tavoitteen. Funktionaalinen näkökulma puolestaan painottaa sitä, millaista toimintaa viestistä seuraa, eikä tärkeää ole niinkään se, miten lopputulokseen on päädytty. Kielellä voidaan siis myös peitellä ja verhota, jopa harhauttaa. Toimintaa, tai ainakin jotakin sen osaa, peitellään vastapuolelta esimerkiksi diplomatiassa, ja omilta kannattajilta esimerkiksi vaalimainonnassa. Kielen funktionaalinen näkökulma ei tunne eettisiä rajoituksia, vaan ensisijaisena pidetään sitä, millaista toimintaa viestillä halutaan saada aikaan. (Holly 1990, 4–5, 10–12; Palonen 1988, 10.)

Politiikassa käytettävää kieltä tarkasteltaessa voidaan myös keskittyä politiikan käsitteistöön ja sanojen ajankohtaiseen poliittisuuteen. Tällöin tutkitaan sitä, miten politiikan keskeiset – usein kiistanalaiset – käsitteet, kuten demokratia, vapaus, parlamentarismi, puolue, eduskunta, valta ja valtio, ovat politiikan kannalta merkittäviä. (Holly 1990, 4–5, 10–12; Palonen 1988, 10.)

Myös politiikan tutkija Kari Palonen on tarkastellut kielen ja politiikan suhdetta. Jos kieli ja politiikka nähdään inhimillisenä toimintana, Palonenkin toteaa, että politiikka ei ole mahdollista ilman kieltä. Toiminnallinen näkökulma tekee kielestä toiminnan instrumentin. Kun käytetään tiettyä kielellistä instrumenttia, sitoudutaan samalla tiettyihin käytettävälle kielelle ominaisiin olettamuksiin. Nämä olettamukset puolestaan tavallaan rajaavat kielen käyttäjän toimintamahdollisuuksia sen mukaan, mitä oletetaan ”oikeaksi” tai ”vääräksi”. Kielen käyttäjä voi tietenkin itse valita, käyttääkö hän ns. oikeaa kieltä ja miten

paljon hän näin ollen rajoittaa omaa toimintaansa tai antaa kielen rajoittaa sitä. Jos politiikka ymmärretään konfliktisuhteeseen perustuvaksi, voidaan Palosen mukaan ajatella, että politiikan taitoon kuuluu kielen puolueellisuuden mahdollisimman tehokas hyväksikäyttö. Konfliktisuhdetta kuvastaa pronomien ensimmäisen (me) ja toisen persoonan (te) välinen vastakohtaisuus varsinkin silloin, kun puhutaan 'meikäläisistä' ja 'teikäläisistä'. (Palonen 1988, 4–10, 12.)

2.3 Poliitiikan kieli ja sen vaikutuskeinoja

Poliitiikan kieltä voidaan tyypitellä monella eri tavalla. Esimerkiksi Edelman (1988, 105–107) erottelee suostuttelu-, laki-, neuvottelu- ja hallintokielen, ja Nimmo (1978, 63–65) valta-, vaikutus- ja auktoriteettipuheet. Valtapuheella (power talk) Nimmo tarkoittaa puhetta, joka uhkaa tai lupaa. Vaikutuspuheessa (influence talk) kuulijaan vaikuttaa ennen kaikkea puhujan maine ja tunnettuus. Auktoriteettipuhe (authority talk) puolestaan vaikuttaa suoraan käskemällä. Klausin (1975, 32–33) mukaan kielestä tekevät poliittisen kielen tietyt politiikan tieteenalalle ominaiset ammattitermit sekä eri luokkien ja ryhmien jargon. Pekonen (1991, 54–55) painottaa, että poliittisessa kielessä on kysymys viime kädessä termeistä, jotka joku ymmärtää eri tavalla kuin joku toinen riippuen tilanteesta ja viestin vastaanottajan taustasta. Vaikuttamaan pyrkivän ominaisuuden lisäksi Aristoteles puolestaan piti tärkeänä poliittisen kielen aika-aspektia, joka viittaa aina tulevaan.

Useimpien näkemysten mukaan poliittinen teksti ja kieli siis pyrkii vaikuttamaan. Se on tämänkin tutkielman lähtökohta. Poliitiikan kielen ja poliittisen retoriikan leksikaalisia vaikutuskeinoja ovat muun muassa metafora, vertaus, rinnastus, muotisanat, polysemia (monimerkityksisyys), eufemismi (kiertoilmaisu), neologismi (uudismuodoste), arvostussanat (tietylle ryhmälle tärkeät arvot), iskusanat (ajankohtaista tendenssiä tai ongelmaa kuvaavat sanat) ja avainsanat (poliittisen ryhmän opille ja argumentoinnille ominaiset ydinsanat). Tekstin rakenteeseen liittyviä vaikutuskeinoja ovat toisto ja

puhuttelu. Tekstissä voidaan vaikuttaa myös erilaisilla syntaktisilla merkeillä, kuten pisteellä, kysymysmerkillä, huutomerkillä ja lainausmerkeillä. Puhutussa tekstissä nämä merkit on osoitettava erilaisin äänenpainoin ja korostuksin. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 238–260; Bachem 1979, 53–54; Aristoteles 1997, 124; Klaus 1975, 309–324.)

3 RETORIikka JA ARGUMENTOINTI

Retoriikan ja argumentaation käsitteet ovat esillä niin tieteellisissä diskursseissa kuin arkipuheessakin, mutta erityisesti niihin kiinnittyy huomio poliittisessa diskurssissa. Poliitikot joutuvat esittämään perusteluja tekemilleen tai suunnittelemlle teoille, ja heidän puheidensa ja kommenttiansa retorisia keinoja saatetaan tutkia tarkastikin. Retoriikasta ja argumentoinnista oltiin kiinnostuneita jo antiikin aikakaudella, ja ne liittyivät pitkään pelkän puhetaidon hallintaan ja kehittämiseen. (Billig 1989, 31–39; Kajaste 1996, 184.)

Belgialainen filosofian professori Chaim Perelman korostaa argumentaation ja retoriikan läheistä yhteyttä: Hänen mukaansa argumentointi on viestien välittämistä, keskustelemista ja vuorovaikutusta viestin vastaanottajien kanssa. Jotta vuorovaikutus toimisi, vastaanottajat on saatava vastaanottavaisiksi argumentoinnille, ja niinpä loogisia perusteluja on täydennettävä retoriikalla. (Perelman 2007, 18; Borchers 2006, 95.)

3.1 Retoriikan alkujuuret

Retoriikka-sana tulee kreikan sanasta *rhetorike*, joka on johdos puhujaa tarkoittavasta sanasta *rhetor*. Retoriikan käsite on laaja ja moniselitteinen. Suomeksi retoriikasta on käytetty yleisimmin käännöksiä *puhetaito* ja *kaunopuheisuus*, joista varsinkin jälkimmäisellä on ollut ja on osittain edelleenkin huono kaiku: sillä on ymmärretty sisällötöntä ja teennäistä puhumista. Retoriikka voidaan määritellä lyhyesti vakuuttamisen ja suostuttelemlisen taidoksi. Se kuului antiikin perustaitoihin yhdessä grammatiikan, dialektiikan, geometrian, aritmetiikan, astronomian ja musiikin

kanssa. Antiikin aikaan kaikki joukkoviestintä oli suullista, joten antiikissa retoriikka tarkoitti siis puhumisen taitoa, tarkemmin sanottuna sellaisen puhumisen taitoa, joka oli suunnattu niin sanotulle tavalliselle yleisölle. Retoriikka-sanaa on historian kuluessa kuitenkin käytetty muissakin merkityksissä. Se voidaan käsittää argumentoinnin ja perustelemisen taidoksi, ja joskus puhutaan myös kirjallisuuden, kuvan, mainonnan, elokuvan tai viestinnän retoriikasta. Retoriikka on ennen kaikkea käytännön taitoa: Häggin (2001, 13–14) mukaan ”hyvä maku, totuus tai hienot esikuvat eivät ole olennaisia retoriikassa, vaan tärkeintä on se, miten sanoma saadaan menemään perille”. Jos esimerkiksi huonoa kieltä ja huonoja perusteluja sisältävän tekstin sanoma tavoittaa vastaanottajan ja saa hänessä aikaan toivotun vaikutuksen, retoriikan perusajatuksen mukaan kieli onkin hyvää ja perustelut hyvät. (Keskinen 1999, 18; Hägg 2001, 13–14, 21; Valtonen 2002; Siitonen & Halonen 1997, 247.) Pekosen (1991, 48) mukaan ”kommunikaatio-tilanteessa retoriikassa on kyse päämääräorientoituneesta puhetilanteesta, jossa puhuja käyttää kieltä tuottaakseen tietyn vaikutuksen kuulijan mielessä. [...] Päämäärä on saada kuulija, yleisö, arvostamaan puhujan tavoitteita, koska tämä taas on joidenkin muiden päämäärien saavuttamisen ehto.” Torkki (2007, 176) kiteyttää retoriikan määritelmän sanoihin ”se on kuulijoissa olevan vastuksen voittamista.”

Antiikin Kreikassa päätökset tehtiin julkisesti keskustelemalla, ja puhumisen ja mielipiteiden perustelemisen taito oli näin ollen hyvin merkittävä. Sen vuoksi tarvittiin henkilöitä, jotka pystyivät opettamaan toisille, erityisesti poliittisesta urasta haaveileville, retoriikkaa. Sitä oli opiskeltava, koska kaikilla ei luonnollisestikaan ollut synnynnäistä kykyä ilmaista asioitaan tarpeeksi selkeästi ja hyvin. Tällaisista opettajista eli reettoreista tuli tärkeitä henkilöitä. Antiikin Kreikassa erityisen tunnettuja puhujia ja puhetaidon opettajia olivat Lysias ja Demosthenes, jotka olivat käytännön puhujia ja joista Demosthenes oli lähinnä poliittinen puhuja, sekä Gorgias ja Isokrates, jotka keskittyivät enemmän puhetaidon teoriaan. Myös antiikin Roomassa oli etevä ja arvostettu puhuja, kuten Appius Claudius, Cato vanhempi, Gracchuksen veljekset, puhetaidon suurmestarina pidetty Marcus Tullius Cicero ja

ajanlaskun aloittamisen jälkeen elänyt Marcus Fabius Quintilianus. (Hägg 2001, 17–20; Leiwo & Luukka & Nikula 1992, 8–10; Puro 2006, 19.)

Antiikin filosofeista 400-luvulla ennen ajanlaskun alkua elänyt Sokrates suhtautui nuivasti reettoreihin. Hänen mielestään reettoreiden tarkoituksena oli pelkästään voittaa kuulijoita puolelleen keinoja kaihtamatta, totuuden jäädessä taka-alalle. Myös Platonin (427–347 eaa.) ihanteena oli totuudenmukaisuus ja luonnollisuus, ja hänkin suhtautui epäilevästi reettoreihin ja asetti vastakkain totuuden ja retoriikan. Platonin mielestä retoriikka oli ”sielun alempien osien valheellista imartelua” ja ”hyväksyttävää vain filosofihallitsijoiden käyttämänä poliittisen manipulaation välineenä sellaisia ihmisiä taivuteltaessa, joihin järkipäivä vakuuttaminen ei tehoa” (Sihvola 1997) ja ”sielujen johdattamista sanojen avulla” (Torkki 2007, 62). Aristoteles (384–322 eaa.) suhtautui retoriikkaan huomattavasti myönteisemmin kuin Platon ja Sokrates. Aristoteles ajatteli, että todellisessa elämässä oli paljon puhetilanteita, joissa kommunikoimisen ei tarvinnut perustua filosofiseen tietoon. Hänelle retoriikka tarkoitti tehokasta kommunikointia, ei harhaanjohtamista. Olennaista hänen mukaansa on valita kussakin viestintätilanteessa sopivat vaikuttamiskeinot. Sihvolan mukaan Platonin ja Aristoteleen näkemys ero johtui heidän erilaisesta tavastaan ymmärtää dialektiikan (väittelytaidon) käsite, jolla oli keskeinen merkitys molempien filosofiassa:

Platonille dialektiikka oli filosofian totuutta tavoitteleva intellektuaalinen metodi, jota johdonmukaisesti soveltamalla saatiin selville systemaattinen tiedollinen maailmankuva, oikea elämäntapa ja lähtökohdat yhteiskuntaelämän uudistamiselle. Sen vastakohta oli ei-intellektuaalinen, alempia sielunosia manipuloiva retoriikka. Aristoteleella dialektiikka sen sijaan viittasi laajemmin niihin menetelmiin, joita voitiin soveltaa yleisemmin erilaisiin konkreettisiin puhe- ja keskustelutilanteisiin.

Tämä perinteiseksi tai vanhaksi retoriikaksi kutsuttu antiikin retoriikka painotti tekstien tuottamisen näkökulmaa. Teoksessaan *Retoriikka* Aristoteles antaa ohjeita puhujalle. Hänen mukaansa hyvä puhuja hallitsee argumentteihin, luonteeseen ja tunteisiin liittyvät vakuuttamisen välineet eli logoksen, eetoksen ja paatoksen, joista hän pitää tärkeimpänä logosta. (Aristoteles

1997, 195; Leiwo & Luukka & Nikula 1992, 8–10; Kakkuri-Knuuttila 1999, 235; Sihvola 1997.)

Antiikista keskiajalle siirryttäessä retoriikka ei tarkoittanut enää pelkästään puhetaitoa ja suostuttelua, vaan myös kirjoitusta alettiin tutkia ja pitää tärkeänä. Siihen oli ainakin osasyynä kirjapainotaidon kehittyminen. Keskiajalla retoriikka oli edelleen tärkeä kouluaine, ja sitä opetettiin yliopistoissa useita satoja vuosia, mutta kun latinan kielen ja klassisen sivistyksen asema heikkeni, myöskään retoriikasta ei oltu enää niin kiinnostuneita kuin aikaisemmin. 1800-luvulla retoriikan käsite muuttui vähitellen ja etääntyi sen alkuperäisestä merkityksestä, varsinaisesta puhetaidosta. Yliopisto alkoi muuttua klassisesta latinankielisestä yliopistosta moderniksi tiedeyliopistoksi. 1900-luvulle tultaessa antiikin retoriikan perinne katkesi Euroopassa, ja logiikka ja teologia saivat jalansijaa ja kannattajia, minkä vuoksi retoriikan merkitys heikkeni entisestään siitä, mitä se oli keskiajalla. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 235–241; Leiwo & Luukka & Nikula 1992, 10; Koistinen 1998, 40–41; Keskinen 1999, 17, 26–27; Sallinen 1999, 33–34.)

3.2 Uusi retoriikka

Vuosikymmenten kuluessa retoriikan arvostus kuitenkin vähitellen palasi, ja 1960-luvulla alettiin puhua ”uudesta retoriikasta”. Kenneth Burke (1897–1994), Chaïm Perelman (1912–1984) ja Stephen Toulmin (1922–) kukin tahoillaan alkoivat tutkia retoriikkaa, jossa pääpaino on argumentoinnissa, mikä herätti myös muiden tutkijoiden kiinnostuksen näitä tutkimusaloja kohtaan ja ikään kuin palautti retoriikan maineen. Burke kirjoitti aiheesta tärkeimmät teoksensa 1940-50-luvuilla, Perelman 1950-luvun lopulla ja Toulmin 1960-luvulla. Uusi retoriikka korostaa tekstin vastaanottajan näkökulmaa ja tekstin analyysia antiikin retoriikan tekstin tuottamisen sijaan. Uudessa retoriikassa, erityisesti Perelmanin argumentaatioteoriassa, painopiste on niissä keinoissa, joilla erilaisia väitteitä tehdään uskottaviksi. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 235–241; Koistinen 1998, 40–41; Perelman 2007, 11–12; Sallinen 1999, 33–34.) Perelmanin mukaan ”ne, jotka uskovat

ihmisten tekevän koko ajan järkeviä valintoja ja punnitsevan niitä edeltävässä harkinnassa erilaisia ratkaisuja sekä haluavat muodostaa selkeän käsityksen tässä käytetyistä älyllisistä välineistä, eivät voi sivuuttaa uuden retoriikan edustamaa argumentaatioteoriaa” (Perelman 2007, 15) ja argumentaatio voitaisiin ”rinnastaa käytännölliseen järkeen, jolloin siitä tulisi perustava kaikkialla, missä tämän nähdään vaikuttavan – siis myös teoreettisten ongelmien ratkaisemisessa” (Perelman 2007, 15).

Syynä tämänhetkiseen retoriikan ja retoristen taitojen arvostukseen pidetään nykyistä ns. viestintäyhteiskuntaa, jota leimaa nopea tiedonvälitys Internetineen ja sähköposteineen sekä ajatus, että on oltava tavoitettavissa aina ja kaikkialla. Tiedon jäsentäminen ja välittäminen toisille vaatii kommunikointitaitoja niin työelämässä, yksityiselämässä, opiskelussa, harrastuksissa kuin politiikassakin. Tekniset keksinnöt eivät ole poistaneet tarvetta ihmisten väliseen puhumiseen ja kirjoittamiseen, keskusteluun ja kohtaamiseen. Myös vallankumoukset ja vastavallankumoukset ovat osaltaan vaikuttaneet erinomaisten puhujapersoonallisuuksien syntymiseen. Lähihistoriassa tällaisia retoriikan mestareita ovat olleet mm. Hitler, Goebbels ja Churchill. Hägg (2001, 23) toteaaakin, että ”toisessa maailmansodassa taisteltiin retoriikan aseilla jopa enemmän kuin antiikin sodissa”. (Hägg 2001, 13, 20, 22–23.)

Uudessa retoriikassa yleisöllä on keskeinen merkitys: sen mukaan argumentointia ei ole ilman yleisöä, koska argumentointi ymmärretään vuorovaikutuksena ja viestintänä. Argumentointi tähtää yhteisymmärryksen saavuttamiseen ja siitä syystä se edellyttää henkistä kontaktia yleisön kanssa. Tämä erottaa argumentoinnin pohdiskelusta. Jos viestin lähettäjä tietää tai arvelee, että yleisöllä on häntä kohtaan ennakkoluuloja tai vastarintaa, ne on syytä hälventää heti aluksi, sillä ihmiset eivät vapaaehtoisesti kuuntele sellaista henkilöä, jota kohtaan he tuntevat kielteisyyttä. Yleisön keskeinen merkitys on seurausta näkemyksestä, jonka mukaan jostakin asiasta tulee totuus vasta siten, että jokin yleisö hyväksyy sen tosiasiksi ja sitoutuu sen paikkansapitävyyteen (Koistinen 1998, 47). Viestin lähittäjän on saatava viestinsä sopimaan vastaanottajan lähtökohtiin, uskomuksiin ja arvo-

maailmaan, jos hän aikoo saada sen ymmärretyksi ja hyväksytyksi. Asioilla on eri merkitys eri ihmisille. On myös syytä selvittää, missä tilanteessa yleisö vastaanottaa viestin: mitä ennen viestintätilannetta on tapahtunut ja onko viestiä jotenkin pohjustettu vastaanottajille. Viestin lähettäjän on myös mietittävä, millaisen kuvan hän haluaa antaa itsestään kullekin yleisölle. On tärkeää olla uskollinen omalle persoonalleen, eikä pidä yrittää muuttua toiseksi ihmiseksi. (Perelman 2007, 20–21; Torkki 2007, 65; Borchers 2006, 11–12.) Myös suomalainen puhetaidon asiantuntija Juhana Torkki korostaa viestintätilanteen analysoinnin ja yleisön merkitystä. Hänen mielestään retoriikka lähtee eläytymiskyvystä ja tilannetajusta ja ”tehokkaan viestin lähtökohta on kysymys *Jos minä olisin kuulija, mikä minuun vaikuttaisi?*” (Työyhteisöviesti 4/2007). Torkki (2007, 35) sanoo retoriikasta myös, että se on vastarinnan voittamista ja ”Retoriikka alkaa siitä, missä puhujan ja kuulijan välille revähtää etäisyys. [...] Retoriikka on silta.” Itse asiassa Torkki puhuu puheen retoriikasta, mutta sitä voidaan ainakin osittain soveltaa myös kirjoituksen retoriikkaan.

Yleisö, jolle argumentaatio kulloinkin kohdistuu, ei ole aina itsestään selvä asia. Yleisön ei välttämättä tarvitse olla läsnä tai edes olemassa. Kun poliitikko puhuu parlamentissa, voidaan kysyä, koostuuko hänen yleisönsä kaikista puheen kuulijoista myös esimerkiksi silloin, kun hänen puheensa radioidaan tai televisioidaan, jolloin yleisöä voi olla tuhansia tai jopa miljoonia. Tai puhuuko haastateltava haastattelijalle, lehden lukijoille vai koko sille kansalliselle tai kansainväliselle yleisölle, jonka tietoon hänen näkemyksensä voivat periaatteessa tulla. Näistä esimerkeistä käy ilmi, että yleisönä ei voida pitää kaikkia niitä, jotka voivat käytännössä kuunnella tai lukea argumentoijan tekstiä. Perelmanin mielestä yleisöksi on luettava kaikki ne, joihin viestin lähettäjä haluaa argumentoinnillaan vaikuttaa. Joskus se voi tarkoittaa vain argumentoijaa itseään, kuten hänen pohdiskellessaan yksin omia asioitaan, tai koko ihmiskuntaa tai ainakin ihmiskunnan järjellisiä jäseniä, jotka Perelman määrittelee ”universaaliyleisöksi”. Tällöin vedotaan yleiseen hyvään, ketään ei rajata ulkopuolelle ja kielenkäyttö on sellaista, että sillä pyritään tavoittamaan kaikki. Universaaliyleisön vastakohta on erityisyleisö, jolloin vedotaan tietyn erityisryhmän etuihin ja käytetty kieli on slangia. (Perelman 2007, 21.)

Tässä tutkielmassa viestintätilanteen lähtökohtana on, että pääasiallinen yleisö ovat muut parlamentaarikot, jotka myöhemmin äänestävät joko parisuhdelain puolesta tai sitä vastaan (tai kenties tyhjää). Parisuhdelakia puoltavat parlamentaarikot osoittavat argumentointinsa erityisesti kyseistä lakia vastustaville kollegoilleen ja vastustajat puolestaan puoltajille. Yleisössä on tietenkin myös niitä, jotka eivät vielä ole muodostaneet mielipidettä asiasta suuntaan eivätkä toiseen tai eivät ole varmoja mielipiteestään. Toisaalta, koska monilla parlamentaarikoilla kuitenkin on jo oma, vahva kantansa parisuhdelakiin, tärkeänä yleisönä on pidettävä myös ketä tahansa kansalaista ja mahdollista äänestäjää, ja argumentointi on näin ollen suunnattu voimakkaasti myös heille.

Retoriikalla on tärkeä merkitys myös politiikassa ja politiikan ymmärtämisessä, sillä kuten tämän tutkielman alkupuolella todetaan, poliittisen viestin tärkein päämäärä on suosittaa jonkin asian tekemistä tai tekemättä jättämistä. Poliitikolla on selkeä päämäärä, johon hän pyrkii ja jonka kannalle hän pyrkii saamaan myös viestinsä vastaanottajan käyttäen mahdollisimman taidokasta, kuhunkin tilanteeseen sopivaa retoriikkaa.

3.3 Retoriikka Suomessa ja Saksassa

Kuten muuallakin Euroopassa, myös Saksassa opetettiin yliopistoissa retoriikkaa keskiajalla ja satoja vuosia sen jälkeen. Saksassa retoriikkaan katsottiin kuuluvaksi varsinaisen puhetaidon lisäksi myös puheteknisiä seikkoja, kuten kaunoluku, lausunta ja äänenkäyttö. Toisen maailmansodan aikana retoriikka sai Saksassa kasvot Hitlerin muodossa, mikä oli tuhoisa isku retoriikalle ja käsitykselle siitä. Yliopistoissa oli sallittua opettaa lähinnä vain lausuntaa ja äänenkäyttöä. Natsi-Saksan kielteiset vaikutukset retoriikkaan aiheuttivat sen, että entisessä Länsi-Saksassa alan kehitys pysähtyi. Sen sijaan Itä-Saksassa retoriikka oli käyttökelpoista marxilais-leniniläisessä yhteiskunnassa. 1960-luvulle tultaessa retoriikka alkoi elpyä Saksassa, ja siitä alettiin käyttää nimitystä *Sprechwissenschaft* (puhetiede). Nykypäivän

yhdistyneessä Saksassa sen rinnalla käytetään myös nimitystä *Sprech-
erziehung* (puhekasvatus); esimerkiksi joissakin saksalaisissa yliopistoissa ja
korkeakouluissa oppiaineen nimi on *Sprechwissenschaft* ja joissakin
Sprecherziehung sisällön ollessa sama tai lähes sama. (Sallinen 1999, 36–
37.)

Ennen kuin angloamerikkalaiset kulttuurivaikutteet alkoivat vallata myös
Suomea toisen maailmansodan jälkeen, saksalaisen kulttuurin vaikutus oli
täällä vahva, myös retoriikan kehityksessä. Kuten Saksassa, niin myöskin
Suomen yliopistoissa latinan kielen aseman heikkeneminen katkaisi klassisen
retoriikan perinteen. Retoriikan asemaa paransi kuitenkin suomalaisen
teatterin synty 1800-luvun loppupuolella. Suomalaisen identiteetin
kehittymisessä ja vahvistumisessa suomen kielen harrastaminen ja
suomenkielisen kirjallisuuden esittäminen olivat tärkeitä. Puhetaidon
ensimmäiset virat perustettiin opettajakoulutukseen Saksan mallin mukaisesti.
Vuonna 1947 perustettu Suomen Puheopisto on tehnyt tärkeää työtä
suomalaisen puhetaidon opetuksen hyväksi, mutta tieteenala on alkanut
kehittyä vasta tultuaan yliopistolliseksi oppiaineeksi. Opetusalasta käytettiin
puheoppi-nimitystä yleisesti 1960- ja 1970-luvuilla, ja se on käytössä vieläkin
Tampereen yliopistossa. Puheviestintä-nimitys otettiin käyttöön 1980-luvun
alussa Jyväskylän yliopistossa. (Sallinen 1999, 39–40; Koskimies 2002, 26–
27.)

Puhetaidon merkitys yhteiskunnalle ei ole juurikaan muuttunut antiikin ajoista,
sillä myös Suomessa taitava sanankäyttö on ollut olennainen osa
demokratian kehittämisessä ja itsenäisen valtiollisen järjestelmän luomisessa.
Siirtyminen teollisuusyhteiskunnasta palveluyhteiskuntaan sekä myöhemmin
kansainvälistyminen ovat ammattien ja toimenkuvien muuttumisen myötä
lisänneet viestintätaitojen merkitystä ja niiden hallintaa. Erityisesti viime
vuosikymmeneltä alkaen viestinnän ja vuorovaikutuksen merkitys on
jatkuvasti lisääntynyt sähköisten medioiden ja yhä kasvavan
informaatiomäärän ja sen käsittelytarpeen myötä. (Sallinen 1999, 39–40;
Koskimies 2002, 26–27.)

Englanninkielisessä maailmassa ja Etelä-Euroopassa retoriikkaa on kuitenkin arvostettu kautta aikojen enemmän kuin esimerkiksi Suomessa: kouluissa on ollut keskustelukerhoja ja puheiden pitämistä aletaan harjoitella jo alaluokilla sen lisäksi, että varsinaisissa opetustilanteissa ja eri oppiaineissa opettajien ja oppilaiden välisellä keskustelulla ja väittelyllä on ollut ja on edelleenkin olennainen merkitys suomalaistyyppiseen kirjalliseen ilmaisuun painottuvan opiskelutyylin sijaan. (Hägg 2001, 20.) Suomessa erityisesti julkisissa keskusteluissa ja tilanteissa on perinteisesti ollut taipumus pitää asiaa tärkeämpänä ja välttää tunteisiin vetoamista. Myös suomalaisessa politiikassa on ollut vahvasti esillä konsensus eli yksituumaisuus, mihin saattaa vaikuttaa aika, jolloin Neuvostoliitolla oli paljon vaikutusvaltaa Suomen asioihin (suomettuminen). (Torkki 2007, 73.)

3.4 Yleistä argumentoinnista

Keskiajan latinasta peräisin oleva sana *argumentum* tarkoittaa ulkoista merkkiä, näyttöä, osoitusta ja todistetta. Argumentoinnin käsitettä käytetään monessa merkityksessä riippuen tieteenalasta. **Dialektinen** argumentointi painottaa hyvin perusteltujen väitteiden joukosta erottuvan lopulta yhden ja parhaan. **Loogisessa** argumentoinnissa huomio kohdistuu siihen, miten johtopäätös syntyy päätelmien perusteella. **Retorinen** argumentointi puolestaan keskittyy niihin keinoihin, joilla esitetty mielipide tai väite saadaan uskottavaksi ja yleisö vakuuttumaan. (Siitonen & Halonen 1997, 247; Koskimies 2002, 119; Tindale 2004.) Tässä tutkielmassa tutkimusaineistoa analysoidaan retorisen argumentoinnin pohjalta.

Argumenttien avulla pyritään vaikuttamaan vastaanottajan järkeen, asenteisiin ja tunteisiin, ja tähän perustuen Aristoteles, jonka mukaan argumentit ovat retoriikan tärkein ase, kehitti kolmijaon logos–ethos–pathos. Argumenttien jaottelussa voidaan käyttää myös jakoa teoreettisiin ja ateoreettisiin. Argumentointi on teoreettista eli asiakeskeistä, kun pyrkimys on vaikuttaa vastaanottajan järkiperäiseen ajatteluun tosiasioiden avulla. Tosiasioita ovat esimerkiksi tutkimustulokset, tilastot, numerotiedot, havainnot ja esimerkit, ja

yksityisiä mielipiteitä ei juuri esitetä. Argumentointi on puolestaan ateoreettista eli tunnepohjaista, kun vaikuttamisen kohteena ovat vastaanottajan tunteet. Tällöin argumentit voivat perustua vastaanottajan arvoihin, asenteisiin, tarpeisiin, tahtoon, toiveisiin, uskomuksiin tai hyötyyn taikka yleiseen mielipiteeseen, auktoriteetteihin tai kuuluisiin henkilöihin. Ateoreettiset argumentit toimivat parhaiten, kun kyseessä on mielipiteen muodostaminen ajankohtaisessa asiassa. Ateoreettisella argumentoinnilla on sama tavoite kuin teoreettisella, mutta keinot ovat erilaiset. Näitä keinoja käsitellään tarkemmin tämän tutkielman luvussa 3.6. Argumentointi voi olla myös yksipuolista, jolloin viestin lähettäjä ilmaisee vain oman näkökantansa asiaan ja vastakkainen mielipide jätetään huomiotta. Tällainen argumentointitapa toimii silloin, jos halutaan vahvistaa olemassa olevia asenteita ja luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta yleisön kanssa. Kaksipuolisessa argumentoinnissa viestin lähettäjä esittelee sekä hyvät että huonot puolet asiasta, mutta perustelee mielipiteensä siten, että perustelut tukevat hänen omaa näkemystään. (Siitonen & Halonen 1997, 247; Sillanpää 1998; Koskimies 2002, 121–123.)

Argumentointi eroaa tavallisesta keskustelusta siten, että argumentoinnissa keskitytään asian kriittiseen tarkasteluun ja mielipiteiden perustelemiseen. Lähtökohtana on tunnistaa tilanteessa tai tekstissä oleva ongelma, kritiikki tai mielipide, jota sitten voi kritisoida tai josta voi muodostaa mielipiteen. Argumentoitaessa esitetään väitteitä, joissa useimmiten on kyse jostakin tosiasiaista, arvosta tai toimintaohjeesta. Väite voi olla esimerkiksi *Parisuhdelakiesitys tulee hyväksyä*. Mielipiteelle tai kritiikille on esitettävä asiallisia ja totuudenmukaisia perusteita, esimerkiksi mainitulle väitteelle *Niin on tehty jo muissakin Pohjoismaissa*. Argumentoinnin tulisi olla rehellistä ja avointa kriittistä keskustelua toisen ihmisen tai tekstin kanssa. Se ei ole siis riitelyä eikä toisen ihmisen henkilökohtaista loukkaamista. Hyvä argumentointi sisältää mielipiteitä, perusteluja, vastaväitteitä ja rakentavaa kritiikkiä. (Perelman 2007, 29–32.)

Joskus viestin lähettäjä esittää huomattavan runsaasti argumentteja. Syynä voi olla se, että hän ei tiedä, mitä väitteitä hänen yleisönsä hyväksyy. Hän voi

tällöin esittää useita erilaisia argumentteja, jotka saattavat olla ristiriidassa keskenään. Jos puhuja käyttää sopimattomia argumentteja, kuten itsekehua, hänen olisi perusteltava argumentin käyttö erityisen selkeästi. (Perelman 2007, 160–162.) Paljon erilaisia argumentteja sisältävä viestintätilanne voisi olla esimerkiksi sellainen, jossa on ns. universaaliyleisö. Tällöin tiettyjä vallitsevia väitteitä ja menetelmiä ei voida olettaa ilman muuta hyväksyttävän, vaan niiden lisäksi on löydettävä yleispäteviä totuuksia, jotta voitaisiin vaikuttaa mahdollisimman monen eri tavalla ajattelevan ja kokevan vastaanottajan mielipiteisiin, tunteisiin ja toimintaan.

Argumentointi on hyvin arkista toimintaa siinä mielessä, että jokainen joutuu argumentoimaan päivän mittaan jatkuvasti eri tilanteissa. Esimerkiksi lapsi on saatava ymmärtämään, miksi hampaat on harjattava joka ilta tai käännöstyön hintaa kyselevä asiakas on saatava vakuuttuneeksi siitä, että häneltä perittävä hinta on oikeudenmukainen. Argumentoivaa kielenkäyttöä vaaditaan myös virallisemmissä yhteyksissä, kuten esitelmissä, artikkeleissa, tieteellisissä tutkielmissa ja teoksissa, neuvotteluissa, päätöksentekokeskusteluissa ja väittelyissä. Myyntimiehet ja poliitikot puolestaan argumentoivat ja pyrkivät vakuuttamaan toisen osapuolen työkseen. Vakuuttamisen idea on yksinkertaisuudessaan saada toinen haluamaan jotakin, mitä hän ei hetki sitten halunnut (Torkki 2007, 34–35; Siitonen & Halonen 1997, 149.)

Nykyisessä ns. viestintäyhteiskunnassa argumentointi on aiempaa keskeisemmässä asemassa muun muassa kansainvälisten yhteyksien jatkuvasti tiivistyessä ja laajentuessa. Kakkuri-Knuutilan (1999, 15) mukaan suomalaisen kommunikaatiokulttuurin erityispiirre moniin länsimaihin verrattuna on kuitenkin voimakas tilannesidonnaisuus, jonka eräs ilmenemismuoto on argumentaation niukkuus. Tässä tutkielmassa tätä seikkaa käsiteltiinkin tarkemmin jo edellisessä, uutta retoriikkaa käsittelevässä osuudessa.

3.5 Logos, eetos ja paatos

Argumentoinnin keinoja on paljon, ja keinojen käyttö vaihtelee sen mukaan, mihin viestin vastaanottajassa halutaan vedota. Aristoteleen mukaan viestinnän vakuuttavuuteen vaikuttaa kolme tekijää. Tärkein keino, joka puhujan on hallittava, on **logos** eli varsinaisen asian puhuminen, argumentti väittämänsä puolesta. Poliittisen keskustelun ja väittelyn lähtökohta on esittää argumentteja jollekin väitteelle, johon kuulijoiden halutaan uskovan. Logos on järkevien perusteluketjujen rakentamista esitykseen. Logoksella on erityisen suuri merkitys silloin, kun yleisönä on tietyn alan asiantuntijoita, sillä he pystyvät taustansa ja tietojensa pohjalta arvioimaan väitteiden ja perustelujen paikkansapitävyyttä. Tekstin rakenteen selkeyden lisäksi on syytä kiinnittää huomiota myös kielikuvien harkittuun käyttöön. Niiden ylenmääräinen esittäminen kuten myöskin hyvin kuluneiden kielikuvien käyttäminen heikentää helposti viestin tehoa. Yleensä viestijä haluaa esittää asiansa mahdollisimman selkeästi, mutta joskus tavoitteena voi olla epämääräisyys (abstrahointi), joka mahdollistaa monia tulkintoja, eikä viestin lähettäjän tarvitse tällöin sitoutua mihinkään konkreettiseen lupaukseen. Tällaista ympäröityä on nähtävissä ainakin politiikan kielessä. Aristoteles näki logoksen nimenomaan viestin ominaisuutena. (Aristoteles 1997, 11–15; Hägg 2001, 64–65, 233, 243; Koskimies 2002, 122.)

Antiikin Kreikassa uskottiin, että puhujan menestys ja kyky vakuuttaa johtuivat kuitenkin vain osittain logoksesta, sanasta. Sen ohella toinen ratkaiseva vaikuttajan keino on **eetos** (ethos) eli puhujan persoonallisuus ja uskottavuus, hänen luonteeseensa liittyvät seikat. Esittäjän itsensä herättämä mielenkiinto ei ole aivan vähäpätöinen seikka, sillä joskus kiinnostavaksi koetun esittäjän vähemmän kiinnostava tai vähemmän merkittäväkin viesti voi loppujen lopuksi saada aikaan oletettua tehokkaamman vaikutuksen. Tästä voidaan mainita esimerkkinä nykyiset suomalaiset ns. julkkispoliitikot. On erittäin todennäköistä, että vaikkapa kansanedustaja Tanja Karpelan, joka valittiin Miss Suomeksi 1990-luvulla, viesti saa kuulijoita ja mielenkiintoa, vaikka hänen esittämänsä aihe kiinnostaisi yleisöä tai lehdistöä todellisuudessa muutoin kuinka vähän tahansa. Viestin tehoon vaikuttaa ratkaisevasti se, mitä

kuulijat ajattelevat viestin lähettäjistä. Hänen maineensa ihmisenä, kuntalaisena, työntekijänä, auktoriteettina, puhujana tms. vaikuttaa siihen, miten luotettavana häntä pidetään yleisesti. Luotettavaksi koetun puhujan on epäluotettavaksi ja epäuskottavaksi koettua puhujaa helpompi vaikuttaa kuulijoidensa asenteisiin, arvoihin ja mielipiteisiin, samoin asiantuntija vakuuttaa yleensä paremmin kuin maallikko ja oman ryhmän edustaja paremmin kuin kilpailija tai vastustaja. Puhetilanteessa uskottavuutta ja luotettavuutta vahvistavat asiantuntemus, vilpittömyys, oikeudenmukaisuus, varmuus, hyvä tahto yleisöä kohtaan ja myöskin siisti ulkoasu. Puheesta tulee eettinen ja luotettava, jos puhuja on asiansa takana sydämellään ja järjellään. Puhujan on tärkeää tuoda hyvä eetosensa esiin huomaamatta ja muun puheen lomassa, sillä kuulijoissa herää yleensä heti voimakas vastarinta, jos kuulostaa siltä, että puhuja kehuu itseään. Torkin (2007, 167) sanojen mukaan ”karisma avaa puhujalle tien valtaan”. Eettisen kuvan syntymiseen vaikuttavat siis sekä verbaliset että nonverbaaliset tekijät, ja se on aina kuulijoiden muodostama vaikutelma puhujasta. (Aristoteles 1997, 11–15; Hägg 2001, 64–65, 233, 243; Rasinkangas 2002.)

Kolmanneksi vaikuttajan on hallittava **paatos** (pathos) eli kyky vaikuttaa vastaanottajien mielentilaan. Hyvä puhe (tai teksti) ei ikävystytä kuulijoita tai lukijoita pelkällä asialla, vaan siinä on huumoria ja se vetoaa tunteisiin. Tämä edellyttää sitä, että viestin lähettäjä itse tuntee jotakin ja tuo sen esiin, esimerkiksi innostuksen asiaansa. Yleisön on vaikea uskoa viestin lähettäjä, joka ei ole innostunut siitä, mistä hän puhuu tai kirjoittaa. Tiedostamattaankin yleisö odottaa, että viesti saisi heidät tuntemaan jotakin, oli se sitten tunnetilan muuttamista, säilyttämistä tai vahvistamista. Aristoteleen mukaan joskus on tarpeen kiihdyttää ihmisen tunteita, jotta he esimerkiksi olisivat valmiit lähtemään sotaan. Toisinaan viestin lähettäjä haluaa rauhoitella ja vähentää yleisön tunteenomaista suhtautumista käsillä olevaan asiaan. Puhuja voi vaikuttaa yleisönsä tunteisiin mm. vetoamalla puheensa tavoitteen mukaisiin esikuviin tai uhkakuviin, nostamalla puhujan ja yleisön yhteenkuuluvuuden tunnetta tai kertomalla omakohtaisia kokemuksia. Nonverbaalisesti tunteisiin voi vedota äänen sävy, voimakkuus, rytmi, painotus ja vaihtelu sekä katse, kehon ja pään asento, eleiden ja ilmeiden

aitous, vaatetus ja asettuminen tilaan. On kuitenkin huomattava, että tunteita ei pidä pyrkiä herättämään tavalla, joka estää yleisöä arvioimasta kuulemiaan väitteitä järkiperaisesti. Aristoteleen mukaan paatos on yleisön ominaisuus, jonka tosin puhuja herättää. Jos yleisö ei liikutu edes jotenkin, taivuttava puhe ei ole saavuttanut päämääräänsä. Suomen kielessä paatos-sana tarkoittaa useimmiten mahtipontisuutta ja intomielisyyttä, mutta retoriikassa sitä käytetään yleensä merkityksessä ”tunne”. Vaikka tietoa päätöksenteossa korostetaankin, tunteilla on usein ratkaiseva merkitys, koska ihmistä ohjaavat toiveet ja pelot, haaveet ja unelmat. Esimerkkinä tunteiden vaikutuksesta päätöksentekoon on vaikkapa auton värin valinta autokauppoja tehtäessä, puhumattakaan tunteiden merkityksestä asuntoa ostettaessa. (Aristoteles 1997, 11–15; Hägg 2001, 64–65, 233, 243; Rasinkangas 2002; Hyppönen 2005, 180–185.)

Usein argumentoitaessa käytetään näitä kaikkia kolmea keinoa, sillä argumentointi on kokonaisuus: Järkeen vetoavaa asiasisältöä havainnollistetaan tunteisiin vetoavilla esimerkeillä ja sanavalinnoilla. Logos, eetos ja paatos eivät siis ole toisensa poissulkevia tehokeinoja. Aristoteleen kolmijakoa pidetään varsin toimivana vielä nykyäänkin (vrt. esim. Torkki 2007).

3.6 Keinoja päätöksen saavuttamiseksi

Tunteilla on suuri merkitys ihmisen ajattelussa ja toiminnassa, koska ihminen ei ole pelkästään järjellinen olento eikä kone tai robotti. Tämä ymmärrettiin jo antiikin aikana, ja Cicero on sanonutkin, että ”Puheen voima ja taito tulee selvimmän esille siinä, miten kuulijoiden mielet tynnytetään tai kiihotetaan” (Torkki 2007, 214). Jokainen on varmasti vastaanottanut viestejä – kuullut puheenvuoroja ja lukenut tekstejä – jotka ovat niin sanotusti kuivaa asiaa, vaikka tilanteeseen olisi sopinut myös värikkäämpi ja vetoavampi tyyli. Näin on todennäköisesti siksi, että paatos vaatii viestin lähettäjältä logosta ja eetosta enemmän taitavuutta, vaivannäköä ja rohkeutta, itsensä likoon laittamista. Suomalainen kulttuuri on leimallisesti asiakeskeinen, ja

vaikuttavaa, tavallaan liian lähelle tulevaa viestintää ja viestijää vieroksutaan helposti. Paatoksella on tekstissä kuitenkin tärkeä merkitys, jos viestin lähettäjä haluaa vastaanottajien vakuuttuvan, vaikuttuvan ja toimivan tietyllä tavalla. Toimintaan aktivoiminen on erityisen merkittävä seikka, kun kyseessä on poliittinen teksti. Yleisön tunteita voidaan herättää tai yrittää herättää mm. seuraavilla keinoilla:

- 1) vetoamalla viestin tavoitteen mukaisiin esikuviin tai uhkakuviin
- 2) lisäämällä itsensä ja yleisön yhteenkuuluvuuden tunnetta
- 3) kertomalla omakohtaisia kokemuksia
- 4) kertomalla pieniä tarinoita esityksessään
- 5) käyttämällä vaikuttavan kielen keinoja, joita ovat esimerkiksi
 - voimakkaat ilmaukset
 - kielikuvat
 - vastakkainasettelu (polarisointi)
 - puhuttelu
 - toisto
 - kiellot
 - kärjistyksset
 - liioittelu
- 6) havainnollistamalla asiaa kuvitteellisella esimerkillä
- 7) tukeutumalla auktoriteetteihin, joita ovat esimerkiksi
 - YK, EU
 - ihmisoikeudet
 - laki
 - presidentti
 - tieteellinen tutkimus tai tiedemies
 - julkisuuden henkilö
 - viestin lähettäjä itse: *Olen omin silmin nähnyt...*
 - yleinen mielipide (gallup)
 - Raamattu
 - instituutio
- 8) vetoamalla arvoihin ja asenteisiin

- 9) esittämällä vastapuolen tai sen näkemyksen epäedullisessa valossa tai mitätöimällä vastapuolen tai sen näkemyksen
- 10) ohjaamalla keskustelua haluamaansa suuntaan ottamatta kantaa vastapuolen esittämään seikkaan
- 11) esittämällä retorisia kysymyksiä tai vastaamalla kysymykseen vastakysymyksellä
- 12) käyttämällä huumoria tai lyömällä asia leikiksi
- 13) käyttämällä oheisviestintää eli kielenulkoisia keinoja, joita ovat esimerkiksi
 - kuvat julisteissa
 - musiikki tv-mainoksessa
 - ilmeet
 - eleet
 - ulkonäkö. (Sillanpää 1998, Pyykkö 1997, 137–143; Suojanen 1997, 80–84; Perelman 2007, 41–141; Torkki 2007, 119–136.)

Viestillä on erilainen vaikutus myös sen mukaan, millaisen näkökulman asiaan viestin lähettäjä valitsee. Hän voi esimerkiksi valita sanat *meidän lapset*, mutta *naapurin kakarat*. Viestiin voi sisältyä myös piiloväittämiä, kuten *Hän on rikas, mutta vaatimaton*, jolloin rivien välistä voidaan lukea, että viestin lähittäjän mielestä rikkaat eivät yleensä ole vaatimattomia. Viesti saa eri sävyn myös sen mukaan, käytetäänkö imperatiivia (*Sulje ovi*) kysymystä (*Sulkisitko oven*) vai toteamusta (*Ovi on auki, täällä vetää*). Kaikkien näiden viestien päämäärä on, että vastaanottaja sulkee oven. Puheessa kuulijaa voidaan ohjailla äänenpainoin. Sanat saavat myös eri yhteyksissä tai eri henkilöillä eri merkityksiä. Jokaisen oma kokemustausta vaikuttaa esimerkiksi siihen, miten kukin suhtautuu sanoihin *koulu, isä, äiti, raha, työtön*: liitetäänkö niihin positiivisia vai negatiivisia tunteita ja arvolatauksia. (Hyppönen 2005, 180–185.)

4 TUTKIMUSAINEISTO

4.1 Parisuhdelain taustaa Suomessa ja Saksassa

Vuonna 1993 joukko Suomen kansanedustajia teki aloitteen parisuhteen rekisteröimisen mahdollistamiseksi. Aloite kuitenkin raukesi, koska eduskunta ei ehtinyt käsitellä sitä ennen vuoden 1995 eduskuntavaaleja. Vuonna 1996 aloite uusittiin ja siitä äänestettiin, mutta lakiesitystä ei äänestyksessä hyväksytty. Seuraavana vuonna lakivaliokunta päätti ottaa aloitteen käsittelyyn. Vuonna 2000 Suomen hallitus antoi lakiesityksen parisuhteen rekisteröimisestä. Seuraavan vuoden syksyllä eduskunta hyväksyi esityksen ja presidentti Tarja Halonen vahvisti lain. Lopulta 1.3.2002 Suomessa astui voimaan parisuhdelaki, jonka mukaan kaksi samaa sukupuolta olevaa henkilöä voivat rekisteröidä parisuhteensa lähes samoin oikeuksin ja velvollisuuksin kuin avioliittoon vihittävät mies ja nainen. Samanlainen tai samankaltainen laki on ollut jo aikaisemmin voimassa useissa Euroopan maissa, muun muassa kaikissa muissa Pohjoismaissa, Tanskassa ensimmäisenä koko maailmassa vuodesta 1989. (Katsaus parisuhdelakiin [vuoden 2002 loppuun].)

Saksan lakialoite samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröinnistä (Gesetzentwurf über die Eingetragene Lebenspartnerschaft) annettiin heinäkuussa 2000 Saksan liittopäiville. Lakiehdotuksesta muokattiin sittemmin kaksi eri ehdotusta, joista toinen vaatii liittoneuvoston ja toinen ainoastaan liittopäivien hyväksynnän tullakseen voimaan. Muun muassa verotusta koskevat kohdat tulee käsitellä liittoneuvostossa. Lakiehdotus samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröinnistä hyväksyttiin marraskuussa 2000 Saksan liittopäivillä, ja laki astui voimaan 1.8.2001 lukuun ottamatta Baijerin osavaltiota, joka ei hyväksynyt lain täytäntöönpanoa ennen kuin kolme kuukautta muita osavaltioita myöhemmin. Saksassa parisuhdelakia on uudistettu muutaman kerran sen voimaan astumisen jälkeen. (Finlex – Valtion säädöstietopankki; beck-aktuell.)

4.2 Aineiston valinnan perusteet

Analysoitava aineisto koostuu kahdesta suomalaisten parlamentaarikkojen parisuhdelakiesitystä puoltavasta tekstistä ja kahdesta sitä vastustavasta tekstistä sekä kahdesta saksalaisten parlamentaarikkojen sikäläistä vastaavaa lakiesitystä puoltavasta ja kahdesta sitä vastustavasta tekstistä. Osa teksteistä on kirjallisessa muodossa olevia parlamentaarikkojen parlamentissa käyttämiä puheenvuoroja ja osa on parlamentaarikkojen kirjoittamia lehtiartikkeleita. Tekstit ovat peräisin Suomen ja Saksan parisuhdelakiesitysten käsittelyajalta vuosilta 2000–2001. Tutkimusmateriaali on hankittu kokonaan Internetistä, ja ainakin saksalaisten parlamentaarikkojen tekstien saamiseksi se oli ainoa, tai ainakin yksinkertaisin, keino. En erottele tässä aineiston analyysissä puhuttua tekstiä ja kirjoitettua tekstiä, vaan tarkoitan teksti-sanalla molempia.

Parlamentaarikolla tarkoitan tässä tutkielmassa Saksan osalta sekä liittopäivä- (Bundestag) että osavaltiopäiväedustajaa (Landtag). Parlamentaarikkojen puoluekannalla ei ole tämän tutkielman kannalta merkitystä, mutta tekstit on kuitenkin ”varmuuden vuoksi” valittu niin, että sekä suomalaisten että saksalaisten parlamentaarikkojen tekstit ovat keskenään eri puolueen edustajan tekstejä. Kaikki tekstit ovat myös eri henkilöiltä, vaikka monet ovat kirjoittaneet ja puhuneet parisuhdelakiesityksestä ja -laista useita kertoja eri yhteyksissä ja eri medioissa. Analyysiosuudessa ei mainita puheenvuoron käyttäjää eikä tekstin kirjoittajaa, eikä myöskään lehteä, jossa teksti on julkaistu, koska niilläkään seikoilla ei ole tässä tapauksessa merkitystä. Tarkat tiedot edellä mainituista ovat Liitteet-kohdassa.

4.3 Analyysimenetelmä

Retorisen analyysin yksi lähtökohta on, että tekstit vaikuttavat niiden vastaanottajan tunteisiin. Retorisen analyysin kohteena on itse teksti ja sen vaikutuskeinot. Asiasisällön lisäksi analyysissä keskitytään tarkastelemaan argumentointiin sisältyvää tunnelatausta, paatosta. Yleensä retorisessa

analyysissä pysytään kulttuurisella tasolla eikä tulkita sanojen ja ilmausten merkitystä yksityisen kielenkäyttäjän näkökulmasta, niin myös tässä tutkielmassa. (Kakkuri-Knuutila 1999, 234.) Näin esimerkiksi sanalla *laki* on suomalaisille yleensä myönteinen merkitys: suomalaiset pitävät lakia hyvänä asiana ja noudattavat sitä, ovat yleensä ottaen lainkuuliaista kansaa.

Analysoin seuraavassa alaluvussa tekstejä liite kerrallaan ja yksityiskohtaisemmin kappale tai sopiva ajatuskokonaisuus kerrallaan käyttäen apunani luvussa 3.6 esiteltyjä päätöksensaavuttamiskeinoja. Käsittelen ensiksi suomalaisten parlamentaarikkojen tekstit; liitteet 1 ja 2 ovat parisuhdelakiesityksen puolesta ja liitteet 3 ja 4 lakiesitystä vastaan. Sen jälkeen käsittelen samalla tavalla saksalaisten parlamentaarikkojen tekstit; liitteet 5 ja 6 ovat sikäläistä parisuhdelakiesitystä puoltavia tekstejä ja liitteet 7 ja 8 sitä vastustavia.

Analysoitavissa teksteissä hakasulkeisiin merkityt kolme pistettä tarkoittavat, että lauseesta tai lausejaksosta on jätetty pois päätösanalyysin kannalta merkityksettömät kohdat. Hakasulkeissa yhtäsuuruusmerkin jälkeinen teksti on oma selvennykseni kohtaan, jossa on jätetty pois analysoitavaa tekstiä edeltävää analyysin kannalta merkityksetöntä tekstiä, mutta jossa kuitenkin tarvitaan selitys jollekin sanalle. Muuta kuin nimenomaan parisuhdelakiesitykseen ja sen hyväksymiseen tai hylkäämiseen liittyvää argumentointia en analysoi; tällaista on esimerkiksi argumentointi rekisteröidyssä parisuhteessa elävien adoptio-oikeudesta.

4.4 Paatos suomalaisten parlamentaarikkojen teksteissä

4.4.1 Parisuhdelakiesityksen puolesta

Liite 1: Kirjoitus kaupunkilehdessä

Tunnemyrsky on mielestäni ollut yllättävää, sillä kumottiinhan Suomessa jo 1970-luvulla säännös siitä, että homous on rikos. Sairausluokituksesta homous poistettiin 1980-luvulla. Nyt Suomessa sen sijaan on voimassa laki, jonka mukaan syrjintä sukupuolisen suuntautumisen perusteella on rikollista. (r. 13–16)

Paatoksellisuus pyritään saavuttamaan ensinnäkin tukeutumalla auktoriteettiin: vedotaan Suomen lakiin (säännös on lain yksittäinen kohta), ja taustaoletuksena on, että jokainen suomalainen suhtautuu maan lakiin ylimpänä yhteiskunnassa vallitsevana auktoriteettina ja noudattaa sitä. Lakiin vetoamisen viesti on, että laki on sama kaikille sukupuolisesta suuntautuneisuudesta riippumatta, minkä perusteella jokainen voi virallistaa suhteensa kenen ja millaisen henkilön kanssa tahansa. Myös sana *sairausluokitus* viittaa auktoriteettiin eli lääketieteen ammattilaisiin, jotka luokittelevat sairauksia tiettyjen kriteerien perusteella. Kirjoittaja huomauttaa, että tämäkin auktoriteetti lain lisäksi pitää homoseksuaaleja samanarvoisina, ”yhtä terveinä”, heteroseksuaalien kanssa.

Lisäksi kirjoittaja käyttää voimakkaasti negatiiviväritteistä ja voimakkaita miellelyhtymiä herättävää sanaa *rikollinen*: oletuksena lienee, että tuskin kukaan lukijoista haluaa ehdoin tahdoin olla rikollinen, mutta jos he syrjivät ihmisiä sukupuolisen suuntautumisen perusteella eli tässä tapauksessa vastustavat parisuhdelain voimaantumista, he toimivat rikollisesti. On siis syytä puoltaa kyseistä lakia, jos ei halua olla rikollinen.

Parisuhdelaki edistää toteutuessaan yhdenvertaisuutta eri kansalaisryhmien välillä. Siten parisuhdelaki toteuttaa niitä perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia, joiden täyttämistä pidetään tärkeänä Suomen perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. (r. 18–20)

Tässä vedotaan viestin tavoitteen mukaiseen esikuvaan, joka on kansalaisten yhdenvertaisuus. Jos parisuhdelaki hyväksytään, esikuva saavutetaan. Argumentin taustaoletuksena on, että suomalaiset pitävät yhdenvertaisuutta oikeudenmukaisena ja tavoiteltavana asiana. Auktoriteetteina tässä tekstin osassa ovat Suomen perustuslaki, perusoikeudet ja ihmisoikeudet. Näitä laajennetaan vielä mainitsemalla kansainväliset ihmisoikeussopimukset, jolloin auktoriteetti on suurempi kuin jos se olisi yksinomaan Suomen laki.

Miten ihmeessä tällaisesta aiheesta riittää ainesta mitä kiihkeimpään keskusteluun, kun moni tärkeämpi lakihanke sivuutetaan kaikessa hiljaisuudessa ilman palstamillimetriäkään. Juuri näin tokaisi yksi

valiokunnan kuulemista neljästäkymmenestä asiantuntijasta lakiesitystä puoltavan asiallisen lausuntonsa päätteeksi. (r. 44–48)

Vaikuttavan kielen keinoista käytetään liioittelevia ilmauksia *Miten ihmeessä, mitä kiihkeimpään ja kaikessa hiljaisuudessa ilman palstamillimetriäkään*, kun vähemmän vaikuttavuutta haluttaessa voitaisiin käyttää myös neutraaleja ilmauksia *Miten, erittäin kiihkeään ja kenenkään huomaamatta*. Lisäksi tässä käytetään vastakkainasettelua *tällainen aihe – moni tärkeämpi lakihanke* ja niihin liittyen *mitä kiihkein keskustelu – kaikessa hiljaisuudessa*. Viesti on, että parisuhdelaki on niin vähämerkityksinen muutos nykytilanteeseen, että ei kannata käyttää aikaa ja energiaa sen vastustamiseen, vaan järkevämpää olisi keskittyä suurempiin asioihin.

Argumentaatiossa vedotaan myös auktoriteettiin eli valiokunnan kuulemiin asiantuntijoihin. Lukijalle pyritään luomaan vaikutelma, että parisuhdelaista syntynyt kohu (eli lain vastustus) on kummallista ja lakia vastustavia ihmisiä ei voi ymmärtää, kun pätevä asiantuntijakin ihmettelee vastustamista ja oikein *tokaisee, miten ihmeessä tällaisesta aiheesta riittää ainesta mitä kiihkeimpään keskusteluun....* Ajatus siis on, että koska asiantuntijakaan ei ymmärrä, vastustus ei voi olla järkevää eikä ”oikein”.

Liite 2: Kirjoitus sanomalehdessä

Tämän valinnanmahdollisuuden [= mahdollisuus virallistaa suhde] kieltäminen homo- ja lesbopareilta on perustuslain hengen vastainen. Kansalaisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta ei ole asiallisia syitä sille, että samaa sukupuolta olevat parit jätetään perhesuhteita säätelevän lainsäädännön ulkopuolelle. (r. 17–22)

Tässä tekstissä vedotaan ensiksi auktoriteettiin eli Suomen perustuslakiin, ja lähtökohta on, että laki on sama kaikille kansalaisille. Esikuvana, ihanteena ja tärkeänä arvona nähdään kansalaisten yhdenvertaisuus, jonka pitäisi yleisen käsityksen mukaan toteutua Suomen kaltaisessa oikeusvaltiossa. Yhdenvertaisuus ei kirjoittajan mielestä toteudu, jos homo- ja lesbopareilla ei ole samanlaista mahdollisuutta virallistaa suhdettaan kuin heteropareilla.

Vuoden 1995 rikoslaissa näkökulma oli jo muuttunut päinvastaiseksi: syrjintä homoseksuaalisuuden perusteella tuli rangaistavaksi teoksi. Kun homo- tai lesbopari voi virallistaa suhteensa, on se viesti siitä, että myös heidän parisuhteensa ansaitsee yhteiskunnan kunnioituksen ja arvostuksen. Parisuhteen virallistamisoikeuden epääminen tarkoittaisi, ettei eduskunta halua kaikkia Suomen kansalaisia kohdeltavaksi tasavertaisesti lain edessä. (r. 32–42)

Tekstissä vedotaan edelleen lakiin ja tarkentaen vielä rikoslakiin. Laissa mainittu syrjintä homoseksuaalisuuden perusteella rinnastetaan parisuhdelakiesityksen vastustamiseen ja muistutetaan, että näin ollen kyseisen lakiesityksen vastustaja toimii tavalla, josta lain mukaan seuraa rangaistus.

Viestin tavoitteen mukainen esikuva on tässä yhteiskunnan eli ”meidän kaikkien”, myös jokaisen yleisöön kuuluvan, ilmaisema kunnioitus ja arvostus samaa sukupuolta olevien yhteiselämää kohtaan, ja esikuva toteutuu, jos parisuhdelaki hyväksytään. Kirjoittaja toistaa vielä tämän ajatuksen kääntämällä asian toisin päin seuraavassa lauseessa ja pyrkii päätökseen kärjistämällä, että jos eduskunta ei hyväksy lakia, se on sama kuin että eduskunta ei halua kohdella kaikkia suomalaisia tasa-arvoisesti.

Teksti on kirjoitus sanomalehdessä, jolloin pääasiallisen yleisön voisi olettaa olevan äänestäjät, mutta todennäköisesti kirjoittaja suuntaa viestinsä osittain myös kansanedustajatovereilleen, jotka lukevat tekstin lehdestä. Tässä jälkimmäisessä tapauksessa hän puhuttelee yleisöä suoraan liittäen itsensä mukaan, jolloin eduskunta = minä ja te tai minä ja sinä.

Siitä [= Raamatussa kirjoitetaan homosuhteista varsin kielteiseen ja tuomitsevaan sävyyn] huolimatta raamatuntutkijat ja kristityt ovat erimielisiä siitä, mikä on näiden tekstien perimmäinen viesti meidän ajallemme. (r. 48–51)

Tässä osassa auktoriteettina on raamatuntutkijat ja kristityt, joiden auktoriteetti puolestaan on Raamattu. Näidenkään auktoriteettien tulkintoihin nojaten ei tekstin mukaan voida perustella parisuhdelakiesityksen hylkäämistä. Auktoriteetiksi otetaan kristillisyyden ja Raamattu todennäköisesti siksi, että parisuhdelain vastustajat vetoavat useimmiten juuri niihin

puolustaessaan omaa kantaansa. Näin tekstissä kumotaan se, mihin vastustajien perustelut pohjautuvat.

Joukko luterilaisen kirkkomme teologeja ja maallikoita on perustanut YHTEYS-liikkeen. He uskovat, että Jeesuksen Kristuksen evankeliumi sulkee piiriinsä myös seksuaaliset vähemmistöt [...] täysivaltaisina ihmisinä ja kirkon jäseninä. (r. 55–60)

Auktoriteettina on luterilainen kirkko, toinen Suomen kansankirkoista, sekä sen teologit ja muut kirkon jäsenet. Tavallaan auktoriteettina on myös kristinuskon tärkein, Jeesus, jonka merkittävyyttä korostetaan käyttämällä nimeä *Jeesus Kristus*. Viestinä on, että jos itse Jeesuskin hyväksyy homoseksuaalit, ei tavallisilla ihmisilläkään ole syytä eikä oikeutta syrjiä heitä millään tavalla, jolloin heilläkin on oikeus viralliseen parisuhteeseen heteroseksuaalien tavoin.

Kirjoittaja vetoaa myös ihmisoikeuksiin ja lakiin: *täysivaltaisella ihmisellä*, joka on henkilö, jonka oikeutta muun muassa päättää asioistaan ei ole lailla tai muilla päätöksillä rajoitettu (Suomen kielen perussanakirja, kolmas osa 2001, 406) ja joita homoseksuaalitkin ovat, on samat oikeudet kuin muilla kansalaisilla.

Liike katsoo, että Raamatusta ei voida selvästi osoittaa kohtaa, joka tuomitsee sitoutumiseen ja kunnioitukseen perustuvan uskollisen parisuhteen samaa sukupuolta olevien välillä. Kaikki kielteiset maininnat Raamatusta liittyvät lähinnä seksuaalisen holtittomuuden, prostituution ja hyväksikäytön torjumiseen. Tätä eivät ns. fundamentalistit näe ja hyväksy. Nämä Raamatun sanatarkat tulkitsijat toimivat tuomareina ja surukseni unohtavat sen, että kristinuskon keskeinen sanoma on Kristuksessa lahjoitetussa Jumalan armossa. (r. 62–72)

Tässä tekstin osassa auktoriteettina on edelleen Raamattu, ja voimakkaita, tunteisiin vetoavia sanoja ja useimmille tärkeitä arvoja ovat *sitoutuminen*, *kunnioitus* ja *uskollisuus*, joilla kuvataan homoseksuaalien parisuhdetta. Vastapuolta, joka vastustaa parisuhdelakia Raamattuun vedoten, kuvataan negatiivisen miellelyhtymän tuovalla sanalla *fundamentalisti* eli ihminen, joka pitäytyy sanatarkasti Raamatun teksteissä eikä osaa soveltaa ikivanhaa tekstiä nykyaikaan.

Vastapuolen myös väitetään ottavan tuomarin roolin sen vastustaessa samaa sukupuolta olevien parisuhteiden virallistamista. Sanalla *tuomari* on suomalaisille yleensä se merkitys, että joku asettuu hierarkiassa toista ylemmäs ja hänellä on valta ja oikeus päättää asioista. Kirjoittajan viestin mukaan parisuhdelain vastustajat pitivät itseään perusteettomasti kelpoisina tuomitsemaan toisia.

Henkilökohtaisia tunteitaan kirjoittaja ilmaisee sanalla *surukseni*, jonka neutraalisäältäoisessä tekstissä voisi jättää pois lauseen merkityksen muuttumatta mitenkään. Tekstin lopussa kirjoittaja viestii tuntevansa Raamattua – aivan kuten Raamattuun vetoavat parisuhdelain vastustajatkin – käyttämällä ”oikeaoppisia” sanoja *kristinuskon keskeinen sanoma on Kristuksessa lahjoitetussa Jumalan armossa*. Tällä hän tavallaan kertoo, että ihminen voi ajatella kristillisesti ja olla kristillinen, kristitty, vaikka hyväksyykin samaa sukupuolta olevien parisuhteen.

Toivon sydämestäni, että lakiesitys menee eduskunnassa läpi. Rakkautta ja vastuuta ei maailmassa ole liikaa. (r. 111–113)

Tekstin lopuksi kirjoittaja vetoaa tunteisiin painottamalla, kuinka paljon hän asiaa toivoo: hän toivoo sitä *sydämestään*. Hän käyttää myös hyvin voimakkaasti myönteisen miellelyhtymän tuovia sanoja *rakkaus* ja *vastuu*, ja vielä sellaisessa lauseyhteydessä, jonka sisällöstä tuskin kukaan yleisöstä voi olla eri mieltä. Ajatuksena on, että samaa sukupuolta olevien halu virallistaa suhteensa kertoo halusta rakastaa ja ottaa vastuuta kumppanista, eikä sellaista asiaa luulisi kenenkään vastustavan.

4.4.2 Parisuhdelakiesitystä vastaan

Liite 3: Puheenvuoro eduskunnan lähetekeskustelussa

Lakiesitys on rakennettu siihen muotoon, että virallistetussa homoparisuhteessa eläviä tulisivat koskemaan nyt voimassa olevat avioliittoa säätelevät sadat pykälät, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Esityksen ydin on sen 8 §, jossa todetaan, että parisuhteen virallistamisella on samat oikeusvaikutukset kuin avioliiton solmimisella, jollei toisin säädetä. On epärehellistä väittää, että parisuhteen

virallistamisella ei olisi tekemistä avioliiton kanssa tai että ne eivät rinnastu toisiinsa. (r. 3–8)

Tämän liitteen tässä tekstikappaleessa esitetään ensin perustelut ja vasta sitten oma näkemys. Yleisön tunteita pyritään liikuttamaan kuvaamalla uhkaa, jonka parisuhdelain hyväksyminen aiheuttaisi: avioliitto – joka voidaan nähdä myös instituutiona ja siten auktoriteettina – olisi uhattuna, koska sen oikeudellinen asema heikkenisi merkittävästi sen vuoksi, että se ei enää olisi ainoa virallinen parisuhteen muoto. Lähtöoletuksena viestissä on, että yleisö arvostaa avioliittoa suuresti ja pitää sitä tavallaan muita parisuhteen muotoja parempana. Avioliiton merkittävyttä korostetaan mainitsemalla, että sitä säätelevät *sadat* pykälät. Voidaan näet ajatella, että vähemmän tärkeään asiaan liittyisi myös vähemmän lakipykälä.

Sana *epärehellinen* on suomalaisessa kulttuurissa merkitykseltään yksinomaan kielteinen, ja henkilön ominaisuutena epärehellisyys on hyvin paheksuttava. Näin ollen puheenvuoron käyttäjä pyrkii paatokseen myös osoittamalla, että vastapuolen väitteet parisuhdelain olemisesta täysin eri asia kuin avioliitto eivät perustu totuuteen.

Homosuhteelle luodaan tässä esityksessä keinotekoisesti avioliiton status, vaikka sen lähtökohdat ovat aivan toiset. Homoliittoinstituutio muuttaisi oleellisesti yhteiskuntamme perhekäsitystä. Esimerkiksi koulujen perhekasvatuksessa opetettaisiin, että aikuisena voi mennä naimisiin samaa tai eri sukupuolta olevien kanssa. Julkisuudessa ja arkikielessä puhuttaisiin homoavioliitoista ja homohäistä, kuten on tapahtunut muissa Pohjoismaissa. (r. 15–19)

Puhuja jatkaa uhkakuviin vetoamista väittämällä, että parisuhdelaki alentaisi yhteiskunnassa tällä hetkellä ja perinteisesti arvostetun avioliiton arvoa. Tämä tapahtuisi hänen mielestään vieläpä *keinotekoisesti*, siis epäaidosti, tekemällä tehdysti, luonnottomasti – sana herättää hyvin kielteisiä miellelyhtymiä. Merkinä siitä, että homoseksuaalien virallistetut parisuhteet uhkaisivat perinteisen avioliiton asemaa, hän näkee muutoksen myös arkikielen tasolla eli avioliitto- ja häät-sanoihin liitettäisiin parisuhdelain hyväksymisen myötä homo-etuliite hänen vertailukohtaksi ottamiensa muiden Pohjoismaiden mallin mukaan. Vertailukeinon voima perustuu

siihen, että samanlaisissa olosuhteissa samanlainen kehitys on odotettavissa myös Suomessa.

Puhuja vetoaa myös yleisesti tärkeänä pidettyyn arvoon, perheeseen, ja sanoo, että avioliiton menettäessä merkitystään myös perheen merkitys vähenisi nykyisestä. Auktoriteettina tekstissä tuodaan esiin koulu, jonka opetus puhujan mielestä joutuisi myös taipumaan parisuhdelain voiman edessä. Tämä argumentti voidaan nähdä myös tulevaisuuden uhkakuvana.

Miksi esityksessä ei kerrota sitä, että kirkon ja itse asiassa kaikkien kirkkokuntien kannat ovat tälle esitykselle kielteiset? Miksi kirkolta ei pyydetty virallista lausuntoa esityksestä? Arkkipiispa Paarma on hiljattain haastattelussa vahvistanut kirkon kannan olevan sama kuin reilu vuosi sitten kirkkohallituksen kielteisessä lausunnossa. (r. 22–26)

Seuraavaksi puheenvuorossa pyritään päätökseen esittämällä retorisia kysymyksiä, joihin ei odotetakaan vastauksia, koska kysyjä itsekkin tietää niihin vastauksen. Tekstissä vedotaan myös auktoriteetteihin, joita ovat kirkko, kirkkokunnat, kirkkohallitus ja arkkipiispa. Puhuja toteaa, että nämä kaikki auktoriteetit suhtautuvat kielteisesti parisuhdelakiesitykseen ja ihmettelee, miksi tällä seikalla ei ole merkitystä kyseistä lakia koskevassa lakiesityksessä eduskunnassa.

Avioliitolle rinnasteisuutta on haluttu korostaa niin, että jopa kiello avioitua lähisukulaisen kanssa koskee virallistettua parisuhdetta aivan samoin kuin aviopareja. [...] Avioliittolainsäädännössä on aina kysymys arvoista. Moraalikäsitystemme vuoksi emme salli moniavioisuutta tai vaikka lähisukulaisten inestisuhteen virallistamista. (r. 32–38)

Tässä palataan puheenvuoron alussa esitettyyn uhkakuvaan eli siihen, että homoseksuaalien virallistettu parisuhde olisi sama tai lähes sama asia kuin heteroseksuaalien avioliitto. Ehkä hieman liioitellusti – paatoskeino sekin – puhuja väittää, että rinnasteisuutta on *haluttu korostaa*.

Puhuja vetoaa myös arvoihin ja muistuttaa, että suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevia eettisiä käsityksiä ja tavallaan käyttäytymissääntöjä tulkiten samaa sukupuolta olevien virallistettu suhde voidaan

katsoa kielletyksi samoin kuin moniavioisuus ja insesti. Rinnastamalla homoseksuaalien parisuhde moniavioisuuteen ja insestiin yleisössä pyritään herättämään voimakkaan kielteinen asenne parisuhdelakia kohtaan.

Ihmettelen erityisesti kokoomuksen ministereiden yksituumaisuutta. Löytyneekö Euroopasta toista konservatiivipuoluetta, joka olisi ollut aloitteellisena tuomassa esitystä homoliitosta? (r. 44–46)

Liitteen puheenvuoro on käytetty eduskunnassa, ja tässä puhuja käyttää vaikuttavan kielen keinoista puhuttelua: hän puhuttelee henkilökohtaisesti osaa yleisöstään eli Kokoomuksen ministereitä. Auktoriteetiksi hän ottaa Euroopan muut sellaiset puolueet, joihin Suomen Kokoomus-puolue voidaan rinnastaa ja kyseenalaistaa kokoomusväen keskuudessa vallitsevana olevan parisuhdelakiesitystä puoltavan kannan ”oikeellisuuden” vetoamalla muiden vastaavien eurooppalaisten puolueiden todennäköisesti vastakkaisiin näkemyksiin.

Tavoitteena on homoliikkeellä ollut homoliiton ja avioliiton täydellinen identtisyys [...]. Luotan, että eduskunnasta löytyy enemmän rohkeutta kuin hallituksen ministereiltä pysäyttämään tämän hankkeen. (r. 47–50)

Puhuja palaa jälleen samaan uhkakuvaan kuin minkä hän on jo useamman kerran aiemmin puheenvuoronsa aikana esittänyt ja tuo uhkan jopa korostetusti esille kuvaamalla avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen välistä suhdetta sanoilla *täydellinen identtisyys*. Hän myös puhuttelee yleisöään eli parisuhdelaista myöhemmin äänestäviä kansanedustajatovereitaan ja vetoaa heidän tunnetilaansa sanomalla luottavansa heidän rohkeuteensa olla parisuhdelakiesitystä vastaan vastoin hallituksen ministereitä, joita voidaan pitää kansanedustajiin nähden ylempänä tahona ja siten heidän auktoriteettinaan. Puhuja siis kertoo uskovansa, että yleisö uskaltaa tavallaan nousta auktoriteettiaan vastaan. Tällainen luottamuksen osoitus saa yleisössä helposti aikaan tunteen, että yleisö haluaa myös olla luottamuksen arvoinen.

Tämän liitteen tekstissä herättää huomiota se, että puhuja käyttää toistuvasti homo-alkuisia sanoja, kuten *homoparisuhde*, *homosuhde*, *homoliitto-*

instituutio, homoavioliitto, homohäät, homoliitto ja homoliike. On vaikea sanoa, mikä merkitys sillä puheenvuorossa tarkalleen ottaen on: onko se vain puhujan neutraaliksi tarkoittama ilmaus ja hänen tapansa puhua rekisteröidystä parisuhteesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä vai käyttääkö puhuja homo-alkuisia sanoja tarkoituksellisesti halutessaan ilmaista kokemaansa kielteisyyttä parisuhdelakiesitystä kohtaan ja pyrkiessään herättämään myös yleisössään samoja tunteita. Sananahan *homo* on suomen arkikielessä myös haukkumasana, jolla voidaan tarkoittaa muuta kuin homoseksuaalia miestä silloin, kun halutaan osoittaa tätä kohtaan halveksuntaa tai paheksuntaa. Voi siis olla, että puhujan pyrkimys on saada esimerkiksi rekisteröidyn parisuhteen solmivien liitto ja siihen liittyvä juhla kuulostamaan mahdollisimman kielteiseltä käyttämällä niistä nimityksiä *homoliitto* ja *homohäät*, jotka sanana ovat hyvin lähellä yhteiskunnassamme arvostettua avioliittoa ja siihen liittyvää häjäjuhlaa.

Liite 4: Puheenvuoro eduskunnan lähetekeskustelussa

Hallituksen esityksessä todetaan, että parisuhteen virallistaminen toisen osapuolille eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta samat oikeudet ja velvollisuudet kuin avioliiton solmiminen. Tässä onkin koko villakoiran ydin. Lakiesitys on yhdenlainen troijan puuhevonen, jolla pyritään kohti lopullista yltiöliberaalien vasemmistopiirien tavoitetta eli homoliittojen saattamiseen saman arvoiseksi avioliittojen kanssa. (r. 7–10)

Tässä puhuja yrittää herättää yleisön tunteita käyttämällä vaikuttavan kielen keinoista kielikuvia eli ”villakoiran ydin” tarkoittaessaan asian olennaista puolta, ja ”Troijan puuhevonen”, joka on kreikkalaisessa mytologiassa Troijan sodassa käytetty sotajuoni (Wikipedia, Troijan puuhevonen). Parisuhdelakiesityksen hän väittää olevan sotajuoni sen vuoksi, että esityksessä ikään kuin petkutetaan: lakiesityksessä sanotaan, että homoseksuaalien virallistettu parisuhde ei olisi rinnastettavissa avioliittoon, sillä parisuhdelaisissa tulisi olemaan *eräitä poikkeuksia* avioliittoon nähden, mutta todellisuudessa ja käytännössä nämä kaksi parisuhteen muotoa olisivat hänen mukaansa kuitenkin samanarvoisia.

Puhuja myös käyttää oman näkemyksensä vastaisen näkemyksen omaavista voimakasta ilmausta *yltiöliberaalinen*, jolla hän määrittelee

vastapuolen olevan kiihkomiellisen vapaamielinen. Hän siis pyrkii kuvaamaan vastapuolta kielteisellä ominaisuudella, sillä suomen kielessä sana *kiihkomiellinen* on yleensä negatiivisesti väritynyt.

Tekstissä esitetään myös uhkakuva, jonka parisuhdelakiesityksen hyväksyminen toisi: homoseksuaalien parisuhteet tulisivat olemaan avioliittoon verrattavia suhteita, mikä murentaisi perinteisesti arvostettua, tähän asti ainoana virallisen parisuhteen muotona olleen avioliiton merkitystä.

Olemme nyt avaamassa ovea, joka tulee pitää kiinni. Tässä eduskunnassa on keskusta-oikeistolainen enemmistö, joka ainakin juhlapuheissaan vakuuttaa kunnioittavansa kotia, uskontoa ja isänmaata. Nyt on noiden juhlapuheiden lunastamisen aika. Tästä eduskunnasta täytyy löytyä ryhtiä hylkäämään nyt lähetekeskustelussa oleva lakiesitys. (r. 12–14)

Argumentointi jatkuu kielikuviin kuuluvalla metaforalla *avata ovi*, jolla puhuja kuvaa sitä, miten homoseksuaalien parisuhteen virallistamisen myötä ollaan menossa kohti jotakin tuntematonta ja siten myös arvaamatontakin. Oven tällä puolella eli nykyisessä tilanteessa on turvallista, mutta oven takana eli tilanteessa, jossa homoseksuaaleilla on virallinen oikeus rekisteröidä parisuhteensa, on jotakin sellaista, jota puhujan mielestä on syytä välttää.

Puhuja myös ottaa yleisön samalle turvalliselle puolelle itsensä kanssa käyttämällä persoonapronomineista monikon ensimmäistä persoonaa *me*. Puheenvuoro on käytetty eduskunnassa, ja tekstissä puhuja puhuttelee yleisöä sanomalla *Tässä eduskunnassa* ja *Tästä eduskunnasta*. Hän vetoaa suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeinä ja turvallisuutta tuovana pidettyihin arvoihin luettelemalla ”kolminaisuudessaan” voimakkaan ja tärkeyttä korostavan sanayhdistelmän *koti, uskonto ja isänmaa*, joihin hänen mukaansa yleisön enemmistö on ilmoittanut sitoutuneensa ja joiden vaaliminen ei hänen mukaansa mahdollista homoseksuaalien virallisen parisuhteen hyväksymistä.

Puhuja jatkaa edelleen kielikuvien käyttämistä kehottamalla yleisön enemmistöä *lunastamaan juhlapuheet* eli täyttämään ne lupaukset, että he yhteiskunnan tärkeisiin arvoihin sitoutuneina pysyvät sitoumukselleen uskollisina eivätkä hyväksy parisuhdelakia, joka murentaisi näitä tärkeitä arvoja. Myös sana *ryhti* on tässä voimakkaan kuvaannollinen ilmaus moraaliselle lujudelle ja rohkeudelle, joihin hän yleisössä vetoaa.

Tämä on vain yksi esimerkki siitä, että EU-parlamentti tuottaa jonninjoutavia suosituksia asioista, jotka parhaiten ja perustellusti kuuluvat kunkin jäsenmaan itsensä päätettäväksi. (r. 19–21)

Tässä tekstinosassa halutaan mitätöidä yksi auktoriteetti eli EU-parlamentti väittämällä, että sen antamat suositukset ovat vähäpätöisiä ja turhia. Sana *jonninjoutava* on selkeästi negatiivisesti väritynyt ja lisäksi liioittelua, ja käyttämällä sitä esimerkiksi turha-sanana sijaan puhuja pyrkii osoittamaan, että hänen mielestään EU-parlamentin toiminta ei ole kovinkaan arvostettavaa sen antaessa erilaisia ohjesääntöjä milloin mistäkin, pienestä ja vähäpätöisestäkin, asiasta.

Homolain lobbarit ovat laajasti perustelleet kantaansa ihmisoikeuksilla. [...] Kansanedustaja Sulo Aittoniemi on joskus värikkäästi todennut Ilmarin ja Jalmarin vihkimisen juhannusaattona perintöryijyn päällä olevan sopimatonta. Olen hänen kanssaan tästä asiasta täysin samaa mieltä. [...], mutta avioliittoinstituution asteittaistakaan avaamista homo- ja lesbopareille avioliiton kautta en voi hyväksyä. (r. 29–33)

Vastapuolesta eli parisuhdelakiesityksen puoltajista käytetään tässä nimitystä *homolain lobbarit*, josta tulee kielteinen ja vastapuolta alentava vaikutelma. Ensinnäkin *homolaki* ei ole aivan asiallinen ilmaus syystä, johon jo aiemman liitteen analyysissä viittasin eli suomessa *homo* on myös jonkinasteinen haukkumasana. Toiseksi sanaan *lobbari* liittyy usein kielteisiä miellelyhtymiä – ja tätä oletan puhujankin tarkoittavan – kuten se, että lobbaaminen on jotakin salaperäistä ja selän takana tapahtuvaa toimintaa.

Seuraavana paatos-keinona tekstissä on kielellisistä keinoista havainnollistaminen, kun puhuja kertoo kansanedustajakollegansa vitsailleen Ilmarin ja Jalmarin vihkimisestä. Toteamuksessa monille

suomalaisille tärkeitä ja arvokkaita asioita ovat *juhannus(aatto)* ja *perintöryijy*. Kun nämä yhdistetään puhujan näkökulmasta kielteiseen seikkaan, kahden samaa sukupuolta olevan henkilön *vihkimiseen* – joka sekin on arvokkaasti latautunut sana – havainnollistetaan kuulijoille, mitä parisuhdelaki pahimmillaan mahdollisesti saisi aikaan. Tähän havainnollistavaan esimerkkiin liittyy myös huumoria Ilmari- ja Jalmari-nimien huvittavan kuuloista samasointuisuutta myöten, ja sekin on yleisön mielentilaan vaikuttamaan pyrkivä keino.

Kappaleen lopuksi puhuja vetoaa vielä auktoriteettiin eli avioliittoinstituutioon, joka hänen mielestään pitää säilyttää arvokkaana, yksinomaisena virallisen parisuhteen muotona niin kuin se nyt on ja on aina ollut.

Eri kirkkokuntien lausunnot ovat sisällöltään kielteisiä, mutta niitä ei ole lakiesityksessä selvästi mainittu. Kansankirkkojen näkemyksen puuttuminen lain perusteluista kertoo omalla tavallaan karua kieltään lain valmistelun tarkoitushakuisuudesta. [...] Lopuksi haluan todeta, että tämän lain hyväksymisen myötä olemme avaamassa sellaista ovea, joka pitäisi pitää kiinni. [...] Meillä on mahdollisuus torjua tämä rappion tie [= parisuhdelaki > adoptio-oikeus ja muut oikeudet > homo- ja lesboavioliitot] [...]. (r. 41–49)

Auktoriteettiin vedotaan tässä mainitsemalla kirkkokunnat ja kansankirkot, joiden kanta parisuhdelakiesitykseen on samanlainen kuin puhujalla, ja samalla ihmetellään, miksi näiden auktoriteettien mielipiteellä ei ole merkitystä parisuhdelakiesitystä valmisteltaessa. Sen jälkeen tekstissä käytetään kielellisistä vaikutuskeinoista metaforaa *kertoo karua kieltään*, jolla viitataan siihen, että lakia on valmisteltu yksiselitteisesti niin, että lakia vastustavalta taholta ei ole tarkoituksella kysytty sen mielipidettä asiasta. Toinen metafora tässä tekstissä on *avata ovi*, jota käsittelin jo tämän liitteen analyysin alkupuolella. Paatukseen pyritään myös käyttämällä voimakasta liioittelua *rappion tie*, joka puhujan mukaan toteutuu, jos parisuhdelakiesitys hyväksytään.

Puhuja vetoaa yleisöön myös sanomalla ”*Meillä* on mahdollisuus...”, jolloin yleisölle annetaan osaltaan valta päättää siitä, valitseeko se huonon, turmelukseen johtavan vaihtoehdon vai ei.

4.5 Paatos saksalaisten parlamentaarikkojen teksteissä

4.5.1 Parisuhdelakiesityksen puolesta

Liite 5: Puheenvuoro osavaltiopäivien istunnossa

Inwieweit ist eine Demokratie bereit und hält sie es für angemessen, den unterschiedlichen Lebensstilen in dieser Gesellschaft Rechnung zu tragen? Inzwischen nimmt es ja eine Mehrheit der Menschen – das zeigt sich immer wieder an den Umfragen – nicht nur zähneknirschend hin, sondern hält es für völlig normal und akzeptabel, dass es lesbische und schwule Menschen gibt. Aber wenn wir die Gesetze anschauen, dann sehen wir, dass sie dem nicht Rechnung tragen; denn lesbische und schwule Paare werden behandelt wie Fremde. (r. 8–12)

Tässä tekstikappaleessa pyritään paatokseen vetoamalla auktoriteetteihin, joiksi puheenvuoron käyttäjä ottaa ensiksi demokratian. Lähtöoletuksena on, että saksalainen yhteiskunta on demokraattinen ja demokraattisuus on hyve. Demokratiaan liitetään usein sellaisia asioita kuin kansalaisoikeudet, ihmisoikeudet, yhdenvertaisuus lain edessä ja se, että väestön enemmistön mielipiteellä on suuri, ellei jopa ratkaiseva, merkitys. Saksan ollessa demokraattinen yhteiskunta sen pitäisi näin ollen kohdella homoseksuaaleja samalla tavalla kuin heteroseksuaaleja tai keitä muita tahansa ja suoda heille samanlaiset oikeudet, myös parisuhdetta solmittaessa, muiden kansalaisryhmien kanssa.

Auktoriteettina tässä argumentaatiossa on myös yleinen mielipide, joka siis liittyy läheisesti demokratian käsitteeseen. Puhuja viittaa useisiin kyselyihin, joista käy ilmi, että enemmistö kansalaisista hyväksyy homoseksuaalit. Sitä, miten selkeästi ja laajasti heidät yhteiskunnassa hyväksytään, puhuja korostaa sanomalla *nicht nur zähneknirschend hin, sondern hält es für völlig normal* (ei vain hammasta purren, vaan [enemmistö] pitää sitä [että on homoseksuaaleja] täysin normaalina). Tämän perusteella lainsäädännön

tulisi hänen mielestään vastata yhteiskunnassa vallitsevaa tilaa ja demokratian tunnuspiirteitä, eli samaa sukupuolta olevien parisuhteen virallistaminen tulisi hyväksyä. Nykyistä tilannetta kuvataan käyttämällä kielellisistä paatos-keinoista vertausta *Lesbische und schwule Paare werden behandelt wie Fremde* (lesbo- ja homopareja käsitellään tai kohdellaan [laissa] kuin tuntemattomia) eli ikään kuin heitä ei olisi olemassakaan.

Es soll lesbischen und schwulen Paaren möglich sein, das Füreinander-Einstehen und die Verantwortung, die sie füreinander übernehmen wollen, nicht nur nach außen zu dokumentieren, sondern auch mit Rechten zu verbinden [...], mit Rechten etwa im Krankenhaus, im Prozess, mit Rechten beispielsweise auch, wenn es um gemeinsames Vermögen und das Erben geht. (r. 15–19)

Yleisön tunteita pyritään herättämään käyttämällä vaikuttavan kielen keinoista voimakkaan myönteisesti latautuneita ilmauksia *Füreinander-Einstehen* ja *Verantwortung*: homoseksuaalien keskinäisen suhteen ”hyvyyttä”, ”normaaliutta” ja inhimillisyyttä kuvataan sanomalla, kuinka he haluavat pitää huolta ja kantaa vastuuta toisistaan.

Tekstissä vedotaan myös arvoihin: ihanteena nähdään tasa-arvo, ja sen perusteella homoseksuaaleille kuuluvat samat parisuhteeseen liittyvät oikeudet kuin heteroseksuaalisessa parisuhteessa elävillekin.

Meine Damen und Herren, es ist aber festzuhalten, dass damit niemand anderem etwas weggenommen wird. Wenn in der Diskussion gelegentlich das Argument auftaucht, man wisse ja nicht, ob dann nicht weniger Leute heirateten, kann ich nur sagen, meine Damen und Herren: Welches Misstrauen gegen die Ehe muss man haben, wenn man solche Argumente ins Feld führt! [...] Der Gesetzentwurf ist von einem solchen Misstrauen nicht getragen, sondern er schafft nach dem Vorbild der Ehe ein eigenes Rechtsinstitut für die Verbindung von zwei Menschen. (r. 21–26)

Tässä argumentaation osassa yleisön tunteisiin pyritään vaikuttamaan tekemällä vastapuolen eli parisuhdelakiesitystä vastustavien kannanotosta johtopäätös, joka vaikuttaa huvittavalta. Puhuja ottaa kantaa vastapuolen pelkoon siitä, että heteroparien välisiä avioliittoja solmittaisiin homoseksuaalien saaman parisuhteen rekisteröintioikeuden myötä nykyistä

vähemmän, huudahtamalla *Welches Misstrauen gegen die Ehe muss man haben, wenn man solche Argumente ins Feld führt!* (Millainen epäluottamus avioliittoa kohtaan täytyykään olla, kun tuollaisia argumentteja tuodaan esiin!). Tästä tulee vaikutelma, että vastapuolta hieman ivailaan ja kysytään, eikö se luota omaan sanomaansa ja omiin arvoihinsa: millainen ja minkä arvoinen oikeastaan on se vastapuolen arvo ja ihanne, johon se ei oikein itsekään usko pelätessään, että arvo menettää ratkaisevasti merkitystään parisuhteen rekisteröimisen tullessa viralliseksi.

Tekstissä on myös kielellisistä vaikutuskeinoista metaforia, kuten *niemand anderem wird etwas weggenommen* (keneltäkään ei oteta mitään pois [parisuhdelain hyväksymisen myötä]), *ins Feld führen* (tuoda esiin tai ns. ”kentälle”) ja *Vorbild der Ehe* (avioliiton esikuva [jonka mukaan luodaan uusi oikeudellinen instituutio eli rekisteröity parisuhde]).

Niemand wird daran gehindert, zu heiraten oder eine Familie zu gründen. Keiner Ehe und erst recht keiner Familie wird etwas weggenommen. Deswegen ist Artikel 6 der Verfassung in keiner Weise beeinträchtigt. (r. 38–39)

Tässä päätös pyritään saavuttamaan käyttämällä vaikuttavaa kieltä vastakkainasettelun ja kärjistyksen muodossa. Vastakkain asetetaan jonkin saaminen ja jonkin menettäminen. Puhuja vetoaa yleisöön toteamalla, että vaikka homoseksuaalit ”saavat” rekisteröidyn parisuhteen, se ei tarkoita, että heteroseksuaalit – tai oikeastaan korostetusti yksikään heteroseksuaali – ”menettäisivät” avioliiton tai että kukaan yksittäinen perhe joutuisi luopumaan mistään parisuhdelain myötä (*Keiner Ehe und erst recht keiner Familie wird etwas weggenommen*). Puhuja käyttää vaikuttamiskeinoista myös toistoa sanoessaan saman asian kuin aikaisemmin puheenvuorossaan eli ”keneltäkään ei oteta mitään pois”. Asiaa kärjistäen puhuja sanoo, että ketään heteroseksuaalia ei estetä solmimasta avioliittoa tai perustamasta perhettä.

Auktoriteettina on Saksan perustuslaki ja sen 6 artikla, jonka mukaan avio- ja perhe-elämä on Saksassa erityisen suojelun alainen. Tämän lainkohdan

merkitystä ja arvoa rekisteröity parisuhde ei tulisi muuttamaan mitenkään (*in keiner Weise*), koska se ei veisi avioliitolta mitään. Näin ollen pelkoa auktoriteetin nykyisen aseman menettämistä ei ole.

Die Überschrift eines Interviews mit dem Justizminister des Landes vom letzten Samstag hieß: „Land will Gesetz zur Homoehe nicht umsetzen“. Herr Justizminister, meine Damen und Herren, da frage ich: Welches Rechtsverständnis und welches Verfassungsverständnis stecken eigentlich dahinter, wenn das Land meint, Baden-Württemberg zum bundesrechtsfreien Raum ausrufen zu können? [...], aber was verabschiedet ist, wird auch in Baden-Württemberg gelten. (r. 43–51)

Yleisön tunnetilaan pyritään vaikuttamaan puhuttelulla ja retorisella kysymyksellä. Puhuja osoittaa kysymyksensä retorisesti ensinnäkin suoraan osavaltionsa oikeusministerille (hän on mahdollisesti paikalla istunnossa), joka on antamassaan haastattelussa ilmaissut olevansa parisuhdelaki-esitystä vastaan, mutta toisaalta hän osoittaa kysymyksensä myös osavaltiopäivien istunnossa läsnä oleville parlamentaarikkokollegoilleen sanomalla *meine Damen und Herren*. Hän ei odota vastausta kysymykseensä, vaan vastaa siihen heti itse: mikä on liittovaltiotasolla sovittu, koskee myös kyseessä olevaa osavaltiota.

Puhuja vetoaa puhuteltavien oikeustajuun ja perustuslain ymmärtämiseen – joiden pitäisi sekä oikeusministerin että muun yleisön taustat ja tietämys huomioon ottaen olla ”oikeat” – ihmettelemällä oikeusministerin kantaa, sillä puhujan auktoriteetiksi ottama liittovaltiotason kanta parisuhdelaki-esitykseen on myönteinen. Yleisen lainkuuliaisuuden nimissä yksittäinen osavaltio ei puhujan mukaan voi olla noudattamatta liittovaltion linjaa.

Liite 6: Puheenvuoro liittopäivien istunnossa

Die lesbische und schwule Zweiergemeinschaft unterscheidet sich nicht von der Heterosexueller. Hier wie da wird geliebt, wird gegenseitig Verantwortung übernommen, werden Kinder erzogen. Es ist ein Gebot der Rechtsstaatlichkeit, Gleiches auch gleich zu behandeln. (r. 5–8)

Tämän puheenvuoron käyttäjä vetoaa aluksi arvoihin ja asenteisiin. Hän muistuttaa, että homoseksuaalit ovat ihmisinä ja elämäkumppaneina

heteroseksuaalien vertaisia, tasa-arvoisia. Hän todistaa tämän ottamalla esimerkiksi yleensä useimpia heteroparisuhteessa eläviä ja muitakin inhimillisiä arvoja kunnioittavia ihmisiä koskettavia asioita, joita tässä argumentaatiossa ovat rakastaminen, toisesta ihmisestä vastuun kantaminen ja lasten kasvattaminen. Niillä on myönteinen miellelyhtymä, ja ne liitetään perinteisesti heteroparien perhe-elämään ja avioliittoon. Liittämällä nämä samat hyvät asiat myös homoseksuaaleihin pareihin pyritään osoittamaan heteroseksuaalien ja homoseksuaalien samanlaisuus ja tasavertaisuus.

Puhuja vetoaa myös auktoriteettiin: oikeusvaltioon ja lakiin. Saksan ollessa oikeusvaltio eli valtio, jonka hallintoelimet toimivat oikeusjärjestyksen mukaisesti ja jossa yksilöillä on oikeusturva mm. hengen, vapauden ja omaisuuden osalta (Suomen kielen perussanakirja, toinen osa 2001, 342), samanlaista on puhujan mukaan kohdeltava samalla tavalla.

Wenn Menschen nur aufgrund ihrer sexuellen Orientierung von Rechten ausgeschlossen bleiben, die andere haben, ist das Diskriminierung und nichts anderes. [...] Wenn behauptet wird, die eingetragene Partnerschaft gefährde Ehe und Familie, dann muss ich dazu feststellen, dass dies schon mit den elementaren Gesetzen der Logik unvereinbar ist. Keinem einzigen Heiratswilligen oder Verheirateten wird etwas vorenthalten oder genommen, worauf er bisher Anspruch hatte. (r. 10–14)

Yleisön tunteisiin pyritään vaikuttamaan vetoamalla tasa-arvoisuuteen, jolloin voidaan ajatella myös, että auktoriteettina on ihmisoikeudet. Puhujan mukaan tasa-arvo ei toteudu, jos ihmisiä koskevat erilaiset lait sen mukaan, millainen heidän seksuaalinen suuntautumisensa on. Hän käyttää tällaisesta ihmisten erilaisesta kohtelusta sanaa *Diskriminierung* (syrjintä), jolla on yksinomaan kielteinen kaiku ja merkitys. Toiminnan tarkoituksen yksiselitteisyyttä puhuja korostaa vielä toteamalla, että se on ”syrjintää eikä mitään muuta” (...*ist das Diskriminierung und nichts anderes*).

Tekstissä käytetään myös vastakkainasettelua, jossa ovat vastakkain saaminen ja menettäminen. Kukaan ei menetä avioliittoaan ja perhettään

sen vuoksi, että homoseksuaalit saavat oikeuden virallistaa parisuhteensa. Tähän liittyen puhuja vetoaa myös yleisön järkeilyyn ja järkeen, jolloin hän tavallaan koskettaa jokaista kuulijaa hyvin henkilökohtaisesti: puhujan mukaan on jo logiikan lakien vastaista, että rekisteröity parisuhde veisi perinteiseltä avioliitolta jotakin. Viesti on, että jos kuulija pystyy ajattelemaan loogisesti, hän ymmärtää rekisteröidyn parisuhteen olevan avioliiton merkityksen kannalta harmiton eikä parisuhdelakiesitystä ole silloin tarvetta tai syytä vastustaa.

Tekstikappaleen alussa käytetään myös kielellisistä keinoista metaforaa *von Rechten ausgeschlossen bleiben* (jättää oikeuksien ulkopuolelle), jolla viitataan siihen, että muilla ihmisryhmillä olevien oikeuksien epääminen homoseksuaaleilta on syrjintää.

Die Ehe ist nicht per se [...] verlässlicher, verantwortlicher oder für Kinder förderlicher als andere Lebensformen. [...] Die hohen Scheidungszahlen und die Häufigkeit familiärer Gewalt in traditionellen Ehen belegen das. Nein, die Qualität von Beziehungen lässt sich nicht aus der Form des Zusammenlebens ableiten. (r. 20–23)

Tässä osassa vedotaan viestin tavoitteen mukaiseen esikuvaan sillä tekniikalla, että vastapuolen näkemys avioliiton paremmuudesta rekisteröityyn parisuhteeseen nähden pyritään osoittamaan virheelliseksi. Viestin tavoitteen mukainen esikuva siis on, että rekisteröity parisuhde on parisuhteena ja perhemuotona yhtä hyvä kuin avioliitto. Puhujan mukaan avioliitto itsessään ei ole sen luotettavampi, vastuullisempi tai lasten kannalta parempi instituutio kuin rekisteröity parisuhdekaan, vaan kysymys on siitä, miten suhteessa eletään. Hän perustelee näkemystään vetoamalla tosiasioihin, että monet avioliitot purkautuvat ja monet kokevat väkivaltaa avioliitossaan. Tämän sanottuaan puhuja käyttää paatos-keinona toistoa sanomalla asian eri sanoin aloittaen painokkaasti kielto-sanalla: *Nein, die Qualität von Beziehungen lässt sich nicht aus der Form des Zusammenlebens ableiten* (Ei, suhteen laadusta ei voi tehdä päätelmiä yhteiselämän muodon perusteella). Avioliitto sinänsä ei näin ollen takaa

mitään sellaista, minkä perusteella se olisi parempi parisuhteen muoto kuin homoseksuaalien rekisteröity parisuhde.

Art. 6 des Grundgesetzes enthält keineswegs ein Verbot, die der Ehe zugeordneten Rechte auch anderen Lebensgemeinschaften zugänglich zu machen. Das Verständnis zum einen von Ehe und zum anderen von Familie ist unstreitig abhängig von der gesellschaftlichen Entwicklung. Zwischen Verfassungstext und Verfassungswirklichkeit hat sich in dieser Hinsicht von 1949 bis heute eine gravierende Lücke aufgetan. Für eine herausgehobene Stellung der Ehe gibt es heutzutage keine vernünftige Begründung mehr. (r. 26–30)

Tässä auktoriteettina on Saksan perustuslaki ja tarkemmin sen 6 artikla. Taustaoletuksena on, että jokainen saksalainen suhtautuu perustuslakiin ylimpänä yhteiskunnassa vallitsevana auktoriteettina ja noudattaa sitä. Perustuslain 6 artikla ei puhujan mukaan kiellä avioliitolla olevia oikeuksia muiltakaan parisuhdemuodoilta. Vaikka siis avioliitto nauttii Saksan perustuslain mukaan erityistä suojelua, tämä ei tarkoita sitä, että rekisteröity parisuhde ei olisi oikeutettu minkäänlaisiin oikeuksiin ja että se ei olisi oikeutettu saamaan yhteiskunnallisesti tunnustettua asemaa.

Tekstissä vedotaan myös arvoihin muistuttamalla ajan muuttumisesta. Ihmisten ja yhteiskunnan arvot ja asenteet muuttuvat ajan kuluessa vastaamaan omaa aikaansa, ja koska Saksan perustuslaki on jo vuodelta 1949, se ei kaikilta osin enää vastaa nykyajan yhteiskunnan elämäntapaa ja vallitsevia arvoja. Puhuja käyttää kielellisistä vaikutuskeinoista tässä metaforaa *eine gravierende Lücke* eli yhteiskunnan nykytilaan nähden hänen mukaansa ”perustuslakitekstissä on vakava aukko, puute”. Näin perustuslakia ei puhujan mukaan pitäisi tulkita sanatarkasti, jolloin avioliiton nostaminen muita nykyajan parisuhdemuotoja paremmaksi ja arvokkaammaksi ei ole hänen mielestään perusteltua.

Das Modell der Ehe hat keine Zukunftsperspektive. Bereits heute gibt es eine große Vielfalt an Lebensformen. [...] Diese Vielfalt wird nicht nur von Lesben und Schwulen, sondern auch von immer mehr heterosexuellen Menschen gelebt. In Großstädten ist die Ehe seit geraumer Zeit nicht mehr das dominierende Lebensmodell. Es wird heute hetero-, homo- oder bisexuell als Paar, zu mehreren oder auch

allen gelebt, entweder mit Kindern oder ohne Kinder. [...] Familie ist heute einfach nur sehr viel vielfältiger als früher. In einer pluralistischen Gesellschaft muss der Staat die real gelebte Vielfalt des Zusammenlebens anerkennen und darf nicht einseitig das Ehemodell privilegieren. Das muss der Gesetzgeber zu Kenntnis nehmen. Der Staat hat alle Lebensformen Erwachsener rechtlich und finanziell gleich zu behandeln (r. 44–54)

Tekstikappaleessa jatketaan vetoamista yhteiskunnan muuttumiseen ja sen myötä muuttuneisiin tapoihin ja arvoihin. Metaforisella väitteellä *Das Modell der Ehe hat keine Zukunftsperspektive* eli ”avioliittomallilla ei ole tulevaisuudennäkymiä” kuvataan elämäntyylien muuttumista. Parisuhdelakiesitystä vastustavien asenteisiin pyritään vaikuttamaan toteamalla, että eivät pelkästään homoseksuaalit ole niitä, joiden elämäntavan tultua aikaisempaa julkisemmaksi ja hyväksytyksi yhteiskunta on muuttunut, vaan muutokseen ovat osallisena myös heteroseksuaalit sillä tavalla, että he elävät nykyään aikaisempaa useammin parisuhteessa solmimatta avioliittoa tai hankkimatta lapsia. Näin perinteinen käsitys perheestä, joka muodostuu kahdesta eri sukupuolta olevasta avioliiton solmineesta henkilöstä ja heidän lapsistaan, ei vastaa puhujan mukaan enää nykypäivänä aikaisemmin ainoana oikeana pidettyä perhemuotoa.

Tekstissä vedotaan myös valtioon ja sen lakiin auktoriteettina, jonka pitäisi pystyä seuraamaan yhteiskunnan kehitystä lainsäädännönkin osalta ja kohdella kaikkia nykyisin esiintyviä perhemuotoja tasa-arvoisesti eikä kuvaannollisesti *antaa etuoikeutta yksipuolisesti avioliitolle (darf nicht einseitig das Ehemodell privilegieren)*.

4.5.2 Parisuhdelakiesitystä vastaan

Liite 7: Kirjoitus opiskelijalehdessä

Aber die weitgehende Gleichstellung gleichgeschlechtlicher Lebensgemeinschaften mit der Ehe widerspricht dem Grundgesetz. Denn dort werden ausschließlich Ehe und Familie unter besonderen Schutz gestellt. [...] Wenn die eingetragenen Partnerschaften aber im Grunde der Ehe gleichgestellt werden, dann bedeutet das eine Nivellierung der Ehe. Mit dem besondern Schutz, wie ihn das Grundgesetz fordert, ist es dann vorbei. (9–31)

Tässäkin liitteessä vedotaan aluksi auktoriteettiin eli perustuslakiin sekä arvoihin eli avioliittoon ja perheeseen, joita perustuslain todetaan suojaavan erityisesti. Tämän perusteella samaa sukupuolta olevien parisuhde ei voi olla yhdenvertainen ja samanarvoinen avioliiton kanssa, koska perustuslaki ei tunne muuta kuin miehen ja naisen välisen avioliiton ja koska samaa sukupuolta olevien parisuhteesta ei voi tulla lain tarkoittama perhe. Parisuhdelain hyväksymistä ei kirjoittajan mielestä näin ollen voida perustella.

Kirjoittaja vetoaa myös uhkakuvaan toteamalla, että yhteiskunnassa korkealle arvostettu avioliitto menettäisi laissa määritetyn erityissuojellun asemansa parisuhdelain myötä: *Mit dem besonderen Schutz [...] ist es dann vorbei* eli kuvaannollisesti ”se on [avioliiton] suojelun loppu”, koska nykyisessä lakiesityksessä rekisteröity parisuhde joka tapauksessa rinnastetaan avioliittoon. Rinnastamisesta hän käyttää kielikuvaa *Nivellierung der Ehe* eli ”avioliittoon niveltäminen”.

Wir müssen unsere Familien stärken, und die Ehe ist auch heute noch die Grundlage für Kinder und Familie. [...] Sie [Bundesregierung] schwächt die Ehe und damit auch die Familie. Sie wendet sich ganz bewusst und in einer provokanten Weise vom Leitbild der Familie ab. Das ist ein verheerendes Signal, gerade in der Zeit, in der bei den Familien Unterstützung angesagt wäre. (r. 40–48)

Paatokseen pyritään vetoamalla arvoihin: perhe ja avioliitto ja niistä huolehtiminen nostetaan arvoista ylimmiksi. Vastakkain asetetaan rekisteröity parisuhde ja avioliitto, ja asetelmassa rekisteröity parisuhde vie avioliitolta sen erityisaseman ja muutenkin vähentää sen arvoa.

Tekstissä käytetään myös aina tehokasta vaikuttavan kielen keinoa, vetoamista suoraan lasten asioihin tai lapsiin, vaikka jo perheenkin käsitteeseen liitetään usein lapset. Tässä avioliitto nähdään nimenomaan lapsille perhemuodoista parhaaksi kasvualustaksi.

Parisuhdelakiesityksen tehnyt liittohallitus voidaan nähdä tässä tavallaan vastapuolena, vaikka se onkin oikeastaan auktoriteetti. Liittohallitus pyritään kuvaamaan kielteisestä näkökulmasta kuvailemalla *Sie schwächt die Ehe und damit auch die Familie* (Se heikentää avioliittoa ja sitä kautta myös perhettä) ja liioittelemalla *Sie wendet sich ganz bewusst und in einer provokanten Weise vom Leitbild der Familie ab* (Se luopuu täysin tietoisesti ja provosoivasti pitämästä perhettä esikuvana) sekä käyttämällä metaforista ilmausta *Das ist ein verheerendes Signal* eli että tämä kaikki edellä kuvattu on ”tuhoisa merkki” eikä lainkaan sitä, mitä perheille on luvattu.

Denn eine bestehende Lebenspartnerschaft schließt eine spätere Eheschließung nicht aus. Im Endeffekt heißt das: Eine staatlich privilegierte Dreier- oder gar Viererbeziehung zweier verschiedenen geschlechtlicher Paare könnte entstehen. (r. 56–59)

Mielipiteensä lopuksi kirjoittaja esittää tulevaisuuden uhkakuvan, joka hänen mielestään voisi toteutua parisuhdelakiesityksen hyväksymisen myötä: Saksassa, jossa moniavioisuus on kielletty, voisi olla kolmen tai jopa neljän henkilön muodostamia laillisia parisuhteita, koska rekisteröity parisuhde ei estäisi myöhemmin avioliiton solmimista. Näin parisuhdelaki nähdään syyppäänä sellaiseen eriskummalliseen tilanteeseen, jollainen saksalaisessa yhteiskunnassa muutoin olisi mahdoton ja vastoin yleistä saksalaista moraalikäsitystä.

Liite 8: Puheenvuoro osavaltiopäivien istunnossa

Ich möchte aber zu Beginn auch nicht unerwähnt lassen, dass alle drei monotheistischen Weltreligionen, [...] also das Christentum, das Judentum und der Islam, die Homosexualität ablehnen. Das Christentum begründet dies mit einem Verstoß gegen das christliche Sittengesetz. (r. 11–13)

Tässä parisuhdelakiesitystä vastustavassa tekstissä kantaa perustellaan tukeutumalla auktoriteettiin, joka on uskonto. Puhuja vetoaa siihen, että maailman kolme suurta uskontoa, kristinusko, juutalaisuus ja islam, eivät hyväksy homoseksuaalisuutta. Lähtöoletuksena on, että Saksassa enemmistö väestöstä, samoin kuin viestintätilanteen yleisöstäkin, on kristittyjä ja kunnioittaa kristillisiä arvoja. Tähän vakaumukseen perustuen

parisuhdelakiesityksellä ei ole perusteita tulla hyväksytyksi virallisen parisuhteen muodoksi, koska puhujan mukaan homoseksuaalisuus on vastoin kristinuskon siveellisyyskäsitettä.

Das Gesetz fordert die Gründung eines neuen familienrechtlichen Instituts neben der Ehe, die so genannte eingetragene Lebenspartnerschaft für homosexuell lebende Paare. Diese Paare sollen mit wenigen Ausnahmen die gleichen Rechte und Pflichten wie Ehepaare erhalten [...] Diese Auswirkungen sind für unser Zusammenleben so gravierend, dass hier durchaus von einem Hauch von Kulturrevolution gesprochen werden kann. (r. 15–22)

Puhuja pyrkii vetoamaan yleisön tunteisiin kuvailemalla tilannetta, jossa rekisteröity parisuhde saa virallisen parisuhteen aseman ja sen myötä avioliiton oikeuksiin verrattavat oikeudet, voimakkaalla ilmauksella *Hauch von Kulturrevolution*, eli tilanteessa olisi *kulttuurivallankumouksen* tuntua. Vallankumous-sanaan liittyy sananmukaisesti ajatus siitä, että jokin aiemmin vallassa ollut järjestelmä tai järjestys kumotaan ja uusi, kenties täysin tuntematon, saa vallan. Näin parisuhdelakiesityksen hyväksyminen saadaan tuntumaan suurelta, yhteiskuntaa mullistavalta ja jopa pelottavaltakin asialta. Sitä korostetaan myös hieman liioittelevalla sanalla *gravierend* eli parisuhdelain vaikutus ihmisten yhteiselämään on tekstin mukaan ”vakava”. Tämä argumentti voidaan nähdä myös uhkakuvana.

Hier ist besonders Artikel 6 des Grundgesetzes gefordert, der ja die Familie und die Ehe unter besonderen Schutz stellt. Ich stelle die Frage nach dem Familienbegriff: Darf man bei zwei Männern, die ein adoptiertes Kind haben, eigentlich von einer Familie sprechen? Ich meine, nein. Dies würde auch der Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts zu Artikel 6 diametral widersprechen. Das Bundesverfassungsgericht hat Ehe und Familie als – ich zitiere – „die Keimzelle jeder menschlichen Gemeinschaft“ bezeichnet, „deren Bedeutung mit keiner anderen menschlichen Bindung verglichen werden kann“. (r. 23–28)

Yleisön mielentilaan pyritään vaikuttamaan tukeutumalla auktoriteettiin eli Saksan perustuslakiin ja tarkemmin sen avioliittoa ja perinteistä perhe-elämää koskevaan 6 artiklaan. Puhujan mielestä homoseksuaalien parisuhdetta ei voi rinnastaa laissa mainittuun avioliittoon eikä heidän

yhteiselämää ilman lapsia tai lasten kanssa laissa tarkoitettuun perhe-elämään, joka on erityisen suojelun alainen.

Auktoriteettina on myös Saksan perustuslakioikeus, jonka vastainen homo-seksuaalien muodostaman perheenomaisen yhteisön todetaan olevan. Perustuslakioikeuden määritelmää avioliitosta ja perheestä korostetaan siteeraamalla sanatarkasti lainsäätäjän näkemystä siitä.

Yleisöön pyritään vaikuttamaan myös esittämällä retorinen kysymys, johon puhuja sitten itse vastaa. Puhuja käyttää kärjistystä – ja esittää samalla myös uhkakuvan – ottamalla esimerkin uudeltaisesta perhemuodosta, johon kuuluu kaksi miestä ja adoptoitu lapsi. Se on kärjistyksen sen vuoksi, että sen voidaan katsoa olevan mahdollisimman kaukana perinteisestä perhekäsityksestä. Oletuksena lienee, että useimmat voisivat ehkä vielä ajatella kaksi naista ja heidän jommankumman biologisen lapsen tai biologiset lapset perheeksi, mutta kun perhe esitetään niin, että siinä on kaksi miestä ja adoptoitu lapsi, yleisökin havahtuisi miettimään parisuhdelakiesityksen hyväksymisen myötä tulevia mahdollisia uusia perhemuotoja vielä uudelleen ja toteamaan, että nykyinen käytäntö ilman rekisteröidyn parisuhteen saamaa virallista asemaa yhteiskunnassa on sittenkin parempi.

Welche Funktion haben Ehe und Familie in unserer Gemeinschaft, in unserem Staat? Die Ehe ist die umfassende Bindung zwischen Mann und Frau. Sie ist eine Lebens- und Wirtschaftsgemeinschaft, die sich durch Kinder zu einer Lebens-, Wirtschafts- und Erziehungsgemeinschaft, also zur Familie, erweitert. (r. 30–32)

Tässä puhuja pyrkii vaikuttavuuteen esittämällä jälleen retorisen kysymyksen ”Mikä tehtävä avioliitolla ja perheellä on yhteiskunnassamme ja valtiossammme?” ja vastaamalla siihen heti itse. Hän jatkaa avioliiton arvon ja merkityksen korostamista saksalaisessa yhteiskunnassa ja vetoaa siihen, että avioliitto on käsitetty Saksassa perinteisesti miehen ja naisen väliseksi liitoksi ja että nimenomaan lasten kautta parisuhteesta tulee perhe. Näin ollen samaa sukupuolta olevien parisuhde ei voi olla hänen mielestään

samanlainen eikä sitä tule rinnastaa avioliittoon hyväksymällä rekisteröity parisuhde.

Die rot-grüne Bundesregierung entwertet die Familie, anstatt sie zu schützen. [...] Die staatliche Verantwortung für die Zukunft unseres Volkes wird von der Bundesregierung nicht mehr ernst genommen. (r. 35–38)

Saksan liittohallitus, jolla on oikeus tehdä lakiesityksiä ja joka on myös parisuhdelakiesityksen osavaltiohallituksille tehnyt, nähdään tässä auktoriteetin eli perustuslain vastaisesti toimivana: perustuslain mukaan avioliitto ja perhe nauttivat erityistä suojelua, mutta uuden parisuhdelakiesityksen myötä liittohallitus päinvastoin mitätöisi perheen arvon, sillä perustuslaki ei parisuhdelain myötä enää suojelisi avioliittoa ainakaan samassa määrin kuin aiemmin. Tällä pyritään vaikuttamaan yleisön tunnetilaan, sillä oletuksena on, että jokainen tai ainakin suurin osa yleisöstä kokee perheen henkilökohtaisesti tärkeänä asiana ja arvona ja on valmis tekemään merkittävän paljon perheen hyvinvoinnin eteen.

Puhuja pyrkii päätökseen myös esittämällä voimakkaan kielteisiä näkemyksiä parisuhdelakiesityksen antaneen liittohallituksen toiminnasta ja liioittelemalla sanoessaan *Die rot-grüne Bundesregierung entwertet die Familie, anstatt sie zu schützen* (Punavihreä liittohallitus mitätöi perheen sen sijaan, että suojelisi sitä) ja käyttämällä toistoa sanoessaan saman asian eri sanoin *Die staatliche Verantwortung für die Zukunft unseres Volkes wird von der Bundesregierung nicht mehr ernst genommen* (Liittohallitus ei suhtaudu enää vakavasti valtiolliseen vastuuseen kansamme tulevaisuudesta). Liittohallitus esitetään tavallaan sellaisessa valossa, että se ei ole enää luottamuksen arvoinen. Käyttämällä sanoja *kansamme tulevaisuus* puhuja lisää itsensä ja yleisön yhteenkuuluvuuden tunnetta. He ovat ikään kuin samalla puolella, petettyjä. Parisuhdelaki nähdään uhkana turvallisena jatkuvalle yhteiskuntaelämälle tulevaisuudessa, ja hyväksyessään parisuhdelain liittohallitus ei puhujan mukaan välitä kansalaisten hyvinvoinnista, niin kuin se tähän saakka on tehnyt.

5 TULOKSET JA PÄÄTELMÄT

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, millaisia argumentointikeinoja poliittisessa tekstissä käytetään, kun halutaan vaikuttaa viestin vastaanottajan tunteisiin ja mielentilaan. Analysoitavana aineistona oli Suomen ja Saksan parlamenttien käsittelyssä olleeseen samaa sukupuolta olevien parisuhdelakiesitykseen liittyviä tekstejä. Lisäksi tarkastelun kohteena oli se, onko suomalaisilla ja saksalaisilla parlamentaarisilla toisistaan poikkeavia päätösargumentteja parisuhdelakiesityksen puolesta tai sitä vastaan ja käyttävätkö toiset jotakin keinoa enemmän kuin toiset.

Tässä luvussa kokoon yhteen analyysin tulokset. Käsittelen ensin parisuhdelakiesitystä puoltavan argumentaation ja sen jälkeen lakiesitystä vastustavan argumentaation. Lopuksi tarkastelen saksalaisten ja suomalaisten parlamentaarikkojen päätös-keinojen yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia.

5.1 Päätös-keinot parisuhdelakiesityksen puolesta

Suomalaisten parlamentaarikkojen tekstit

Parisuhdelakiesitystä puoltaessaan suomalaiset parlamentaarikot käyttivät päätöksensaavuttamiskeinoista useimmin auktoriteettiin tukeutumista. Auktoriteeteikseen he ottivat valtion kirjoitetuista laeista korkeimmassa asemassa olevan Suomen perustuslain, Suomen lain, rikoslain, lääketieteen ammattilaiset, kansalaisten perusoikeudet, ihmisoikeudet, kansainväliset ihmisoikeussopimukset, yleisesti vain ”asiantuntijat”, kristityt, luterilaisen kirkon, kirkon teologit, kirkon jäsenet, raamatuntutkijat, Raamatun ja jopa nimeltä mainiten Jeesuksen: yhdessä analysoidussa tekstissä vedotaan siihen, että [...] *Jeesuksen Kristuksen evankeliumi sulkee piiriinsä myös seksuaaliset vähemmistöt [...] täysivaltaisina ihmisinä ja kirkon jäseninä.*

Auktoriteettiin tukeutumisen jälkeen seuraavaksi eniten suomalaiset parlamentaarikot pyrkivät päätökseen käyttämällä vaikuttavan kielen keinoja. Niistä käytettiin voimakkaita ilmauksia ja voimakkaan myönteisesti tai

voimakkaan kielteisesti latautuneita sanoja sen mukaan, mistä näkökulmasta argumentti esitettiin. Tällaisia sanoja olivat *sitoutuminen, kunnioitus, uskollisuus, rakkaus, vastuu* ja *rikollinen* sekä suoraan argumentoijan omaa tunnetilaa kuvaavia ilmauksia *surukseni* ja *toivon sydämestäni*. Yleisön tunteisiin pyrittiin vetoamaan yhdessä tekstissä myös raamatullisin sanoin [...] *kristinuskon keskeinen sanoma on Kristuksessa lahjoitetussa Jumalan armossa*. Vaikuttavan kielen keinoista käytettiin myös vastakkainasettelua: parisuhdelakiesitykseen viitattiin sanomalla *tällainen aihe* ja vastakkainasettelun toiseen puoleen sanoilla *moni tärkeämpi lakihanke*, jolloin viestinä oli, että lakiesitys on herättänyt vaikutuksiinsa nähden turhan paljon vastustusta, kun taas vaikutuksiltaan merkittävämmät asiat olivat jääneet yhteiskunnassa vellovan parisuhdelakikeskustelun jalkoihin. Yleisöön pyrittiin vaikuttamaan myös liioittelevilla ilmauksilla, kuten *mitä kiihkein* [keskustelu] ja *kaikessa hiljaisuudessa ilman palstamillimetriäkään*. Lisäksi vaikuttavan kielen keinoista käytettiin puhuttelua: esimerkiksi täysistunnossa puheenvuoron käyttänyt parlamentaarikko sanoi *tämä eduskunta*, jolloin hän tavallaan sanoi edustajakollegoilleen ”te” tai ”juuri te”. Vaikuttavan kielen keinoista kärjistys ilmeni sanoin *Parisuhdelain virallistamisoikeuden epääminen tarkoittaisi, ettei eduskunta halua kaikkia Suomen kansalaisia kohdeltavan tasavertaisesti lain edessä*. Argumentaatiossa esiintyi myös jonkin verran toistoa eli sama asia sanottiin uudestaan eri sanoilla ja eri tavalla.

Paatos pyrittiin saavuttamaan myös vetoamalla viestin tavoitteen mukaiseen esikuvaan, jollaiseksi analysoiduissa teksteissä voidaan katsoa kansalaisten yhdenvertaisuus sekä samaa sukupuolta olevien yhteiselämän tai parisuhteen kunnioittaminen ja arvostaminen. Esikuva ilmaistiin esimerkiksi sanomalla *Parisuhdelaki edistää toteutuessaan yhdenvertaisuutta eri kansalaisryhmien välillä ja Kun homo- tai lesbopari voi virallistaa suhteensa, on se viesti siitä, että myös heidän parisuhteensa ansaitsee yhteiskunnan kunnioituksen ja arvostuksen*.

Vastapuolen näkemys pyrittiin kumoamaan erityisesti silloin, kun vastapuoli vetosi kristinuskoon ja Raamattuun. Näissä tapauksissa vedottiin siihen, että

Raamatun viesti ei ole se, mitä vastapuoli väittää, ei ainakaan yksiselitteisesti. Vastapuoli pyrittiin esittämään epäedullisessa valossa käyttämällä heistä nimityksiä *fundamentalisti* ja *tuomari*.

Suomalaisten parlamentaarikkojen päätökseen tähtäävässä argumentaatiossa käytettiin keinona myös viestin lähettäjän ja vastaanottajien yhteenkuuluvuuden tunteen lisäämistä käyttämällä sanaa *eduskunta*: viestin lähettäjä kuuluu samaan ryhmään, eduskuntaan, kuin viestin vastaanottajatkin, ja he ovat samalla puolella päättämässä parisuhdelakiesityksen kohtalosta.

Saksalaisten parlamentaarikkojen tekstit

Parisuhdelakiesitystä puoltavat saksalaiset parlamentaarikot pyrkivät vaikuttamaan yleisön tunteisiin ja mielentilaan ennen kaikkea tukeutumalla auktoriteetteihin, joita heidän teksteissään olivat demokratia, oikeusvaltio, valtio, ihmisoikeudet, laki yleensä, Saksan perustuslaki sekä yleinen mielipide eli kyselyt, joiden mukaan enemmistö saksalaisista hyväksyy homoseksuaalit täysin. Auktoriteettina käytettiin myös tosiasioita, jotka eivät kerro kovinkaan hyvää avioliittojen erinomaisuudesta: argumentaatiossa vedottiin siihen, että hyvin monet avioliitot purkautuvat ja monet ihmiset kokevat väkivaltaa avioliitossaan.

Kielellisin keinoin vaikuttavuuteen pyrittiin käyttämällä voimakkaan myönteisiä ilmauksia, kuten *Füreinander-Einstehen* ja *Verantwortung* eli keskinäinen huolenpito ja vastuu sekä pelkästään kielteisen miellelyhtymän tuovaa sanaa *Diskriminierung* eli syrjintä, jolla kuvattiin yhteiskunnan kohtelua samaa sukupuolta olevia kohtaan, jos heille ei anneta oikeutta rekisteröityyn parisuhteeseen. Voimakkaan tunneväritteisiä sanoja olivat rakastaminen, vastuun ottaminen ja lasten kasvattaminen toteamuksessa *Hier wie da wird geliebt, wird gegenseitig Verantwortung genommen, werden Kinder erzogen*. Vaikuttavan kielen keinoista kielikuvia, lähinnä metaforia, käytettiin runsaasti. Tällaisia oli mm. ilmauksissa *niemand anderem wird etwas weggenommen* (keneltäkään muulta ei oteta mitään pois), *Vorbild der Ehe* (avioliiton esikuva), *gravierende Lücke* (vakava puute), *zähneknirschend*

(hammasta purren), *von Rechten ausgeschlossen werden* (jääda lakien ulkopuolelle), *das Modell der Ehe hat keine Zukunftsperspektive* (avioliittomallilla ei ole tulevaisuudennäkymiä) ja *Lesbische und schwule Paare werden behandelt wie Fremde* (lesbo- ja homopareja kohdellaan [laissa] kuin tuntemattomia). Vastakkainasettelua käytettiin saamisen ja menettämisen näkökulmasta: kukaan ei menetä avioliittoaan ja perhettään sen vuoksi, että homoseksuaalit saavat oikeuden virallistaa parisuhteensa. Tähän ajatukseen läheisesti liittyen käytettiin kärjistystä sanomalla *Niemand wird daran gehindert, zu heiraten oder eine Familie zu gründen* eli ketään heteroseksuaalia ei estetä solmimasta avioliittoa tai perustamasta perhettä parisuhdelain myötä. Tätä saamisen ja menettämisen ajatusta käytettiin myös toistoissa. Paatosta tavoiteltiin kielellisesti myös puhuttelun ja retoristen kysymysten avulla. Parlamentaarikko kysyi osavaltion oikeusministeriltä, joka oli aikaisemmin ilmaissut kieltäytyvänsä hyväksymästä parisuhdelakiesitystä omassa osavaltiossaan, miten tämän mielestä kielteinen näkökanta sopii yhteen Saksan perustuslain ja oikeudellisuuskäsityksen kanssa. Parlamentaarikko vastasi kysymykseensä itse sanomalla, että se, mikä muualla liittovaltiossa on voimassa, pätee myös heidän osavaltiossaan. Myös vetoaminen yleisön järkeen ja järkeilyyn voidaan katsoa puhutteluksi, kun parlamentaarikko sanoo *Wenn behauptet wird, die eingetragene Partnerschaft gefährde Ehe und Familie, dann muss ich dazu feststellen, dass dies schon mit den elementaren Gesetzen der Logik unvereinbar ist* (Kun väitetään, että rekisteröity parisuhde vaarantaa avioliiton ja perheen, minun on todettava, että tämä on ristiriidassa jo logiikan peruslakien kanssa).

Saksalaiset parisuhdelakiesitystä puoltavat parlamentaarikot vetosivat arvoihin korostaen erityisesti yksilöiden välistä tasa-arvoa. Arvoihin vedottiin myös sillä tavalla, että muistutettiin niiden ja asenteiden muuttuneen ajan ja yhteiskunnan muuttumisen myötä. Lakiesityksen vastustajille huomautettiin, että eivät pelkästään homoseksuaalit ole niitä, joiden elämäntavan tultua aikaisempaa julkisemmaksi yhteiskunta on muuttunut, vaan muutokseen ovat osallisena myös heteroseksuaalit siten, että he elävät nykyään aikaisempaa useammin parisuhteessa solmimatta avioliittoa tai hankkimatta lapsia.

Paatos-keinona käytettiin myös vastapuolen esittämistä kielteisessä valossa ihmettelemällä tämän epäluottamusta omiin, hyvänä pitämiinsä arvoihin: *Welches Misstrauen gegen die Ehe muss man haben, wenn man solche Argumente ins Feld führt!*. Lisäksi paatosta tavoiteltiin vetoamalla esikuvaan siten, että vastapuolen esikuva, ”avioliitto on yksin hyvä” -ajatus pyrittiin osoittamaan virheelliseksi sanomalla, että avioliitto sinänsä ei takaa mitään hyvää, vaan merkitystä on sillä, miten parisuhteessa eletään.

5.2 Paatos-keinot parisuhdelakiesitystä vastaan

Suomalaisten parlamentaarikkojen tekstit

Parisuhdelakiesitystä vastustavat suomalaiset parlamentaarikot käyttivät paatosta tavoitellessaan useampia keinoja kuin lakiesityksen puoltajat. Kielellisiä keinoja, kuten voimakkaita ilmauksia, kielikuvia, liioittelua ja puhuttelua, esiintyi argumenteissa hyvin runsaasti. Voimakkaita ilmauksia voidaan laskea *insesti* ja *moniavioisuus*, joihin homoseksuaalien parisuhde rinnastettiin moraalikäsitteisiin nojaten. Rekisteröidyn parisuhteen ja avioliiton suhdetta kuvattiin voimakkaasti korostaen *täydellinen identtisyys*, ja vastapuolesta käytettiin määritelmää *yhtiöliberaalinen*. Voimakkaisiin ilmauksiin yhdistyivät usein auktoriteettiin tukeutuminen tai vastapuolen tai sen mielipiteen esittäminen epäedullisesta näkökulmasta. Vaikuttavan kielen keinoihin kuuluvat luvun 3.6 luokittelun mukaisesti myös kielikuvat. Niitä parisuhdelakia vastustavien parlamentaarikkojen teksteissä olivat mm. *villakoiran ydin*, *lunastaa juhlapuheet*, *avata ovi* sekä *Troijan puuhevonen*, jolla kuvattiin parisuhdelakiesityksen yhtäläisyyttä sotajuonen kanssa, *rappion tie*, jolla kuvattiin tulevaisuuden kehitystä erilaisten oikeuksien näkökulmasta, jos lakiesitys hyväksyttäisiin sekä *ryhti* vedottaessa parlamentaarikkojen moraaliseen lujuteen sanomalla *Tästä eduskunnasta täytyy löytyä ryhtiä hylkäämään nyt lähetekeskustelussa oleva lakiesitys*. Liioittelua käytettiin, kun Suomen parlamentin päätöksiin väitettiin vaikuttavan Euroopan unionin suositukset, joita kuvattiin *jonninjoutaviksi* sekä silloin, kun käytettiin aiemmin kielikuvaksikin laskettua metaforaa *rappion tie*. Kielellisiin vaikuttamisen keinoihin kuuluu myös puhuttelu. Parlamentaarikkojen

teksteissä puhuteltiin suoraan läsnä olevaa yleisöä eli eduskuntaa sanomalla mm. *Luotan, että eduskunnasta löytyy enemmän rohkeutta kuin hallituksen ministereiltä pysäyttämään tämän hankkeen ja Tässä eduskunnassa on keskusta-oikeistolainen enemmistö, joka ainakin juhlapuheissaan vakuuttaa kunnioittavansa kotia, uskontoa ja isänmaata.* Yksi parlamentaarikko puhuttelee toisen puolueen edustajia sanomalla *Ihmettelen erityisesti Kokoomuksen ministereiden yksituumaisuutta. Löytyneekö Euroopasta toista konservatiivipuoluetta, joka olisi ollut aloitteellisena tuomassa esitystä homoliitoista?*

Parisuhdelakiesitystä vastustavat suomalaiset parlamentaarikot tukeutuivat argumentoidessaan usein myös auktoriteetteihin lakiesityksen puoltajien tavoin. Auktoriteetteinaan he mainitsivat kirkon, kirkkokunnat, kirkkohallituksen, kansankirkon, arkkipiispan, avioliittoinstituution, Euroopan muut ideologialtaan Kokoomukseen rinnastettavat puolueet ja koulun, joka joutuisi mukauttamaan opetustaan parisuhdelain myötä.

Monissa lakiesitystä vastustavissa teksteissä pyrittiin saavuttamaan päätös vetoamalla uhkakuviin, ja tavallista oli, että parlamentaarikko ilmaisi näkemänsä uhkan useaan kertaan tekstissään. Uhkakuvista suurimpana koettiin se, että kristillisen avioliiton asema heikkenisi merkittävästi tai joidenkin argumenttien mukaan jopa murenisi, koska avioliitto ei enää olisi ainoa virallisen parisuhteen muoto suomalaisessa yhteiskunnassa. Uhkaksi koettiin myös se, että rekisteröity parisuhde olisi sama tai lähes sama asia kuin avioliitto, mikä vaikuttaisi arkielämään kielenkäytönkin tasolla, koska esimerkiksi sanojen *homoliitto* ja *homohäät* arveltiin tulevan yleiseen käyttöön ja hyväksytyksi. Lisäksi uhkaksi voidaan katsoa se, että rekisteröidyn parisuhteen tullessa viralliseksi parisuhdemuodoksi kouluissa jouduttaisiin muuttamaan perinteistä perhekasvatukseen liittyvää opetusta.

Vastapuolen edustajat esitettiin epäedullisessa valossa nimittämällä heitä *epärehellisiksi, yltiöliberaaleiksi vasemmistopiireiksi ja homolain lobbareiksi.* Myös Euroopan unionin parlamentti, joka tosin ei ole vastapuoli, vaan eräänlainen auktoriteetti tässä yhteydessä, esitettiin yhdessä tekstissä

kielteisestä näkökulmasta toteamalla *EU-parlamentti tuottaa jonninjoutavia suosituksia.*

Parlamentaarikot vetosivat mielipiteidensä tueksi myös arvoihin, joita teksteissä olivat perhe, koti, uskonto ja isänmaa. Lisäksi yleisön tunteita pyrittiin liikuttamaan retorisilla kysymyksillä, kuten *Miksi esityksessä ei kerrota sitä, että kirkon ja itse asiassa kaikkien kirkkokuntien kannat ovat tälle esitykselle kielteiset? ja Miksi kirkolta ei pyydetty virallista lausuntoa esityksestä?* Kysymyksillä parlamentaarikko tavallaan herättelee yleisöä itseäänkin miettimään vastauksia kysymyksiin, mutta ei odota vastauksia niihin, koska tietää vastaukset jo itsekin. Parlamentaarikot myös lisäsivät itsensä ja yleisön yhteenkuuluvuuden tunnetta käyttämällä ilmaisuja *me tai me olemme, tämä eduskunta ja meillä on mahdollisuus* (toimia niin, että parisuhdelakia ei hyväksytä ja sen kielteiset vaikutukset jäävät syntymättä). Yhdessä tekstissä yleisöön pyrittiin vaikuttamaan havainnollistamisen ja samalla myös huumorin keinoin sanomalla *Kansanedustaja Sulo Aittoniemi on joskus värikkäästi todennut Ilmarin ja Jalmarin vihkimisen juhannusaattona perintöryijyn päällä olevan sopimatonta* ja toteamalla, että näin tekstin esittäjäkin ajattelee.

Saksalaisten parlamentaarikkojen tekstit

Parisuhdelakiesitystä vastustavat saksalaiset parlamentaarikot käyttivät useampia päätös-keinoja kuin lakiesitystä puoltavat parlamentaarikot. Vastustaessaan lakiesitystä parlamentaarikot pyrkivät vakuuttamaan yleisönsä useimmin tukeutumalla auktoriteetteihin, joita heidän teksteissään olivat uskonto ja erikseen mainittuna kristinusko, juutalaisuus ja islam sekä Saksan perustuslakioikeus, perustuslaki ja ennen kaikkea sen 6 artikla, jonka mukaan avio- ja perhe-elämä on saksalaisessa yhteiskunnassa erityisen suojelun alainen. Tähän auktoriteettiin vedotessaan parlamentaarikot tähdensivät, että kyseisessä lainkohdassa tarkoitettu avioliitto ja perhe tarkoittaa nimenomaan miehen ja naisen muodostamaa avioliittoa ja perhettä.

Paatos-keinona vedottiin runsaasti myös uhkakuviin, jollaiseksi saksalaisten parlamentaarikkojen teksteissä nähtiin se, että avioliitto menettää laissa (perustuslain 6 artiklassa) määritetyn erityisasemansa, jos homoseksuaalit saavat oikeuden virallistaa parisuhteensa. Uhka ilmaistiin esimerkiksi sanomalla *Wenn die eingetragenen Partnerschaften aber im Grunde der Ehe gleichgestellt werden, dann bedeutet das eine Nivellierung der Ehe. Mit dem besonderen Schutz, wie ihn das Grundgesetz fordert, ist es dann vorbei* (Mutta jos rekisteröidyt parisuhteet asetetaan samanarvoisiksi avioliiton kanssa, se tarkoittaa niiden niveltämistä avioliittoon. Se on perustuslain velvoittaman [avioliiton] erityissuojelun loppu). Lisäksi uhkakuvana esitettiin tilanne, että Saksassa voisi tulevaisuudessa olla kolmen tai neljän henkilön muodostamia laillisia parisuhteita, koska rekisteröity parisuhde ei ole este solmia myöhemmin myös avioliittoa.

Vaikuttavan kielen keinoista käytettiin voimakkaita ilmauksia, kielikuvia, liioittelua ja toistoa. Voimakas ilmaus ja samalla myös kielikuva, metafora, oli esimerkiksi *Kulturrevolution* (kulttuurivallankumous) eli parisuhdelain hyväksymisen myötä saksalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin nähtiin muuttuvan niin paljon, että muutosta nimitettiin vallankumoukseksi. Parisuhdelain vaikutuksia yhteiskunnan elämään kuvattiin liioitellusti sanalla *gravierend* eli erittäin vakava tai paha, joka tapauksessa sellainen, josta joutuu myöhemmin kärsimään. Liioittelua oli myös mm. aiemmin mainittu *mit dem besonderen Schutz [...] ist es dann vorbei* (erityissuojelun loppu) sekä väite *Sie wendet sich ganz bewusst und in einer provokanten Weise vom Leitbild der Familie ab* (Se luopuu täysin tietoisesti ja provosoivasti pitämästä perhettä esikuvana). Voimakkaasti tunteita herättäviä argumentoinnin keinoja ovat myös sellaiset ilmaukset, joissa vedotaan lapsiin ja lasten asioihin. Yhdessä tekstissä todettiin, että miehen ja naisen muodostama avioliitto on lapsille paras perhemuoto. Kielellisin keinoin paatukseen pyrittiin myös käyttämällä kärjistystä: parlamentaarikko ottaa esimerkin uudesta perhemuodosta, joka olisi mahdollinen parisuhdelakiesityksen hyväksymisen myötä, ja kysyy retorisen kysymyksen, olisiko yleisön mielestä perhe sellainen, johon kuuluisi kaksi miestä ja heidän adoptoimansa lapsi, ja vastaa sitten itse, että hänen mielestään ei ole.

Vastapuoli pyrittiin esittämään kielteisestä näkökulmasta siten, että Saksan liittohallituksen, joka tämänkin lakiesityksen oli osavaltiohallituksille tehnyt, nähtiin toimineen vastuuttomasti: *Die staatliche Verantwortung für die Zukunft unseres Volkes wird von der Bundesregierung nicht mehr ernst genommen* (Liittohallitus ei enää suhtaudu tosissaan kansamme tulevaisuutta koskevaan valtiolliseen velvollisuuteen), *Sie schwächt die Ehe und damit auch die Familie* (Se heikentää avioliiton merkitystä ja sitä kautta myös perhettä) ja aiemmin liioittelukeinona mainittu *Sie wendet sich ganz bewusst und in einer provokanten Weise vom Leitbild der Familie ab*. Tässä argumentaatiossa on myös toistoa: sama asia sanotaan kahdessa jälkimmäisessä lauseessa kahdella eri tavalla.

Parlamentaarikot pyrkivät vaikuttamaan yleisön tunteisiin myös vetoamalla arvoihin ja niiden säilyttämiseen; usein mainittuja arvoja olivat juuri avioliitto ja perhe (jossa on lapsia), kuten toteamuksessa *Wir müssen unsere Familien stärken, und die Ehe ist auch heute noch die Grundlage für Kinder und Familie* (Meidän on vahvistettava perheitämme, ja avioliitto on vielä nykyäänkin lasten ja perheen perusta).

Lisäksi yleisöön pyrittiin vaikuttamaan esittämällä retorisia kysymyksiä ”Mikä on perhe?” ja ”Millainen tehtävä avioliitolla ja perheellä on saksalaisessa yhteiskunnassa?”. Viestin lähettäjän ja yleisön yhteenkuuluvuutta pyrittiin lisäämään puhumalla ”kansakuntamme tulevaisuudesta”, jolloin parlamentaarikon tavoitteena oli saada yleisö tuntemaan kuuluvansa samalle parisuhdelakiesitystä vastustavalle puolelle kuin jolla parlamentaarikkokin on.

5.3 Suomalaisen ja saksalaisten tekstien yhtäläisyyksiä ja eroja

Parisuhdelakiesitystä **puoltavissa** teksteissä esiintyi sekä suomalaisilla että saksalaisilla parlamentaarikoilla päätöksensaavuttamiskeinoista eniten tukeutumista auktoriteetteihin. Parlamentaarikkojen nimeämät auktoriteetitkin olivat pitkälti samoja eli mm. maan perustuslaki, laki yleensä, ihmisoikeudet

ja perusoikeudet. Suomalaisista teksteistä poiketen saksalaisissa teksteissä vedottiin yleiseen suvaitsevaiseen mielipiteeseen homoseksuaaleja kohtaan sekä tosiasiaan, joiden mukaan suuri osa avioliitoista purkautuu nykyään, jolloin heteroseksuaalien avioliiton ihannoinnin haluttiin osoittaa olevan vailla vahvaa perustetta. Suomalaisissa teksteissä puolestaan mainittiin auktoriteettina lääketieteen ammattilaiset, joita saksalaisissa teksteissä ei esiintynyt. Mielestäni auktoriteetteihin tukeutumisessa mielenkiintoisinta oli se, että suomalaisten parlamentaarikkojen parisuhdelakia puoltavissakin teksteissä auktoriteettina esitettiin kristityt, raamatuntutkijat, Raamattu ja Jeesus, joihin vedoten parlamentaarikkojen mukaan homoseksuaaleilta ei voida kieltää rekisteröityä parisuhdetta – kyseistä lakia vastustavien tekstien kohdallahan kristillisiin seikkoihin vetoaminen olisi odotettavaakin. Saksalaisissa parisuhdelakiesitystä puoltavissa teksteissä näitä kristillisiä tai muihinkaan uskontoihin liittyviä auktoriteetteja ei esiintynyt kertaakaan. Sekä suomalaiset että saksalaiset parlamentaarikot käyttivät parisuhdelakiesitystä puoltaessaan paljon kielellisiä vaikuttamisen keinoja, ja nekin olivat hyvin samanlaisia: voimakkaan latautuneita sanoja *sitoutuminen*, *rakkaus* ja *vastuu* ja niiden johdannaisia esiintyi usein molempien teksteissä. Suomalaisilla oli tässäkin erikoisuutena raamatullinen ilmaus. Myös kielikuvia, lähinnä metaforia, esiintyi sekä suomalaisilla että saksalaisilla. Molemmat käyttivät lisäksi vastakkainasettelua, puhuttelua, kärjistystä ja toistoa. Esikuvat ja arvot olivat molemmilla hyvin samanlaisia eli tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta peräänkuulutettiin. Vastapuoli pyrittiin muutaman kerran esittämään epäedullisessa valossa, mutta sekä suomalaisten että saksalaisten parlamentaarikkojen teksteissä se tehtiin varsin maltillisin ilmauksin.

Parisuhdelakia **vastustavissa** teksteissä niin suomalaiset kuin saksalaisetkin parlamentaarikot käyttivät useampia keinoja kuin kyseisen lakiesityksen puoltajat. Auktoriteetteina sekä suomalaisilla että saksalaisilla oli uskonnollisuus, lähinnä kristillisuus, mutta suomalaisilla huomattavasti useammin ja eri tavalla sanottuna: saksalaisten teksteissä mainittiin pelkästään ”uskonto” ja sen tarkennettiin tarkoittavan tässä yhteydessä kristinuskoa, juutalaisuutta ja islamia, kun taas suomalaisten teksteissä vedottiin kirkkoon, kirkkokuntiin, kirkkohallitukseen ja arkkipiispaan.

Avioliittoinstituutio esiintyi auktoriteettina suomalaisilla kerran, kun taas saksalaisten voidaan katsoa tarkoittavan samaa asiaa vetoamalla Saksan perustuslakiin ja sen 6 artiklaan, jonka mukaan avioliitto ja perhe-elämä nauttii Saksassa erityistä suojelua. Tähän lainkohtaan saksalaiset parlamentaarikot vetosivat hyvin usein ja voimakkaasti. Molempien maiden parlamentaarikot pyrkivät päätökseen myös esittämällä uhkakuvia tilanteesta, jossa lakiesitys olisi hyväksytty. Suurimpana uhkana nähtiin perinteisen avioliiton aseman heikkeneminen. Saksalaisten parlamentaarikkojen teksteissä esitettiin myös uhkia, jotka horjuttaisivat voimakkaasti nykyistä käsitystä ”normaalista” parisuhteesta ja perheestä mainitsemalla kolmen tai neljän henkilön muodostama laillinen parisuhde tai kahden miehen ja adoptoidun lapsen muodostama perhe. Vastapuoli pyrittiin esittämään epäedullisessa valossa parisuhdelakia puoltavien parlamentaarikkojen tekstejä voimakkaammin sanoin ja tähän liittyi usein liioittelua. Molempien teksteissä käytettiin myös hyvin samanlaisia vaikuttavan kielen kielellisiksi keinoiksi luokiteltavia voimakkaan kielteisiä tai myönteisiä sanoja ja ilmauksia, kielikuvia, liioittelua, kärjistystä ja toistoa. Lisäksi esitettiin muutamia retorisia kysymyksiä. Arvoihin vetoamisessa oli sellainen ero, että saksalaiset parisuhdelakia vastustavat parlamentaarikot vetosivat hyvin voimakkaasti perheeseen ja erityisesti avioliittoon, kun taas suomalaiset vetosivat perheeseen ja kotiin, mutta eivät korostaneet varsinaisesti juuri avioliiton merkittävyyttä. Suomalaisessa tekstimateriaalissa esiintyi myös humoristinen ilmaus havainnollistamisen muodossa, mitä saksalaisissa teksteissä ei ollut.

Koska analysoitavia tekstejä oli niin vähän, analyysin tuloksia ei voida yleistää koskemaan suomalaisten tai saksalaisten parlamentaarikkojen parisuhdelakiesityksestä käymää keskustelua kovinkaan kattavasti, puhumattakaan poliittisia tekstejä yleensä. Aineisto oli kuitenkin riittävä pro gradu -tutkielman laajuuteen (tai suppeuteen) nähden, ja mielestäni tämän tutkielman analyysi antaa joka tapauksessa jonkinlaisia näkökulmia siihen, minkä suuntaista suomalaisten ja saksalaisten parlamentaarikkojen päätökseen pyrkivä argumentointi on kokonaisuudessaan ollut parisuhdelakiesityksen käsittelyn aikana. Analysoidut tekstit on pyritty poimimaan suuresta

tekstimäärästä siten, että ne edustaisivat mahdollisimman hyvin parlamentaarikkojen ”yleistä mielipidettä”. Suomalaisen ja saksalaisten parlamentaarikkojen paatos-keinot ovat mielestäni kaiken kaikkiaan hämmästyttävänkin samanlaisia.

6 LÄHTEET

Lähdekirjallisuus

- Aristoteles** 1991. *Politiikka*. Suomentanut A. M. Anttila. Selitykset laatinut Juha Sihvola, Gaudeamus, Tampere.
- Aristoteles** 1997. *Retoriikka/Runousoppi*. Suomentaneet Paavo Hohti ja Päivi Myllykoski. Selitykset laatinut Juha Sihvola. Gaudeamus, Tampere.
- Bachem, Rolf** 1979. *Einführung in die Analyse politischer Texte*. Oldenbourg, München.
- Billig, Michael** 1989. *Arguing and thinking. A rhetorical approach to social psychology*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Borchers, Timothy A.** 2006. *Rhetorical Theory. An Introduction*. Thomson Wadsworth, Belmont, CA.
- Duden**. *Deutsches Universalwörterbuch* 1989. Dudenverlag, Mannheim.
- Edelman, Murray** 1988. *The symbolic uses of politics*. USA: University of Illinois Press.
- Holly, Werner** 1990. *Politikersprache: Inszenierungen und Rollenkonflikte im informellen Sprachhandel eines Bundestagsabgeordneten*. Walter de Gruyter, Berlin.
- Hyppönen, Henkka** 2005. *Kuinka SE tehdään esiintyjänä*. Talentum Media Oy, Helsinki.
- Hägg, Göran** 2001. *Hyvin puhuttu (ruotsinkielinen alkuteos Praktisk retorik)*. Suomentanut Veijo Kiuru. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Kajaste, Jussi** 1996. Poliittisen ohjelman retoriikasta ja argumentaatiosta. Teoksessa Kalliokoski, Jyrki (toim.). *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa** 1999. Johdanto: Argumentoinnin mestari tuntee taitonsa. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.). *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus, Helsinki. 15.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa** 1999. Retoriikka. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.). *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus, Helsinki. 234–260.

- Kanerva, Jukka** 1990. *Diagnoosi ja toiminta. Tutkimus Machiavellin Il Principe -teoksen poliittisesta retoriikasta*. Jyväskylän yliopiston valtiopelin laitoksen julkaisuja, Jyväskylä.
- Keskinen, Riku** 1999. Retoriikka ja kaunoluku. Katsaus suomalaisen puhetaidon oppihistoriaan. Teoksessa Vierikko, Esko & Tolonen, Anu (toim.). *Retoriikan polulla. Retoriikkaa antiikista EU-aikaan*. Taiteiden tutkimuksen laitos / Viestintä, Turun yliopisto, Turku. 17–27.
- Klaus, Georg** 1975. *Politiikan kieli*. Suomentanut Vesa Oittinen. Oy Gaudeamus Ab, Helsinki.
- Koistinen, Mikko** 1998. Pelkkää taloutta. Retoriikka journalismin tutkimuksessa. Teoksessa Kantola, Anu & Moring, Inka & Väliverronen, Esa (toim.). *Media-analyysi*. Helsingin yliopisto, Helsinki. 40–47.
- Koskimies, Riitta** 2002. *Asiantuntijan esiintymistaito. Onnistuneen esityksen kulmakivet*. Finn Lectura, Helsinki.
- Leiwo, Matti & Luukka, Minna-Riitta & Nikula, Tarja** 1992. *Pragmatiikan ja retoriikan perusteita*. Viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Palonen, Kari** 1979. *Mitä politiikka on? Luonnos politiikan tutkimuksen perusteiksi*. Valtio-opin laitos, Jyväskylän yliopisto, Julkaisuja No. 36, Jyväskylä.
- Palonen, Kari** 1988. *Sanansaivartelua. Poliitikasta teksteissä ja teksteistä politiikassa*. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta. Julkaisusarja 25. Jyväskylä.
- Pekonen, Kyösti** 1991. *Symbolinen modernissa politiikassa*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 25, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Perelman, Chaïm** 2007. *Retoriikan valtakunta*. Suomentanut Leevi Lehto. Vastapaino, Tampere.
- Puro, Jukka-Pekka** 2006. *Retoriikan historia*. WSOY, Helsinki.
- Pyykkö, Riitta** 1997. Venäläistä poliittista retoriikkaa. Teoksessa Mälkiä, Matti & Stenvall, Jari (toim.). *Kielen vallassa. Näkökulmia politiikan, uskonnon ja julkishallinnon kieleen*. Tampere University Press, Tampere. 137–143.
- Rasinkangas, Reijo** 2002. *Tieteen ja ajattelun historiaa. Antiikin Kreikka ja länsimaisen sivistyksen synty (n. 700-100 eaa.)*. Saatavilla pdf-muodossa: <http://cc.oulu.fi/~rar/historia/A_-700--100.html>.

Sallinen, Aino 1999. Retoriikkaa vuoden 2000 kynnyksellä. Teoksessa Vierikko, Esko & Tolonen, Anu (toim.). *Retoriikan polulla. Retoriikkaa antiikista EU-aikaan*. Taiteiden tutkimuksen laitos / Viestintä, Turun yliopisto, Turku. 33–40.

Siitonen, Arto & Halonen, Ilpo 1997. *Ajattelu ja argumentointi*. WSOY, Porvoo, Helsinki, Juva.

Suojanen, Päivikki 1997. Etnografisia havaintoja politiikan ja uskonnon ammattikielestä Suomessa. Suostuttelevan viestinnän valta. Teoksessa Mälkiä, Matti & Stenvall, Jari (toim.). *Kielen vallassa. Näkökulmia politiikan, uskonnon ja julkishallinnon kieleen*. Tampere University Press, Tampere. 80–84.

Suomen kielen perussanakirja 2001. Ensimmäinen osa A–K. Toinen osa L–R. Kolmas osa S–Ö. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja. Edita Oyj, Helsinki.

Tindale, Christopher W. 2004. *Rhetorical Argumentation. Principles of Theory and Practice*. Sage Publications, Thousand Oaks CA, London, New Delhi.

Elektroniset lähteet

beck-aktuell. Entwicklungsgeschichte. [www.dokumentti]
<<http://rsw.beck.de/rsw/shop/default.asp?docid=23906>>. Luettu 15.3.2008

Finlex – Valtion säädöstietopankki. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi virallistetusta parisuhteesta, HE 200/2000. [www.dokumentti]
<<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2000/20000200>>. Luettu 22.2.2008.

Katsaus parisuhdelakiin (vuoden 2002 loppuun). [www.dokumentti]
<<http://telehpy.tky.fi/katsaus.html>>. Luettu 17.2.2008.

Sihvola, Juha 1997. Aristoteleen retoriikasta. Artikkelit lehdessä *Niin & näin*. Filosofinen aikakauslehti 1/97. Eurooppalaisen filosofian seura ry., Tampere. [www-dokumentti]
<http://www.netn.fi/197/netn_197_sihv.html>. Luettu 14.1.2008.

Sillanpää, Pertti 1998. *Miten vaikuton kielellä. Argumentointi*. Saatavilla html-muodossa: <<http://staff.oamk.fi/~pesillan/vaikut.html>>. Luettu 27.1.2008.

Työyhteisöviesti – Arbetsplatsinfo -lehti 4/2007. Luettavissa www-muodossa: <<http://www.tyoturva.fi/tyvi/2007/4/puhuja.html?tmpl=print>>. Luettu 27.3.2008.

Valtonen, Anitta 2002. Puhuu kuin Runeberg. Artikkelit lehdessä *Tekniikan Akateemiset* 4/2002. [www-dokumentti] <<http://www.tek.fi/tek-lehti/402s10-13.pdf>>. Luettu 14.1.2008.

Wikipedia. Vapaa tietosanakirja. Troijan puuhevonon. [www-dokumentti] <http://fi.wikipedia.org/wiki/Troijan_puhevonen>. 4.4.2008.

LIITTEET

Liite 1: Kansanedustaja Annika Lapintien (Vasemmistoliitto) kolumni *Turkulainen-lehdessä* 18.7.2001

Liite 2: Kansanedustaja Kirsi Ojansuun (Vihreä liitto) kolumni *Hämeen Sanomissa* 6.1.2001

Liite 3: Kansanedustaja Päivi Räsänen (Kristillisdemokraatit) puheenvuoro eduskunnan lähetekeskustelussa 13.2.2001

Liite 4: Kansanedustaja Raimo Vistbackan (Perussuomalaiset) puheenvuoro eduskunnan lähetekeskustelussa 13.2.2001

Liite 5: Osavaltiopäiväedustaja Birgitt Benderin (Bündnis 90/Die Grünen) puheenvuoro Baden-Württembergin maapäivien istunnossa 22.11.2000

Liite 6: Liittopäiväedustaja Christina Schenkin (Partei des Demokratischen Sozialismus) puheenvuoro liittopäivien istunnossa 7.7.2000

Liite 7: Osavaltiopäiväedustaja ja puoluesihteerin Thomas Goppelin (Christlich-Soziale Union in Bayern) kirjoitus *Ruprecht-opiskelijalehdessä* 10.7.2001

Liite 8: Osavaltiopäiväedustaja Ulrich Deuschlen (Die Republikaner) puheenvuoro Baden-Württembergin maapäivien istunnossa 22.11.2000

Kolumni 18.07.2001

- 1 MIKÄ PARISUHDELAISSA OIKEIN KIIHDYTTÄÄ?
- 2
- 3 Eduskunnan lakivaliokunta sai juhannuksen alusviikolla valmiiksi mietintönsä
- 4 lakiesityksestä, joka sallii samaa sukupuolta olevien henkilöiden rekisteröidä
- 5 virallisesti parisuhteensa. Valiokunnassa lain hyväksyminen oli tiukoilla, kuten
- 6 äänestystulos 9 - 8 kertoo. Lopullinen käsittely ja päätös lain hyväksymisestä tai
- 7 hylkäämisestä tapahtuu kaikkien 200 kansanedustajan täysistunnossa
- 8 syyskuussa.
- 9
- 10 Samaa sukupuolta olevien parisuhdelaki on herättänyt poikkeuksellisen voimakasta
- 11 tunnelatausta.
- 12
- 13 Tunnemyrsky on mielestäni ollut yllättävää, sillä kumottiinhan Suomessa jo 1970-luvulla
- 14 säännös siitä, että homous on rikos. Sairausluokituksesta homous poistettiin 1980-
- 15 luvulla. Nyt Suomessa sen sijaan on voimassa laki, jonka mukaan syrjintä sukupuolisen
- 16 suuntautumisen perusteella on rikollista.
- 17
- 18 Parisuhdelaki edistää toteutuessaan yhdenvertaisuutta eri kansalaisryhmien välillä. Siten
- 19 parisuhdelaki toteuttaa niitä perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia, joiden täyttämistä
- 20 pidetään tärkeinä Suomen perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa.
- 21
- 22 Lakivaliokunnan nyt hyväksymässä muodossa parisuhdelaki ei salli perheensisäistä
- 23 adoptiota. Tämä on epäkohta, joka tulisi korjata jo nyt. Lain lähtökohtana tulisi olla
- 24 lapsen oikeus vanhempiinsa.
- 25
- 26 Osa suomalaisista lapsista elää tilanteessa, jossa heillä on vain yksi juridinen vanhempi
- 27 mutta kaksi sosiaalista ja psykologista vanhempaa, jotka huolehtivat lapsen
- 28 hyvinvoinnista. Jos lapsen huoltajat ovat avioliitossa keskenään, toinen puoliso voi ottaa
- 29 ottolapsekseen puolisonsa lapsen.
- 30
- 31 Jos taas lapsen huoltajat ovat rekisteröidyssä parisuhteessa keskenään, laki ei
- 32 mahdollista perheen sisäistä adoptiota.
- 33
- 34 Selvimmin lasten hankala asema tulee esille sairaus- tai kuolemantapauksissa tai
- 35 parisuhteen päättyessä eroon. Jos lapsen juridinen vanhempi kuolee tai joutuu
- 36 sairaalaan, niin lapsen suhde toiseen sosiaaliseen vanhempaan tulee entistä
- 37 tärkeämmäksi. Ilman adoptiomahdollisuutta lapsi on kuitenkin tässä tilanteessa
- 38 lainsäädännön näkökulmasta vailla vanhempia.
- 39
- 40 Jos taas lapsen huoltajien virallistettu parisuhde päättyy eroon, niin lapsella ei ole
- 41 oikeutta säilyttää suhdetta toiseen sosiaaliseen vanhempaansa eikä päättää, kumman
- 42 sosiaalisen vanhempansa luona hän asuu.
- 43
- 44 En ymmärrä, mikä tässä asiassa tekee siitä niin suuren ongelman. Miten ihmeessä
- 45 tällaisesta aiheesta riittää ainesta mitä kiihkeimpään keskusteluun, kun moni tärkeämpi
- 46 lakihanke sivuutetaan kaikessa hiljaisuudessa ilman palstamillimetriäkään. Juuri näin
- 47 tokaisi yksi valiokunnan kuulemista neljästäkymmenestä asiantuntijasta lakiesitystä
- 48 puoltavan asiallisen lausuntonsa päätteeksi.

Turkulainen 18.07.2001

Näkökulma -palsta

1 Seksuaalisuus, suvaitsevaisuus 2 ja laki

3 4 **Hämeen Sanomat: Kolumni 6.1.2001**

5
6 Vuoden 2001 valtiopäivät avataan tavan mukaan
7 helmikuussa. Heti alkuun saamme pohtia tärkeää
8 eettistä kysymystä, samaa sukupuolta olevien
9 henkilöiden parisuhteen virallistamista.

10
11 Perhesuhde vaikuttaa lainsäädännön kautta monin eri
12 tavoin yksilöiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin:
13 verotukseen, eläkkeisiin, perintöön ja siihen kuka
14 katsotaan lähiomaiseksi. Samaa sukupuolta oleva
15 elämäkumppani ei nykyään voi saada sitä samaa
16 oikeudellista suojaa, jonka heteroparit saavat
17 solmittuaan avioliiton. Tämän valinnanmahdollisuuden
18 kieltäminen homo- ja lesbopareilta on perustuslain
19 hengen vastainen. Kansalaisten yhdenvertaisuuden
20 näkökulmasta ei ole asiallisia syitä sille, että samaa
21 sukupuolta olevat parit jätetään perhesuhteita
22 säätelevän lainsäädännön ulkopuolelle.

23 24 **Kohti suurempaa suvaitsevaisuutta**

25
26 Homoseksuaalisuuteen on eri aikoina ja eri
27 kulttuureissa suhtauduttu hyvin eri tavoin. Länsimaissa
28 kehitys on viime vuosikymmeninä kulkenut kohti
29 suvaitsevaisempaa asennetta. Pikku hiljaa kulttuurin
30 muutokset ovat heijastuneet myös lainsäädäntöön.
31 Vuoteen 1971 homoseksuaaliset teot olivat Suomessa
32 rangaistavia. Vuoden 1995 rikoslaissa näkökuima oli jo
33 muuttunut päinvastaiseksi: syrjitä
34 homoseksuaalisuuden perusteella tuli rangaistavaksi
35 teoksi.

36
37 Kun homo- tai lesbopari voi virallistaa suhteensa, on
38 se viesti siitä, että myös heidän parisuhteensa
39 ansaitsee yhteiskunnan kunnioituksen ja arvostuksen.
40 Parisuhteen virallistamisoikeuden epäminen
41 tarkoittaisi, ettei eduskunta halua kaikkia Suomen
42 kansalaisia kohdeltavaksi tasavertaisesti lain edessä.

43 44 **Raamatun tulkinta moniselitteinen**

45
46 Sekä Vanhasta että Uudesta testamentista löytyy
47 tekstejä, joissa homosuhteista kirjoitetaan varsin
48 kielteiseen ja tuomitsevaan sävyyn. Siitä huolimatta
49 raamatuntutkijat ja kristityt ovat erimielisiä siitä, mikä
50 on näiden tekstien perimmäinen viesti meidän
51 ajallemme. Vanhojen tekstien tulkinnat ovat vahvasti

52 sidoksissa raamatun tulkintatraditioihin, yksilön omaan
53 arvomaailmaan ja ympäröivään yhteiskuntaan.

54
55 Joukko luterilaisen kirkkomme teologeja ja maallikoita
56 on perustanut YHTEYS -liikkeen. He uskovat, että
57 Jeesuksen Kristuksen evankeliumi sulkee piiriinsä
58 myös seksuaaliset vähemmistöt, kuten homot, lesbot,
59 bi- ja transseksuaalit, täysivaltaisina ihmisinä ja kirkon
60 jäseninä.

61
62 Liike katsoo, että Raamatusta ei voida selvästi osoittaa
63 kohtaa, joka tuomitsee sitoutumiseen ja
64 kunnioitukseen perustuvan uskollisen parisuhteen
65 samaa sukupuolta olevien välillä. Kaikki kielteiset
66 maininnat Raamatusta liittyvät lähinnä seksuaalisen
67 holtittomuuden, prostituution ja hyväksikäytön
68 torjumiseen. Tätä eivät ns. fundamentalistit näe ja
69 hyväksy. Nämä Raamatun sanatarkat tulkitsijat
70 toimivat tuomareina ja surukseni unohtavat sen, että
71 kristinuskon keskeinen sanoma on Kristuksessa
72 lahjoitetussa Jumalan armossa.

73
74 Huolimatta uskonnollisista näkemuseroista meidän
75 tulee ymmärtää parilainsäädännön juridinen ja arkinen
76 luonne. Parisuhteensa virallistaneille laki toisi osaksi
77 samoja velvollisuuksia ja vastuuta kuin avioliitto tuo
78 heteropareille. Koska avioliittolainsäädäntöä ei olla
79 muuttamassa, ei parisuhteen virallistaminen ei ole
80 avioliitto, eikä se anna oikeutta kirkolliseen
81 vihkimiseen. Virallistamistoimitus on koruton sinällään:
82 siinä allekirjoitetaan virallistamista koskeva asiakirja
83 siviilivihkimiseen oikeutetun viranomaisen luona.

84
85 **Lasten asema**

86
87 Mielestäni parilakiin olisi tullut sisällyttää ns. sisäinen
88 adoptio eli mahdollisuus elämäkumppanin lapsen
89 adoptointiin. Tämä on perusteltua etenkin silloin, kun
90 lapsella ei ole muita vanhempia ja lapset ovat
91 syntyneet parin perheeseen. Lapsia on lähinnä
92 naispareilla. Lapsi on tavallisimmin saanut alkunsa
93 inseminaatiolla (lahjoitusspermaa siirretään ruiskulla).
94 Vanhemmat ovat yhdessä toivoneet, saaneet ja
95 kasvattaneet lasta. Kuitenkin vain toinen vanhemmista
96 on juridisesti lapsen vanhempi.

97
98 Nyt hallitus ei päässyt yksimielisyyteen sisäisestä
99 adoptiosta ja lasten juridinen asema jää edelleen
100 puutteelliseksi. Ilman sisäistä adoptiota lapsen
101 oikeudet ei-synnyttäneeseen vanhempaan pysyvät
102 heikkoina: lapsi ei voi periä tätä vanhempaa eikä häntä
103 katsota tämän lähiomaiseksi, jolloin hänellä ei
104 esimerkiksi ole oikeutta tietoihin tai hoitopäätöksiin
105 vanhemman sairastuessa. Lapsen oikeutta myöskään

106 muihin perheessä oleviin sisaruksiin ei ole turvattu,
107 mikäli nämä eivät ole saman äidin lapsia. Sisäinen
108 adoptio olisi vahvistanut erityisesti lapsen juridista,
109 sosiaalista ja taloudellista asemaa.
110
111 Toivon sydämestäni, että lakiesitys menee
112 eduskunnassa läpi. Rakkautta ja vastuuta ei
113 maailmassa ole liikaa.

Kirsi Ojansuu
kansanedustaja
Vihreän liiton varapuheenjohtaja

LIITE 3

Täysistunnon pöytäkirja PTK 7/2001 vp

PTK 7/2001 vp

7. TIISTAINA 13. HELMIKUUTA 2001 kello 14

3) Hallituksen esitys laiksi virallistetusta parisuhteesta
Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 200/2000 vp

- 1 Päivi Räsänen /skl: Arvoisa puhemies! Kun hallitus alkoi eduskunnan pöytäkirjasta selvittää samaa sukupuolta
2 olevien pariensa oikeudellista asemaa, lakivaliokunta edellytti, että näitä suhteita ei tule rinnastaa avioliittoon. Tätä
3 taustaa vasten on hämmästyttävää, miten vahva rinnastus nyt käsiteltävässä esityksessä on avioliittoon. Lakiesitys
4 on rakennettu siihen muotoon, että virallistetussa homoparisuhteessa eläviä tulisivat koskemaan nyt voimassa
5 olevat avioliittoa säätelevät sadat pykälät, muutamia poikkeuksia lukuunottamatta.
6 Esityksen ydin on sen 8 §, jossa todetaan, että parisuhteen virallistamisella on samat oikeusvaikutukset kuin
7 avioliiton solmimisella, jollei toisin säädetä. On epärehellistä väittää, että parisuhteen virallistamisella ei olisi
8 tekemistä avioliiton kanssa tai että ne eivät rinnastu toisiinsa. Virallistamistoimituksen arkisuuden on väitetty
9 vähentävän rinnasteisuutta. Tällainen muutoseikka on paketin sisällön kannalta lähes merkityksetön. Vaikka laissa ei
10 edellytetä suullista tahdon ilmaisua, mitään estettä sen käyttämiselle ei olisi. Tilaisuuteen voi kutsua vieraita
11 mukaan, ja parit voivat järjestää miten juhlalliset häät tahansa rekisteröinnin yhteyteen. Myös sukunimilain puite on
12 helppo kiertää erillisen hakemuksen kautta.
- 13
14 Avioliiton lainsäädännöllinen erityisasema on historian saatossa säädetty sen vuoksi, että yhteiskunta haluaa tukea
15 avioliiton muodostumista ja pysyvyyttä ennen kaikkea lasten suojaksi. Homosuhteelle luodaan tässä esityksessä
16 keinotekoisesti avioliiton status, vaikka sen lähtökohdat ovat aivan toiset. Homoliittoinstituutio muuttaisi oleellisesti
17 yhteiskuntamme perhekäsitystä. Esimerkiksi koulujen perhekasvatuksessa opetettaisiin, että aikuisena voi mennä
18 naimisiin samaa tai eri sukupuolta olevien kanssa. Julkisuudessa ja arkikielessä puhuttaisiin homoavioliitoista ja
19 homohäistä, kuten on tapahtunut muissa Pohjoismaissa. (Ed. Jaakonsaari: Niin kuin te teette!)
- 20
21 Oikeusministeri on myös kertonut olleensa lakia valmisteltaessa yhteydessä evankelisluterilaisen kirkon edustajiin.
22 Miksi esityksessä ei kerrota sitä, että kirkon ja itse asiassa kaikkien kirkkokuntien kannat ovat tälle esitykselle
23 kielteiset? Miksi kirkolta ei pyydetty virallista lausuntoa esityksestä?
- 24
25 Arkkipiispa Paarma on hiljattain haastattelussa vahvistanut kirkon kannan olevan sama kuin reilu vuosi sitten
26 kirkkohallituksen kielteisessä lausunnossa. Tässä kannanotossa korostettiin, että yhteistalouksien asemaa
27 säätelevää lainsäädäntöä ei tule lähteä kehittämään erityisen seksuaalisen poikkeavuuden pohjalta. Jos
28 haluttaisiin selkeyttää yhteiselämän päättymiseen liittyviä ongelmia, lainsäädännön tulisi koskea myös sisarusten tai
29 ystäväysten muodostamia yhteistalouksia. Näissä tapauksissa yhteisasumisen perustana ei olisi seksuaalisuhte.
- 30
31 Hallituksen esityksen perusteluista käy kuitenkin ilmi, että lain tarkoitus on nimenomaan koskea homoseksuaaleja
32 pareja. Avioliitolle rinnasteisuutta on haluttu korostaa niin, että jopa kieltä avioliittoa lähisukulaisen kanssa koskee
33 virallistettua parisuhdetta aivan samoin kuin aviopareja. Esimerkiksi kahden samaa sukupuolta olevan sisarusten
34 suhteen virallistaminen on esityksessä kielletty samoin perusteiden kuin avioliitossa sukurutsaisten suhteiden
35 estämiseksi.
- 36
37 Avioliittolainsäädännössä on aina kysymys arvoista. Moraalikäsitteemme vuoksi emme salli moniavioisuutta tai
38 vaikka lähisukulaisen inestisuhteen virallistamista. Perusoikeuksissamme kielletään, aivan oikein, ihmisten
39 syrjiminen seksuaalisen taipumuksen vuoksi, mutta tämä ei edellytä poikkeavien suhteiden nostamista avioliiton
40 asemaan. Perustuslaissamme kielletään myös syrjintä uskonnollisen vakaumuksen vuoksi, mutta sekään ei
41 edellyttäisi avioliittolainsäädännön muuttamista esimerkiksi moniavioisuuden sallivaksi, jos jokin uskonnollinen
42 vähemmistö vaatisi sitä ihmisoikeuksiinsa vedoten.
- 43
44 On hämmästyttävää, että esitys on tullut laajasta hallitusrintamasta yksimielisenä. Ihmettelen erityisesti
45 kokoomuksen ministereiden yksituumaisuutta. Löytyneekö Euroopasta toista konservatiivipuoluetta, joka olisi ollut
46 aloitteellisenä tuomassa esitystä homoliitoista? Esitykseen liitetyt perustelut kertovat suorasanaisesti suunnan, johon
47 ollaan tämän askeleen jälkeen etenemässä. Tavoitteena on homoliikkeellä ollut homoliiton ja avioliiton täydellinen
48 identtisyys, ja hallitus näyttää jo sekä sukunimilaille että homopariensa adoptio-oikeudelle keltaista valoa. Tämä
49 kehitys on väistämätöntä, ellei nyt käsiteltävää ensimmäistä askelta jo pysäytetä. Luotan, että eduskunnasta löytyy
50 enemmän rohkeutta kuin hallituksen ministereiltä pysäyttämään tämä kehitys.

LIITE 4

Täysistunnon pöytäkirja PTK 7/2001 vp

PTK 7/2001 vp

7. TIISTAINA 13. HELMIKUUTA 2001 kello 14

3) Hallituksen esitys laiksi virallistetusta parisuhteesta
Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 200/2000 vp

- 1 **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa puhemies! Mielestäni hallituksen esitys parisuhdelainsäädäntöä on epäonnistunut ja huonosti
2 valmisteltu.
- 3 Eduskunnan lakivaliokunta on vuonna 1997 käsittelyssään todennut, että samaa sukupuolta olevien parien asemaan
4 liittyviä epäkohtia, joiden korjaamiseen tarvitaan lainsäädäntöä. Mietinnössä painotetaan, että tällöin lähtökohdaksi tulee
5 olla, ettei parisuhdetta rinnasteta avioliittoon. Tämä ohje on mielestäni lainvalmistelussa käytännössä sivuutettu.
- 6
- 7 Hallituksen esityksessä todetaan, että parisuhteen virallistaminen toisi sen osapuolille eräitä poikkeuksia lukuunottamatta
8 samat oikeudet ja velvollisuudet kuin avioliiton solmiminen. Tässä onkin koko villakoiran ydin. Lakiesitys on yhdenlainen
9 troijan puuhevonen, jolla pyritään kohti lopullista yhtiöliberaalien vasemmistopiirien tavoitetta eli homoliittojen
10 saattamiseen saman arvoiseksi avioliittojen kanssa.
- 11
- 12 Olemme nyt avaamassa ovea, joka tulee pitää kiinni. Tässä eduskunnassa on keskusta-oikeistolainen enemmistö, joka
13 ainakin juhlapuheissaan vakuuttaa kunnioittavansa kotia, uskontoa ja isänmaata. Nyt on noiden juhlapuheiden
14 lunastamisen aika. Tästä eduskunnasta täytyy löytyä ryhtiä hylkäämään nyt lähetekeskustelussa oleva lakiesitys. (Ed.
15 Jaakonsaari: Ei, vaan päinvastoin!)
- 16
- 17 Euroopan parlamentti on vuonna 1994 hyväksynyt päätöslauselman, jossa se kehottaa komissiota laatimaan luonnoksen
18 homo- ja lesbojen yhtäläisiä oikeuksia koskevaan suositukselle. Parlamentin mukaan suosituksen avulla tulisi muun
19 muassa pyrkiä poistamaan esteet homo- ja lesboparien avioliitoilta. Tämä on vain yksi esimerkki siitä, että EU-
20 parlamentti tuottaa jonninjoutavia suosituksia asioista, jotka parhaiten ja perustellusti kuuluvan kunkin jäsenmaan itsensä
21 päätettäväksi.
- 22
- 23 Suomessa esiintyy kahden tai useamman ihmisen ystävyyteen, sukulaisuuteen ja keskinäiseen huolenpitoon perustuvaa
24 yhdessä asumista. Tällaisia ovat esimerkiksi naimattomien sisarusten muodostamat yhteistaloudet. Mikäli halutaan
25 parantaa toisistaan välittävien ihmisten perintö- tai muuta oikeudellista asemaa, uskon, että mahdolliset tämän tyyppiset
26 kohtuuttomuudet voidaan poistaa voimassa olevia lakeja muuttamalla. (Ed. Elo: Miten se tapahtuu?) Juuri siksi tämän
27 lakiesityksen yksinomaisena tarkoituksena on olla juuri ensi askel kohti homo- ja lesboavioliittojen virallista hyväksymistä.
- 28
- 29 Arvoisa puhemies! Homolain lobbarit ovat laajasti perustelleet kantaansa ihmisoikeuksilla. Lain vastustajana en kiistä
30 kenenkään ihmisoikeuksia. Kansanedustaja Sulo Aittoniemi on joskus värikkäästi todennut Ilmarin ja Jalmarin vihkimisen
31 juhannusaattona perintöryijyn päällä olevan sopimatonta. (Ed. Jaakonsaari: He he he!) Olen hänen kanssaan tästä
32 asiasta täysin samaa mieltä. (Ed. Elo: Yllättäen!) Ihmisten seksuaaliseen käyttäytymiseen en halua puuttua, mutta
33 avioliittoinstituution asteittaistakaan avaamista homo- ja lesbopareille avioliiton kautta en voi hyväksyä.
- 34
- 35 Sen sijaan olen valmis siihen, että niin homo- ja lesboparien kuin muittenkin pysyvästi yhdessä asuvien henkilöiden
36 perintöverotusta ym. epäkohtia ja kohtuuttomuuksia voitaisiin korjata. Nämä kohtuuttomuudet ja epäkohdat voidaan
37 kuitenkin lainsäädäntöteitse hoitaa kyseenalaistamatta avioliiton asemaa, mihin tämä väistämättä johtaa.
- 38
- 39 Oikeusministeriö asetti 17. päivänä joulukuuta 97 eduskunnan lausuman johdosta työryhmän, jonka tehtävänä oli
40 selvittää samaa sukupuolta olevien kumppaneiden yhteiselämään liittyvien epäkohtien poistamiseksi tarpeelliset
41 lainsäädäntötoimenpiteet ja koordinoida eri ministeriöiden yhteistyötä asiassa. Mietinnöstä saatiin 61 lausuntoa. Eri
42 kirkkokuntien lausunnot ovat sisällöltään kielteisiä, mutta niitä ei ole lakiesityksessä selvästi mainittu. Kansankirkkojen
43 näkemyksen puuttuminen lain perusteluista kertoo omalla tavallaan karua kieltään lain valmistelun
44 tarkoitushakuisuudesta.
- 45
- 46 Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan todeta, että tämän lain hyväksymisen myötä olemme avaamassa sellaista ovea, joka
47 pitäisi pitää kiinni. Hyväksymällä tämän lain saamme jatkossa varautua esityksiin adoptio-oikeuden ja muiden avioliittoon
48 kuuluvien oikeuksien ja mahdollisuuksien lisäämisestä tämän lain jatkeeksi. Tämän tien lopullisena tavoitteena ja
49 päämääränä on homo- ja lesboavioliittojen salliminen. Meillä on mahdollisuus torjua tämä rappion tie, ja toivon, että
50 valiokunnan enemmistö päätyy esittämään eduskunnan ensimmäiseen käsittelyyn sen suuntaisen esityksen.

LIITE 5

Protokoll

über die 98. Sitzung vom 22. November 2000

Beginn: 10:05 Uhr

1 **Abg. Birgitt Bender** Bündnis 90/Die Grünen: Herr Präsident, meine Damen und Herren! Erstens ist festzustellen, dass
2 man über Lebensstile nicht abstimmen kann. Nicht ein Parlament hat zu entscheiden, ob Menschen heterosexuell oder
3 homosexuell sind, (Abg. Mühlbeyer CDU: Das war auch nicht die Frage!) und Gott sei Dank sind die Versuche, die es
4 ja bis vor wenigen Jahren noch gab, die Menschen in ihrem persönlichen Verhalten zu reglementieren – ich erinnere
5 daran, dass männliche Homosexualität lange strafbar war –, jetzt zu den Akten gelegt worden. Das ist gut so.

6
7 Wenn es so ist, dass man über Lebensstile nicht beschließen kann, dann geht es nur um die Frage gesetzlicher Rahmen-
8 bedingungen. Inwieweit ist eine Demokratie bereit und hält sie es für angemessen, den unterschiedlichen Lebensstilen
9 in dieser Gesellschaft Rechnung zu tragen? Inzwischen nimmt es ja eine Mehrheit der Menschen – das zeigt sich immer
10 wieder an den Umfragen – nicht nur zähneknirschend hin, sondern hält es für völlig normal und akzeptabel, dass es
11 lesbische und schwule Menschen gibt. Aber wenn wir die Gesetze anschauen, dann sehen wir, dass sie dem nicht
12 Rechnung tragen; denn lesbische und schwule Paare werden behandelt wie Fremde.

13
14 Das, meine Damen und Herren, kann nicht richtig sein. Deswegen haben wir jetzt in Berlin mit der rot-grünen Mehrheit
15 dieses Gesetz über die eingetragene Partnerschaft vorgelegt. Es soll lesbischen und schwulen Paaren möglich sein, das
16 füreinander-Einstehen und die Verantwortung, die sie füreinander übernehmen wollen, nicht nur nach außen zu
17 dokumentieren, sondern auch mit Rechten zu verbinden, (Abg. Dr. Noll FDP/DVP: Und Pflichten!) mit Rechten etwa
18 im Krankenhaus, im Prozess, mit Rechten beispielsweise auch, wenn es um gemeinsames Vermögen und das Erben
19 geht.

20
21 Meine Damen und Herren, es ist aber festzuhalten, dass damit niemand anderem etwas weggenommen wird. Wenn in
22 der Diskussion gelegentlich das Argument auftaucht, man wisse ja nicht, ob dann nicht weniger Leute heirateten, kann
23 ich nur sagen, meine Damen und Herren: Welches Misstrauen gegen die Ehe muss man haben, wenn man solche
24 Argumente ins Feld führt! (Beifall beim Bündnis 90/Die Grünen und bei der SPD – Zuruf von der CDU: Nur Sie!) Der
25 Gesetzentwurf ist von einem solchen Misstrauen nicht getragen, sondern er schafft nach dem Vorbild der Ehe ein
26 eigenes Rechtsinstitut für die Verbindung von zwei Menschen.

27
28 Jetzt werden – bei manchen sicher eher als Vorwand; aber einigen will ich glauben, dass sie das auch ernst meinen –
29 gegen den Gesetzentwurf verfassungsrechtliche Argumente vorgebracht. Es sind in etwa zwei.

30
31 Die einen sagen: Hier entsteht eine neue Benachteiligung nicht ehelicher heterosexueller Lebensgemeinschaften; warum
32 tut man nicht für alle etwas? Dazu muss man sagen, meine Damen und Herren: Dem steht der Schutz von Ehe und
33 Familie nach Artikel 6 des Grundgesetzes entgegen. Eine Lösung wie in Frankreich mit dem Pacte civil kann es in
34 Deutschland nicht geben, weil wir sonst in der Tat eine Art Ehe zweiter Klasse hätten, und das lässt unsere Verfassung
35 nicht zu.

36
37 Das zweite Argument ist, hier werde der Schutz von Ehe und Familie beeinträchtigt. Dazu kann ich nur sagen: Das ist
38 in keiner Weise der Fall. Niemand wird daran gehindert, zu heiraten oder eine Familie zu gründen. Keiner Ehe und erst
39 recht keiner Familie wird etwas weggenommen. Deswegen ist Artikel 6 der Verfassung in keiner Weise beeinträchtigt.

40
41 Die Debatte hier im Parlament war ja sehr ruhig. Aber man wundert sich, meine Damen und Herren, doch über die
42 etwas merkwürdige Leidenschaft, die bei Regierungsmitgliedern, zum Beispiel beim Justizminister dieses Landes,
43 ausbricht, wenn es darum geht, das Projekt zu verhindern. Die Überschrift eines Interviews mit dem Justizminister des
44 Landes vom letzten Samstag hieß: „Land will Gesetz zur Homoehe nicht umsetzen“. Herr Justizminister, meine Damen
45 und Herren, da frage ich: Welches Rechtsverständnis und welches Verfassungsverständnis stecken eigentlich dahinter,
46 wenn das Land meint, Baden-Württemberg zum bundesrechtsfreien Raum ausrufen zu können? Dass kann ja wohl nicht
47 sein. (Beifall beim Bündnis 90/Die Grünen und bei der SPD)

48
49 Selbstverständlich, Herr Justizminister, werden Sie ein Bundesgesetz umzusetzen haben. Man kann im Vermittlungs-
50 ausschuss noch nach Kompromissen suchen – dagegen spricht überhaupt nichts –; aber was verabschiedet ist, wird
51 auch in Baden-Württemberg gelten. Ich kann Ihnen nur sagen: Lassen Sie es nicht darauf ankommen, dass man für die
52 Umsetzung erst das Bundesverfassungsgericht bemühen muss. (Beifall beim Bündnis 90/Die Grünen und bei der SPD –
53 Abg. Hans-Michael Bender CDU: Das überlassen Sie mal getrost uns! – Abg. Birzele SPD: Was ist aus der liberalen
54 Partei geworden, aus der Rechtsstaatspartei!)

LITE 6

Plenarprotokoll 14/115

Deutscher Bundestag

Stenographischer Bericht

115. Sitzung

Berlin, Freitag, den 7. Juli 2000

1 **Christina Schenk (PDS):** Herr Präsident! Meine Damen und Herren! Die Aufhebung der rechtlichen Diskriminierung
2 lesbischer und schwuler Paare gegenüber heterosexuell Lebenden ist in Deutschland seit langem überfällig. Insofern ist
3 das Gesetzgebungsvorhaben der Bundesregierung ein wichtiger Schritt, den wir begrüßen.

4
5 Es gibt keinen einzigen Grund, homosexuellen Paaren das Recht auf Eheschließung vorzuenthalten. Die lesbische und
6 schwule Zweiergemeinschaft unterscheidet sich nicht von der Heterosexueller. Hier wie da wird geliebt, wird
7 gegenseitig Verantwortung übernommen, werden Kinder erzogen. Es ist ein **Gebot der Rechtsstaatlichkeit**, Gleiches
8 auch gleich zu behandeln. (Beifall bei der PDS)

9
10 Wenn Menschen nur aufgrund ihrer sexuellen Orientierung von Rechten ausgeschlossen bleiben, die andere haben, ist
11 das Diskriminierung und nichts anderes. Die Äußerungen von der konservativen Seite hierzu sind für mich unerträglich.
12 Wenn behauptet wird, die eingetragene Partnerschaft gefährde Ehe und Familie, dann muss ich dazu feststellen, dass
13 dies schon mit den elementaren Gesetzen der Logik unvereinbar ist. Keinem einzigen Heiratswilligen oder
14 Verheirateten wird etwas vorenthalten oder genommen, worauf er bisher Anspruch hatte. Mit der Öffnung der Ehe für
15 Homosexuelle würde lediglich der Kreis der Begünstigten erweitert.

16
17 Die Behauptung, die Ehe und nur die Ehe sei auf **Kinder** ausgerichtet und müsse deshalb besonders gefördert werden,
18 offenbart, mit Verlaub, eine blühende Fantasie, hat aber mit der Realität nichts mehr zu tun. (Beifall bei der PDS) Zum
19 einen nimmt die Zahl kinderloser Ehen zu. Zum anderen wachsen immer mehr Kinder bei allein Erziehenden oder bei
20 unverheirateten Eltern auf. Die Ehe ist nicht per se – das möchte ich ganz deutlich auch an die Adresse von Herrn Geis
21 sagen – verlässlicher, verantwortlicher oder für Kinder förderlicher als andere Lebensformen. (Beifall bei der PDS) Die
22 hohen Scheidungszahlen und die Häufigkeit familiärer Gewalt in traditionellen Ehen belegen das. Nein, die Qualität
23 von Beziehungen lässt sich nicht aus der Form des Zusammenlebens ableiten (Beifall bei der PDS)

24
25 Auch die Behauptung, die eingetragene Partnerschaft stehe im Widerspruch zum Grundgesetz, überzeugt in keiner
26 Weise. **Art. 6 des Grundgesetzes** enthält keineswegs ein Verbot, die der Ehe zugeordneten Rechte auch anderen
27 Lebensgemeinschaften zugänglich zu machen. Das Verständnis zum einen von Ehe und zum anderen von Familie ist
28 unstreitig abhängig von der gesellschaftlichen Entwicklung. Zwischen Verfassungstext und Verfassungswirklichkeit hat
29 sich in dieser Hinsicht von 1949 bis heute eine gravierende Lücke aufgetan. Für eine herausgehobene Stellung der Ehe
30 gibt es heutzutage keine vernünftige Begründung mehr. Es ist die Aufgabe des Gesetzgebers, hier für eine Klarstellung
31 zu sorgen. Das haben im Übrigen im Rahmen der damaligen Verfassungsdiskussion in der 12. Legislaturperiode außer
32 der PDS auch SPD und Bündnis 90/Die Grünen gefordert.

33
34 Die **Kritik der PDS** am vorgelegten Gesetzentwurf ist folgende: Erstens. Die eingetragene Partnerschaft erhält im
35 Vergleich zur Ehe nur eingeschränkte Rechte. Das ist nicht die erwartete Gleichstellung mit der Ehe. Besonders
36 kritikwürdig sind die vorgesehenen Einschränkungen der Elternrechte. So ist zum Beispiel die Stiefelternadoption nicht
37 vorgesehen. Es soll lediglich ein kleines Sorgerecht, nicht aber eine gleichberechtigte Elternschaft für lesbische und
38 schwule Beziehungen geben. Für mich ist das nicht hinnehmbar. (Beifall bei der PDS) Rot-Grün bietet damit
39 ausgerechnet die Eltern-Kind-Beziehung als Projektionsfläche für Homophobie an. Das kann nicht angehen.

40
41 Zweitens. Mit der eingetragenen Partnerschaft schafft Rot-Grün ein Sondergesetz nur für homosexuelle Paare.
42 Sondergesetze zementieren immer die Diskriminierung, anstatt sie zu beseitigen. Lesbische und schwule Paare werden
43 zu Paaren zweiter Klasse. Dafür gibt es keine Rechtfertigung.

44 Der dritte Punkt ist der wichtigste. Das Modell der Ehe hat keine Zukunftsperspektive. Bereits heute gibt es eine große
45 Vielfalt an Lebensformen. Das haben im übrigen die Rednerinnen und Redner aller Parteien hier festgestellt. Diese
46 Vielfalt wird nicht nur von Lesben und Schwulen, sondern auch von immer mehr heterosexuellen Menschen gelebt. In
47 Großstädten ist die Ehe seit geraumer Zeit nicht mehr das dominierende Lebensmodell. Es wird heute hetero-, homo-
48 oder bisexuell als Paar, zu mehreren oder auch allein gelebt, entweder mit Kindern oder ohne Kinder. In der Regel hat
49 man nicht nur eine Beziehung im Leben; vielmehr folgen mehrere nacheinander. Das bedeutet keineswegs die
50 Auflösung der Familie, wie Konservative behaupten. Familie ist heute einfach nur sehr viel vielfältiger als früher.
51
52 In einer pluralistischen Gesellschaft muss der Staat die real gelebte **Vielfalt des Zusammenlebens** anerkennen und darf
53 nicht einseitig das Ehemodell privilegieren. Das muss der Gesetzgeber zu Kenntnis nehmen. Der Staat hat alle
54 Lebensformen Erwachsener rechtlich und finanziell gleich zu behandeln. Es muss allerdings ganz klar gesagt werden:
55 Einer besonderen Unterstützung bedürfen nur diejenigen, die Kinder erziehen oder Pflegebedürftige betreuen. (Beifall
56 bei der PDS)
57
58 Es ist unhaltbar, dass die kinderlose Ehe über das Ehegattensplitting jährlich mit bis zu 23 000 DM subventioniert wird,
59 während die maximale Entlastung für ein Kind gerade einmal 5 000 DM beträgt.
60
61 Die Homoeheliche – das sage ich zum Schluss – hätte zweifellos einen sehr hohen Symbolwert. Den hätte die rechtliche
62 Gleichstellung aller Lebensweisen nicht minder. Allerdings wäre ihr praktischer Nutzen sehr viel größer. Danke schön.
63 (Beifall bei der PDS)

Pro & Contra

ruprecht Nr. 73 vom 10.07.2001

Sollen jetzt auch Schwule heiraten dürfen? -NEIN-**Thomas Goppel: Generalsekretär der CSU**

1 Die Fragen tauchten in den letzten Wochen und Monaten immer
 2 wieder auf: Warum lehnt die CSU das Gesetz zur „Eingetragenen
 3 Partnerschaft“ überhaupt ab? Was hat die CSU denn gegen die
 4 Homosexuellen? Dazu kann ich nur eins sagen: Wir lehnen das
 5 Gesetz nicht deswegen ab, weil wir gleichgeschlechtliche
 6 Lebensgemeinschaften diskriminieren wollen. Darum geht es uns
 7 nicht. Die Liebe zwischen zwei Menschen ist zu respektieren,
 8 unabhängig davon, ob es sich um Liebe zwischen Mann und Frau
 9 oder zwischen Menschen gleichen Geschlechts handelt. Aber die
 10 weitgehende Gleichstellung gleichgeschlechtlicher
 11 Lebensgemeinschaften mit der Ehe widerspricht dem
 12 Grundgesetz. Denn dort werden ausschließlich Ehe und Familie
 13 unter besonderen Schutz gestellt. Und dabei wollen wir es auch
 14 belassen.
 15
 16 Jetzt höre ich immer wieder, das Gesetz bedeute keine
 17 Gleichstellung der eingetragenen Partnerschaften mit der Ehe.
 18 Deswegen sei der Begriff „Homo-Ehe“ auch nicht richtig. Wenn
 19 man sich aber das sogenannte Lebenspartnerschaftsgesetz
 20 genauer anschaut, dann wird deutlich, dass das so nicht stimmt.
 21 Von der Krankenversicherung bis zum Erbrecht, von der
 22 Namenswahl bis zur Quasi-Scheidung mit Unterhaltspflicht – die
 23 Anlehnung an die Ehe ist weitreichend. Die gleichgeschlechtlichen
 24 Paare sollen hier mit Rechten ausgestattet werden, die ansonsten
 25 nur Ehepaare haben. Selbst wenn man dieser neuen
 26 Partnerschaftsform nicht den gleichen Namen gibt, so ist die
 27 Ähnlichkeit mit der Ehe doch unübersehbar. Wenn die
 28 Eingetragenen Partnerschaften aber im Grunde der Ehe
 29 gleichgestellt werden, dann bedeutet das eine Nivellierung der
 30 Ehe. Mit dem besonderen Schutz, wie ihn das Grundgesetz
 31 fordert, ist es dann vorbei.
 32
 33 Doch das ist nicht der einzige Grund für unsere Ablehnung dieses
 34 Gesetzes. Die Zeitungen sind voll davon, dass unsere
 35 Gesellschaft immer älter wird. Der demographische Wandel in
 36 Deutschland macht unseren sozialen Sicherungssystemen schwer
 37 zu schaffen. Unter anderem diskutieren wir in Deutschland
 38 deswegen über mehr Zuwanderung. Aber ist das wirklich die
 39 einzige Lösung? Wohl kaum, wir müssen auch und vor allem
 40 woanders ansetzen. Wir müssen unsere Familien stärken, und die
 41 Ehe ist auch heute noch die Grundlage für Kinder und Familie.
 42
 43 Mit dem Lebenspartnerschaftsgesetz macht die Bundesregierung
 44 jetzt aber genau das Gegenteil. Sie schwächt die Ehe und damit
 45 auch die Familie. Sie wendet sich ganz bewusst und in einer
 46 provokanten Weise vom Leitbild der Familie ab. Das ist ein
 47 verheerendes Signal, gerade in einer Zeit, in der beiden Familien

48 Unterstützung angesagt wäre. Statt dessen speist die
49 Bundesregierung die Familien mit 30 Mark mehr Kindergeld ab.
50 Die dürfen sie dann gleich für ihre höhern Beiträge zur
51 Sozialversicherung wieder ausgeben, die das
52 Lebenspartnerschaftsgesetz sicher nach sich ziehen wird.
53
54 Noch eins sollte man bedenken: Würde das Gesetz tatsächlich in
55 Kraft treten, dann könnten wir bald eine paradoxe Situation
56 erleben. Denn eine bestehende Lebenspartnerschaft schließt eine
57 spätere Eheschließung nicht aus. Im Endeffekt heißt das: Eine
58 staatlich privilegierte Dreier- oder gar Viererbeziehung zweier
59 verschieden geschlechtlicher Paare könnte entstehen. Die
60 Christlich Soziale Union wird das nicht hinnehmen.

LITE 8

Protokoll

über die 98. Sitzung vom 22. November 2000

Beginn: 10:05 Uhr

- 1 Abg. Deuschle REP: Herr Präsident, meine Damen und Herren! Wir haben die heutige Debatte beantragt, weil das
2 Lebenspartnerschaftsgesetz weit reichende Auswirkungen auf unser gesellschaftliches Leben hat. Über 110 Bundes-
3 gesetzte und viele Verordnungen sind davon betroffen.
4
- 5 Zu Beginn der Debatte möchte ich aber eines in aller Deutlichkeit klarstellen: Wir Republikaner wollen keine Diskrimi-
6 nierung von Homosexuellen. Wir sind auch der Meinung, dass nach dem gesellschaftlichen Wandel in den letzten 20,
7 30 Jahren im Grunde nicht mehr von einer Diskriminierung gesprochen werden kann. Im Gegenteil: Durch eine erfolg-
8 reiche Lobbyarbeit ist es dieser Randgruppe gelungen, das Anliegen einer Randgruppe zu einer fast normalen Lebens-
9 form zu transformieren.
10
- 11 Ich möchte aber zu Beginn auch nicht unerwähnt lassen, dass alle drei monotheistischen Weltreligionen, (Abg. Dr. Noll
12 FDP/DVP: Jetzt komme er wieder damit!), also das Christentum, das Judentum und der Islam, die Homosexualität ab-
13 lehnen. Das Christentum begründet dies mit einem Verstoß gegen das christliche Sittengesetz.
14
- 15 Nun zum Lebenspartnerschaftsgesetz. Um was geht es hier eigentlich? Das Gesetz fordert die Gründung eines neuen
16 familienrechtlichen Instituts neben der Ehe, die so genannte eingetragene Lebenspartnerschaft für homosexuell lebende
17 Paare. Diese Paare sollen mit wenigen Ausnahmen die gleichen Rechte und Pflichten wie Ehepaare erhalten, zum
18 Beispiel das Recht auf einen gemeinsamen Namen, die gegenseitige Unterhaltspflicht, ein gesetzliches Erbrecht und
19 den Status von Familienangehörigen.
20
- 21 Meine Damen und Herren, diese Auswirkungen sind für unser Zusammenleben so gravierend, dass hier durchaus von
22 einem Hauch von Kulturrevolution gesprochen werden kann. (Beifall bei den Republikanern) Nun stellt sich die Frage:
23 ist dieses Gesetz verfassungsgemäß oder nicht? Hier ist besonders Artikel 6 des Grundgesetzes gefordert, der ja die
24 Familie und die Ehe unter besonderen Schutz stellt. Ich stelle die Frage nach dem Familienbegriff: Darf man bei zwei
25 Männern, die ein adoptiertes Kind haben, eigentlich von einer Familie sprechen? Ich meine, nein. Dies würde auch der
26 Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts zu Artikel 6 diametral widersprechen. Das Bundesverfassungsgericht
27 hat Ehe und Familie als – ich zitiere – „die Keimzelle jeder menschlichen Gemeinschaft“ bezeichnet „deren Bedeutung
28 mit keiner anderen menschlichen Bindung verglichen werden kann“.
29
- 30 Welche Funktion haben Ehe und Familie in unserer Gemeinschaft, in unserem Staat? Die Ehe ist die umfassende
31 Bindung zwischen Mann und Frau. Sie ist eine Lebens- und Wirtschaftsgemeinschaft, die sich durch Kinder zu einer
32 Lebens-, Wirtschafts- und Erziehungsgemeinschaft, also zur Familie, erweitert. Genau wegen dieser Funktion, meine
33 Damen und Herren, schützt der Staat Ehe und Familie besonders. (Beifall bei den Republikanern)
34
- 35 Ich komme nun zur Beurteilung dieses Gesetzes. Erstens: Die rot-grüne Bundesregierung entwertet die Familie, anstatt
36 sie zu schützen. (Zuruf des Abg. König REP) Zweitens: Durch dieses Gesetz wird der Solidarpakt der Generationen, der
37 Solidarpakt zwischen Jung und Alt, aufgekündigt. Drittens: Die staatliche Verantwortung für die Zukunft unseres
38 Volkes wird von der Bundesregierung nicht mehr ernst genommen.
39
- 40 Die Forderungen der Republikaner lauten wie folgt: Erstens: Die Landesregierung muss Farbe bekennen. Einerseits
41 wollen wohl Herr Justizminister Goll und die FDP eine etwas abgemilderte Form der gleichgeschlechtlichen Partner-
42 schaft akzeptieren, (Abg. Dr. Noll FDP/DVP: Wir sprechen nachher selber!) zum Beispiel die Besiegelung vor dem
43 Notar statt vor dem Standesamt. Dies wird wohl auch von Herrn Oettinger und von der Saar-CDU, von Herrn Müller,
44 unterstützt. Andererseits hat sich die bayerische Landesregierung schon für eine Klage vor dem Bundesverfassungs-
45 gericht ausgesprochen. Hier ist vor allem der Herr Ministerpräsident, der dieser Debatte leider nicht folgt, gefordert. Er
46 soll uns sagen, wie die baden-württembergische Landesregierung zu dieser Frage steht; denn der Herr Ministerpräsident
47 hat – ich zitiere nochmals – bei dieser Homoehe von „Verordnung verfassungswidriger Ideologien“ gesprochen. Ich
48 hätte ihn schon fragen wollen, ob er zu dieser Aussage auch hier im Landtag von Baden-Württemberg steht.
49
- 50 Ich komme zu unserer letzten Forderung, meine Damen und Herren: Wir Republikaner fordern, dass die Landes-
51 regierung beim Bundesverfassungsgericht in Karlsruhe gegen dieses Gesetz klagt und die Verfassungswidrigkeit dieses
52 Gesetzes feststellen lässt.

(Deutschle)

53 Zusätzlich – und dazu werde ich im weiteren Verlauf der Debatte noch reden – ist eine offensive Familien- und
54 Bevölkerungspolitik notwendig. Dazu werde ich Ihnen nachher konkret die Vorstellungen der Fraktion Die
55 Republikaner hier im Landtag darlegen. (Beifall bei den Republikanern)

Deutsche Kurzfassung

Universität Tampere
Institut für Sprach- und Translationswissenschaften
Translationswissenschaft (Finnisch-Deutsch)

KELLOKUMPU, MINNA: Der Pathos-Faktor der Argumentation im politischen Text – Argumentieren von finnischen und deutschen Parlamentariern über den Gesetzentwurf zur Lebenspartnerschaft

Magisterarbeit: 69 Seiten
Deutsche Kurzfassung: 13 Seiten
Mai 2008

1 Einleitung

Das Ziel der vorliegenden Arbeit ist zu klären, mit welchen Argumentationsmitteln im politischen Text auf die Meinungen der Rezipienten eingewirkt werden. Mit politischem Text sind hier Texte gemeint, die auf ein Überzeugen der Rezipienten abzielen und in Verbindung stehen mit Beschlüssen zu staatlichen und gesellschaftlichen Angelegenheiten oder deren Vorbereitung. Darauf stützend wollte ich mich in die Diskussion über das Gesetz zur Lebenspartnerschaft einarbeiten; der Gesetzentwurf war sowohl in Finnland als auch in Deutschland ein aktuelles Thema im Jahre 2001, wann ich angefangen habe, an meiner Magisterarbeit zu arbeiten. In dieser Arbeit wird die Argumentation von einem rhetorischen Blickwinkel aus betrachtet.

Im Mittelpunkt der Analyse steht von den Überzeugungsmitteln der Argumentation das Pathos, d.h. Auswirken auf die Emotionen und Gemütslage der Rezipienten des Textes. Dabei wird auch betrachtet, ob finnische und deutsche Parlamentarier unterschiedliche Pathosargumente für und gegen den Gesetzentwurf zur Lebenspartnerschaft haben. Das Forschungsmaterial besteht aus einigen verschrifteten Redebeiträgen, die die Parlamentarier im finnischen Parlament, der „eduskunta“, und im Bundestag oder Landtag hielten, und aus einigen Zeitungskolumnen.

2 Politische Texte

In seinem Werk *Rhetorik* nennt Aristoteles als Hauptgattungen der Redekunst Parlamentsrede (politische Rede), Gerichtsrede und Festrede. Er teilt Redarten nach der Aufgabe, der Zielgruppe und dem Zeitpunkt des zu verhandelnden Sachverhalts ein. Die wichtigste Absicht der politischen Rede ist zu empfehlen, bestimmte Handlungen zu unternehmen oder zu unterlassen. Zeitlich bezieht sich die politische Rede immer auf die Zukunft. Laut Aristoteles überzeugt eine gute Rede, sowohl eine politische als auch eine andere, mit drei Mitteln: Logos, Ethos und Pathos. (Aristoteles 1996, 16–17, 151.)

Der Begriff Politik ist vom griechischen Begriff *Polis* für Stadt oder Gemeinschaft abgeleitet. Er bezeichnet ganz allgemein ein voraus-berechnendes, innerhalb der Gesellschaft auf ein bestimmtes Ziel gerichtetes Verhalten. In den demokratischen griechischen Stadtstaaten wurden die Entscheidungen durch öffentliche Diskussionen getroffen, weil es keine (oder kaum) schriftliche Kommunikation gab. Wenn man in öffentlichen Diskussionen sein Ziel erreichen und seinen Willen durchsetzen wollte, vom Aufbau einer politischen Karriere ganz zu schweigen, musste man überreden und die Gegenpartei der Diskussion von seinen Anschauungen überzeugen können. Aristoteles schreibt, dass Argumentation gebraucht werden muss, weil in der Politik die Entscheidungen und die Streite unvermeidbar sind. (Aristoteles 1991, 7, 230; Perelman 2007, 13.)

Nach Ansichten vieler versucht der politische Text zu überzeugen und einzuwirken. Lexikalische Mittel zur Beeinflussung der politischen Sprache und politischen Rhetorik sind u.a. Metapher, Gleichnis, Gleichsetzung, Modewörter, Polysemie (Mehrdeutigkeit), Euphemismus (Hüllwort), Neologismus (Neubildung), Wertungswörter (für eine bestimmte Gruppe wichtige Werte), Schlagwörter (eine aktuelle Tendenz oder ein aktuelles Problem beschreibende Wörter) und Schlüsselwörter (für Theorie und Argumentation einer politischen Gruppe charakteristische Kernwörter).

Ähnliche Mittel in Bezug auf die Textkonstruktion sind z. B. Wiederholung und Anrede. Im Text kann auch mit verschiedenen syntaktischen Zeichen, wie Punkt, Fragezeichen, Ausrufezeichen und Anführungszeichen eine gewisse Wirkung erzielt werden. Im gesprochenen Text müssen diese Zeichen durch verschiedene Betonungen ausgedrückt werden. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 238–260; Bachem 1979, 53–54; Aristoteles 2007, 124; Klaus 1975, 309–324.)

3 Rhetorik und Argumentation

Die Begriffe Rhetorik und Argumentation kommen sowohl in wissenschaftlichen Diskursen als auch in der Alltagssprache vor, aber eine besonders wichtige Rolle spielen sie im politischen Diskurs. Die Politiker müssen ihre Handlungen und Pläne begründen, und die rhetorischen Mittel ihrer Redebeiträge und Aussagen mögen vom Publikum und von den Massenmedien auf die Goldwaage gelegt werden. (Billig 1989, 31–39.) Der belgische Philosophieprofessor Chaïm Perelman betont den großen Zusammenhang zwischen Argumentation und Rhetorik: Ihm zufolge ist Argumentation Übermitteln von Informationen samt Debattieren und Interaktion mit den Rezipienten der Mitteilung. Damit die Interaktion funktioniert, muss eine Empfänglichkeit für die Argumentation bei den Rezipienten bewirkt werden und so müssen logische Argumente mit Rhetorik komplettiert werden. (Perelman 2007, 18; Borchers 2006, 95.)

Das Wort *Rhetorik* stammt vom griechischen Wort *rhetorike*, das wiederum von *rhetor* abgeleitet ist und ‚Redner‘ bedeutet. Rhetorik kann kurz als Kunst der Überzeugung und des Überredens definiert werden. Rhetorik ist vor allem eine praktische Kunst. Laut Hägg (2001, 13–14) sind „guter Geschmack, Wahrheit oder feine Vorbilder [...] nicht relevant in der Rhetorik, sondern das Wichtigste ist, wie die Botschaft beim Rezipienten durchgesetzt werden kann“ [Übersetzung MK]. Torkki (2007, 176) meint, Rhetorik sei die „Bewältigung des in den Zuhörern befindlichen Widerstands“ [Übersetzung MK].

In den 1960er Jahren wurde begonnen – als Gegensatz zur antiken Auffassung von der Rhetorik – von einer „neuen Rhetorik“ zu sprechen. Kenneth Burke (1897–1994), Chaïm Perelman (1912–1984) und Stephen Toulmin (1922–) begannen, eine neue Rhetorik mit dem Hauptgewicht auf der Argumentation zu erforschen. Die neue Rhetorik betont die Analyse des Textes und den Aspekt des Textrezipienten. In der neuen Rhetorik spielt das Publikum eine zentrale Rolle: Es gibt keine Argumentation ohne Publikum, weil Argumentieren als Interaktion und Kommunikation verstanden wird. Perelman meint, zum Publikum seien alle, auf die der Sender der Mitteilung mit seiner Argumentation einwirken will, zu zählen. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 235–241; Perelman 2007, 11–12, 21.)

In dieser Arbeit ist der Ausgangspunkt der Kommunikation folgende Grundsituation: Das hauptsächliche Publikum sind die anderen Parlamentarier, die später entweder für oder gegen das Gesetz zur Lebenspartnerschaft abstimmen (oder sich vielleicht der Stimme enthalten). Andererseits, weil viele Parlamentarier schon eine eigene, starke Meinung zum betreffenden Gesetz haben, ist auch jeder Bürger und potenzieller Wähler für ein wichtiges Publikum zu halten, und so ist die Argumentation auch deutlich auf sie ausgerichtet.

Das aus dem Mittellatein stammende Wort *argumentum* bedeutet ein externes Zeichen oder einen externen Beweis. Der Begriff Argumentation wird je nach Wissenschaftszweig in verschiedenen Sinngehalten verwendet. In dieser Arbeit gründet sich die Analyse auf die rhetorische Argumentation. Die rhetorische Argumentation konzentriert sich auf die Mittel, mit denen die ausgedrückte Meinung oder Behauptung glaubwürdig gemacht wird und das Publikum überzeugt werden soll. (Siitonen & Halonen 1997, 247; Koskimies 2002, 119.)

Mit Hilfe der Argumente wird darauf abgezielt, auf die Vernunft, Einstellung und Gefühlslage des Rezipienten einzuwirken. Darauf basierend schuf Aristoteles, dem zufolge die Argumente die wichtigsten Waffen der Rhetorik sind, die Dreiteilung Logos-Ethos-Pathos. Argumente können auch in

theoretische und atheoretische Argumente eingeteilt werden. Die Argumentation ist theoretisch, wenn durch Tatsachen auf das rationale Denken des Rezipienten eingewirkt werden soll. Tatsachen sind z. B. Forschungsergebnisse, Statistiken, Zahlenangaben, Beobachtungen und Beispiele. Die Argumentation ist atheoretisch, wenn das Ziel der Überzeugung die Gefühle des Rezipienten sind. Dann können die Argumente auf Werte, Einstellungen, Bedürfnisse, Wünsche, Glaubensvorstellungen oder den Vorteil und Willen des Rezipienten einwirken oder auf der allgemeinen Meinung, einer Autorität, oder berühmten Persönlichkeiten basieren. (Siitonen & Halonen 1997, 247; Koskimies 2002, 121–123.)

Laut Aristoteles wirken auf die Überzeugungskraft der Kommunikation drei Faktoren ein. Das wichtigste Mittel, das der Redner beherrschen muss, ist das Logos bzw. das Argument für einen Sachverhalt. In der Antike wurde geglaubt, der Erfolg und die Überzeugungsfähigkeit des Redners resultierten nur teilweise aus dem Logos. Dabei ist ein anderes entscheidendes Mittel einer einflussreichen Person das Ethos bzw. die Persönlichkeit und Glaubwürdigkeit des Redners. Auf die Schlagkraft der Mitteilung wirkt entscheidend ein, was die Zuhörer über den Sender der Mitteilung denken. Torkki (2007, 167) sagt: „Das Charisma öffnet dem Redner den Weg zur Macht“ [Übersetzung MK]. Das dritte, das der Redner beherrschen muss, ist das Pathos bzw. das Vermögen, auf die Gemütslage der Rezipienten einzuwirken. Eine gute Rede (oder ein guter Text) ermüdet die Zuhörer (oder Leser) nicht mit bloßen Tatsachen, sondern ruft Emotionen hervor. Obwohl das Wissen bei der Entscheidungsfindung betont wird, spielen die Emotionen oft eine entscheidende Rolle, weil der Mensch weder nur ein rationales Wesen noch eine Maschine oder ein Roboter ist. (Aristoteles 1997, 11–15; Hägg 2001, 64–65, 233, 243.) Obwohl Aristoteles vom Redner und von der Rede spricht, können seine Anschauungen meiner Meinung nach ebenso gut auf den Sender der Mitteilung im Allgemeinen, also auch auf den Verfasser des Textes, übertragen werden.

Wenn der Sender der Mitteilung die Rezipienten überzeugen, beeindrucken und auf eine gewisse Weise zu einer Handlung bewegen will, muss er das

Pathos gut beherrschen. Aktivieren zur Handlung ist besonders wichtig, wenn es um einen politischen Text handelt. Die Emotionen des Publikums können u.a. mit folgenden Mitteln hervorgerufen werden:

- Drohbild und Vorbild
- Verbundenheit zwischen Sender der Mitteilung und Publikum
- subjektive Erfahrungen
- Mittel der überzeugenden Sprache: z. B. Metapher, Anrede, Wiederholung, Verbot, Zuspitzung, Übertreibung
- Veranschaulichung
- Berufung auf eine Autorität: z. B. EU, Menschenrechte, Gesetz, Präsident, wissenschaftliche Forschung, Prominente, Meinungsumfrage, Bibel, Institution
- Werte und Einstellungen
- Entwertung der Gegenpartei oder ihrer Meinung
- rhetorische Fragen
- Scherzen und Humor
- Begleitkommunikation: z. B. Bilder bei Plakaten, Musik bei Fernsehwerbespots, Mienen, Gesten (Sillanpää 1998; Pyykkö 1997, 137–143; Suojanen 1997, 80–84; Perelman 2007, 41–141; Torkki 2007, 119–136.)

4 Material und Methode

Hintergrund der Debatte über das Lebenspartnerschaftsgesetz im finnischen Parlament war folgende Situation: Im Jahre 2000 erließ die finnische Regierung einen Gesetzentwurf zur Registrierung der Lebenspartnerschaft. Im Herbst des übernächsten Jahres stimmte das finnische Parlament dem Entwurf nach einer heißen und erregten Debatte zu, und die Präsidentin erließ das Gesetz. Am 1. März 2002 wurde in Finnland schließlich ein Lebenspartnerschaftsgesetz wirksam, dem zufolge zwei gleichgeschlechtliche Personen ihre Lebenspartnerschaft registrieren können mit ähnlichen Rechten und Pflichten wie ein Ehepaar (Mann und Frau). Ein ähnliches

Gesetz war schon früher in mehreren europäischen Ländern, u. a. in allen anderen nordischen Ländern, geltend. (Katsaus parisuhdelakiin [vuoden 2002 loppuun].)

In Deutschland war der Hintergrund der Debatte folgender Art: Der deutsche Gesetzentwurf zur Registrierung der Lebenspartnerschaft gleichgeschlechtlicher Paare wurde im Juli 2000 in den Bundestag eingebracht. Der Gesetzentwurf wurde in zwei Teile aufgeteilt, da die Regierung befürchtete, dass der Bundesrat dem Gesetz nicht zustimmen wird. Der nicht-zustimmungsbedürftige Teil wurde unter dem Titel Lebenspartnerschaftsgesetz zusammengefasst. Der zustimmungsbedürftige Teil wurde im Lebenspartnerschaftsgesetz-Ergänzungsgesetz erfasst. Im November 2000 wurden die beiden Entwürfe mit einigen Veränderungen vom Bundestag angenommen – ebenfalls nach einer erregten Debatte wie in Finnland. Das Lebenspartnerschaftsgesetz trat am 1. August 2001 in Kraft, lediglich in Bayern wurde es erst drei Monate später umgesetzt. (Finlex – Valtion säädöstietopankki; beck-aktuell.)

Das Forschungsmaterial stammt vollends aus dem Internet. Zum Forschungsgegenstand wählte ich zwei Texte *für* den Gesetzentwurf zur Lebenspartnerschaft und zwei Texte *gegen* den Gesetzentwurf, sowohl von finnischen Parlamentariern als auch von deutschen, also insgesamt acht Texte. Ein Teil der Texte sind verschriftete Redebeiträge im Parlament und ein Teil sind Zeitungskolumne von den Parlamentariern. Die Texte stammen von den Jahren 2000–2001. In dieser Arbeit sind mit ‚Parlamentarier‘ für Deutschland sowohl Bundestagsabgeordnete als auch Landtagsmitglieder gemeint, da ich für die Untersuchung Beiträge von beiden verwendet habe.

Einer der Ausgangspunkte der rhetorischen Analyse ist es, dass die Texte auf die Emotionen ihrer Rezipienten einwirken oder dies zumindest beabsichtigen. Der Forschungsgegenstand der rhetorischen Analyse ist der Text selbst und dessen Einwirkungsmittel. Neben dem sachlichen Inhalt liegt der Betrachtungsschwerpunkt der Analyse in der emotionalen Ladung des Argumentierens, im Pathos. (Kakkuri-Knuutila 1999, 234.)

Die Texte werden zunächst Anhang für Anhang analysiert, innerhalb eines Textes schreitet die Analyse Absatz für Absatz vor bzw. von einem Sinnabschnitt zum nächsten – anhand der im Abschnitt 3 genannten Mittel zur Hervorrufung von Pathos. Zuerst werden die Texte von den finnischen Parlamentariern bearbeitet, danach die Texte der deutschen Parlamentarier. Abschließend gibt es einen qualitativen Vergleich zwischen finnischen und deutschen Texten. Die verschrifteten Redebeiträge und Zeitungskolumnen sind im Anhang der gesamten Arbeit nachzulesen.

5 Analyse

In diesem Kapitel werden einige kurze Beispiele der eigentlichen längeren Analyse aufgegriffen.

Pathos für den Gesetzentwurf in Texten der finnischen Parlamentarier:

Anhang 1, Artikel in einer Zeitung: Parisuhdelaki edistää toteutuessaan yhdenvertaisuutta eri kansalaisryhmien välillä. Siten parisuhdelaki toteuttaa niitä perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia, joiden täyttämistä pidetään tärkeänä Suomen perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. (Z. 18–20)

[Das Gesetz zur Lebenspartnerschaft fördert die Gleichberechtigung zwischen verschiedenen Bürgergruppen. So erfüllt das Gesetz die Grundrechte und Menschenrechte, deren Verwirklichung im finnischen Grundgesetz und in den internationalen Menschenrechtskonventionen für wichtig gehalten wird.]

Hier wird ein Aufruf gerichtet ans Vorbild, das die Gleichberechtigung aller Bürger ist. Sollte das Gesetz zur Lebenspartnerschaft beschlossen werden, wird das Vorbild erreicht. Hintergrundhypothese des Arguments ist, dass die Finnen Gleichberechtigung für eine gerechte und anstrebenswerte Sache halten. Als Autorität werden in diesem Textabschnitt das finnische Grundgesetz, die Grund- und Menschenrechte bemüht. Sie werden noch erweitert durch die internationalen Menschenrechtskonventionen, womit noch größere Autoritäten als nur die finnischen Gesetze genannt werden.

Pathos gegen den Gesetzentwurf in Texten der finnischen

Parlamentarier:

Anhang 3, Verschriftung eines Redebeitrags in der "eduskunta": Miksi esityksessä ei kerrota sitä, että kirkon ja itse asiassa kaikkien kirkkokuntien kannat ovat tälle esitykselle kielteiset? Miksi kirkolta ei pyydetty virallista lausuntoa esityksestä? Arkkipiispa Paarma on hiljattain haastattelussa vahvistanut kirkon kannan olevan sama kuin reilu vuosi sitten kirkkohallituksen kielteisessä lausunnossa.

(Z. 22–26)

[Warum steht im Entwurf nicht, dass die Haltung der Kirche und im Übrigen aller Kirchengemeinschaften zu diesem Entwurf ablehnend ist? Warum wurde die Kirche um kein offizielles Gutachten ersucht? Erzbischof Paarma hat kürzlich in einem Interview bestätigt, die Meinung der Kirche sei dieselbe wie die im abschlägigen Gutachten des Zentralamts der Kirchenverwaltung vor mehr als einem Jahr.]

Nach dem Pathos wird gestrebt durch rhetorische Fragen, auf die man jedoch keine Antworten erwartet, weil man sie selbst weiß. Auch in diesem Text wird sich auf Autoritäten gestützt: diese sind die Kirche, das Zentralamt der Kirchenverwaltung und der Erzbischof. Der Sender der Mitteilung stellt fest, die genannten Autoritäten haben eine klar abschlägige Meinung zum Gesetzentwurf zur Lebenspartnerschaft, und wundert sich, warum diese Tatsache keine Rolle bei dem Gesetzentwurf im Parlament spielt.

Pathos für den Gesetzentwurf in Texten der deutschen Parlamentarier:

Anhang 5, Verschriftung eines Redebeitrags im Landtag: Meine Damen und Herren, es ist aber festzuhalten, dass damit niemand anderem etwas weggenommen wird. Wenn in der Diskussion gelegentlich das Argument auftaucht, man wisse ja nicht, ob dann nicht weniger Leute heirateten, kann ich nur sagen, meine Damen und Herren: Welches Misstrauen gegen die Ehe muss man haben, wenn man solche Argumente ins Feld führt! [...] Der Gesetzentwurf ist von einem solchen Misstrauen nicht getragen, sondern er schafft nach dem Vorbild der Ehe ein eigenes Rechtsinstitut für die Verbindung von zwei Menschen. (Z. 21–26)

In dieser Argumentation wird versucht, aufs Publikum einzuwirken, indem die Gegenpartei in ein seltsames Licht gesetzt wird. Der Redner kommentiert die Besorgnis der Gegenpartei davor, Ehen heterosexueller Paare würden mit einem Gesetz zur Lebenspartnerschaft weniger als jetzt geschlossen, durch den Ausruf: *Welches Misstrauen gegen die Ehe muss man haben, wenn man*

solche Argumente ins Feld führt! Das wirkt so, als ob die Gegenpartei ihrer Botschaft und eigenen Werten nicht vertraue: Welches ist eigentlich das Ideal, dem sie auch nicht selbst völlig vertraut, wenn sie darum besorgt ist, ihr Wert würde gefährdet, wenn registrierte Partnerschaften einen gleichberechtigten Status bekämen.

Pathos gegen den Gesetzentwurf in Texten der deutschen

Parlamentarier:

Anhang 8, Verschriftung eines Redebeitrags im Landtag: Das Gesetz fordert die Gründung eines neuen familien-rechtlichen Instituts neben der Ehe, die so genannte eingetragene Lebenspartnerschaft für homosexuell lebende Paare. Diese Paare sollen mit wenigen Ausnahmen die gleichen Rechte und Pflichten wie Ehepaare erhalten [...] Diese Auswirkungen sind für unser Zusammenleben so gravierend, dass hier durchaus von einem Hauch von Kulturrevolution gesprochen werden kann. (Z. 15–22)

Der Redner zielt darauf ab, die Emotionen beim Publikum hervorzurufen durch Darstellung einer Situation, in der die registrierte Partnerschaft eine offizielle Partnerschaft mit denselben Rechten wie die Ehe werde, mit dem starken Ausdruck *Hauch von Kulturrevolution*. Mit dem Wort *Revolution* wird eine Idee verbunden, ein bisher herrschendes System werde aufgehoben und ein neues, vielleicht ganz unbekanntes System übernehme die Macht. So wirkt das Beschließen des Gesetzentwurfs zur Lebenspartnerschaft wie eine riesige, gar beängstigende Sache. Dieses Argument kann auch für ein Drohbild gehalten werden.

6 Ergebnisse und Schlussfolgerungen

Das Hauptziel der Arbeit war herauszufinden, welche Argumentationsmittel finnische und deutsche Parlamentarier gebrauchen, wenn sie auf die Emotionen und die Gemütslage der Rezipienten ihrer Botschaft einwirken wollen. Hierzu wurde betrachtet, ob die finnischen und deutschen Parlamentarier voneinander abweichende Pathosargumente für oder gegen den Gesetzentwurf zur Lebenspartnerschaft aussprechen und ob sie irgendein Mittel mehr als die anderen gebrauchen.

In den Texten, wo sich **für** den gemeinten Gesetzentwurf ausgesprochen wurde, zeigten sich sowohl bei den finnischen als auch bei den deutschen Parlamentariern von den Pathosmitteln am meisten die Anlehnung an Autoritäten. Die von den Parlamentariern genannten Autoritäten sind auch meist dieselbe, d. h. das Grundgesetz des jeweiligen Landes, das Gesetz im Allgemeinen, Menschenrechte und Grundrechte. Abweichend von den finnischen Texten wurde sich in den deutschen Texten auf die allgemeine Toleranz gegenüber Homosexuellen berufen sowie auf die Tatsache, dass ein großer Teil der Ehen heutzutage aufgelöst werde. So sollte gezeigt werden, die Idealisierung der heterosexuellen Ehen sei ohne starke Grundlage. Meiner Meinung nach war das Interessanteste bei der Anlehnung an die Autoritäten die folgende Beobachtung: Auch in den Texten *für* den Gesetzentwurf finnischer Parlamentarier wurden als Autoritäten Christen, Bibelforscher, die Bibel und Jesus genannt („Eine Gruppe von Theologen und Laien unserer lutherischen Kirche hat eine Bewegung namens Yhteys gegründet. Sie glauben, dass das Evangelium Jesu Christi auch sexuelle Minderheiten [...] als mündige Menschen und Mitglieder der Kirche umschließt [Übersetzung MK].) Bei den Texten *gegen* das Gesetz wäre die Anrufung auf Christliches eher zu erwarten gewesen. In den deutschen Texten für das Gesetz zeigten sich diese christlichen oder auch anderen religiösen Autoritäten gar nicht. Sowohl die finnischen als auch die deutschen Parlamentarier, die sich *für* den Gesetzentwurf zur Lebenspartnerschaft aussprachen, gebrauchten viele sprachliche Einwirkungsmittel, die auch sehr gleichartig bei beiden waren: Wörter, die emotional stark aufgeladen sind, wie *Verpflichtung*, *Liebe* und *Verantwortung* und deren Derivate zeigten sich oft. Bei den Finnen gab es auch hier als Besonderheit einen biblischen Ausdruck („Diese wortgetreuen Interpreten der Bibel amtieren als Richter und zu meinem grossen Bedauern vergessen, dass die zentrale Botschaft des Christentums in Gottes Gnaden, das uns in Christo verehrt ist, liegt“ [Übersetzung MK]). Auch bildliche Ausdrücke, meist Metaphern, gebrauchten sowohl die finnischen als auch die deutschen Parlamentarier. Beide gebrauchten dazu Konfrontation, Anrede, Zuspitzung und Wiederholung. Die

vorkommenen Vorbilder und Werte waren bei beiden sehr ähnlich, d. h. Gleichberechtigung und Gleichwertigkeit. Einige Male wurde die Gegenpartei in ungünstigem Licht dargestellt, das wurde aber sowohl in den finnischen als auch in den deutschen Texten mit recht gemäßigten Ausdrücken gemacht.

In den Texten, wo sich **gegen** das Gesetz zur Lebenspartnerschaft ausgesprochen wurde, gebrauchten die finnischen und deutschen Parlamentarier mehr Mittel als die, die sich für das Gesetz aussprachen. Als Autorität nannten Finnen und Deutsche die Religiosität, meist das Christentum, aber von den finnischen Parlamentariern wurde das deutlich öfter und auf verschiedene Weisen gemacht: In den deutschen Texten wurde nur auf „Religion“ verwiesen, häufig das Fall Christentum, aber auch Judentum und Islam, während sich in den finnischen Texten auf die Institutionen der Kirche, z.B. das Zentralamt der Kirchenverwaltung und den Erzbischof berufen wurde. Die Ehe als Institution kam als Autorität bei den finnischen Parlamentariern einmal vor, während die deutschen sich auf das deutsche Grundgesetz und dessen Artikel 6, dem zufolge Ehe und Familie in Deutschland besonders geschützt sind, beriefen. Auf diesen Gesetzesartikel beriefen sich die deutschen Parlamentarier oft und ausdrücklich. Die Parlamentarier beider Länder strebten nach Pathos auch mit Drohbildern zur zukünftigen Situation, nach einer Verabschiedung des Gesetzes. Als größte Bedrohung wurde die Schwächung des Status der traditionellen Ehe angesehen. In den Texten der deutschen Parlamentarier wurden auch Drohbilder dargestellt, die stark die Anschauung der jetzigen „normalen“ Lebenspartnerschaft und Familie erschüttern würden: erstens eine staatlich privilegierte Dreier- oder gar Viererbeziehung zweier verschieden geschlechtlicher Paare, denn eine bestehende Lebenspartnerschaft schließt eine spätere Eheschließung nicht aus, und zweitens eine Familie, die aus zwei *Männern* und einem adoptierten Kind besteht. Die Gegenpartei sollte mit kräftigen und scharfen Worten in ein ungünstiges Licht gestellt werden als die Parlamentarier, die sich für den Gesetzentwurf aussprachen, häufig in Zusammenhang mit Hyperbeln. Sowohl die finnischen als auch die deutschen Parlamentarier gebrauchten sehr ähnliche Mittel der überzeugenden

Sprache, d. h. stark negativ oder positiv geladene Ausdrücke, bildliche Ausdrücke, Hyperbeln, Zuspitzungen und Wiederholungen. Bei der Anlehnung an Autoritäten zeigte sich der Unterschied, dass die deutschen Parlamentarier sich sehr stark auf die Familie und besonders auf die Ehe beriefen, während die finnischen Parlamentarier sich auf die Familie und das Zuhause beriefen, aber weniger stark die Bedeutung der Ehe betonten. Im finnischen Textmaterial erschien als Pathos-Mittel auch etwas Humor in Form der Veranschaulichung („Abgeordneter Sulo Aittoniemi hat mal festgestellt, die Trauung von Ilmari und Jalmari am Johannistagabend auf der Erbrye sei anstößig“ [Übersetzung MK]). In den deutschen Texten erschienen keine humoristischen Ausdrücke.

Da die Anzahl der zu analysierenden Texte eher gering war, kann das Ergebnis kaum generalisiert werden für die gesamte Debatte über den Gesetzentwurf zur Lebenspartnerschaft, ganz zu schweigen von politischen Texten im Allgemeinen. Meiner Meinung nach zeigt die Analyse dieser Arbeit allerdings gewisse Tendenzen auf, wie die Argumentierung nach dem Pathos bei finnischen und deutschen Parlamentariern während der Behandlung des Gesetzentwurfes zur Lebenspartnerschaft im Allgemeinen wohl gewesen ist.